Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראָשען

הײַנט 24 זײַטען

נײַער פֿאָלקסבלאַט

№ 123 | Łódź, Piątek, 27 maja 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״א אייר תרצ״ב | № 123

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

שבת, דעם 28 מאי ——— פון 2 נאכמיטאג אן ——— שבת, דעם 28 מאי

העלענאוו! קרייז=פרייבד פון די באראכאוו=שולען!

מארגען! גרויסע גארטען=פערווײַלונג

אין פראָגראַם: א קינדער-פערוויילונג, סימפאנישער קאנצערט אונטער דער דיר. פון ס. פיעטרושקא.

טענץ פון א גירלס=אנסאמבל. א רייכע פאנטעזי=לאטעריע. אין צווייטען גאָרטען—א קאָנצערט פון בלאָז-אָרקעסטער פון אַרב. ספּאָרט-קלוב „שטערן".

א סך פרייליכע אטראקציעס און פערוויילונגען. בילעטען צום פרייז פון 1 זל. און 50 גר. (פאר קינדער און שילער) שוין צו בעקומען אין אַלע פּראָפ. פעראיינען, אין דער באָראָכאָוו-ביבליאָטעק זאכאָדניאַ 63 און אין ספּאָרט-קלוב „שטערן", מאָניושקי 1.

זאל פילהארמאניע נאָרוטאָוויטשאַ 20.

א בשורה טובה פאר די לאדזער מנגנים! אויבערקאנטאר ר׳ גרשון סיראטא אין לאדז!!!

שבת, פ׳ במדבר שמברכים החודש סיון, 4 יוני 1932, וועט דאַווענען פרייטאג צונאכט 8 אַ זייגער אָוונט קבלת שבת, צומארגענס 9,30 פריה

דער וועלט=בערימטער אויבער=קאנטאר ר׳

גרשון סיראטא

פאר זיין אָפּרייזען נאָך זיד-אַמעריקאַ (ענגאַזשעמענט) אויף ימים הנוראים האָט בעוויליגט צו קומען נאָך לאָדז אויף שבת מברכים החודש סיון 4 יוני 1932. די מתפללים פון פילהאַרמאָניע וועלען האָבען דעם גרעסטען נענום און עונג-שבת צו הערען דעם גרויסען יודישען קינסטלער, דעם וועלט-בערימטען העלדען-טענאר. דאָס מאָל וועט דער וועלט-בערימטער אויבערקאַנטאָר ר׳ גרשון סיראטא אי-בערראַשען דעם עולם מיט זיינע מתיקות׳דיגע הארציגע תפילות, מיט זיין וואונדערליכען ספירה-צייכען.

אונ׳ם דאַווענען בעטייליגט זיך דער לאָר-קאר אונטער דער לייטונג פון דעם יונגען טאַלענטפולען דיריגענט דער פראָפּעסיאָנעלער נוס-אייגנשטודירטער הערץ רובין וועלכער מעט אויספיהרען די שענסטע קאָמפּאָזיציעס פון זיין רעפערטואַר.

איינטריטס-קאַרטען זענען ערמעסיגט פון 1 זל. ביז 2 זל.

צו בעקומען: אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע נאָרוטאָוויטשאַ 20, ביי ה׳ ישראל זעלמאַנאָוויטש עקע פּיעטרי-קאָווער און זאַלוגניאָוואַ (קאָנדיטאָריי), ביי ה׳ ישראל חיינבערג נאָוואָמיעסקאַ 30 (קאָנדיטאָריי).

פאַר פרויען בעזונדער רעזערווירטע פלעצער.

אכטונג, לעטניקעס!

דער עלטסטער און איבעראַל=בעוואוסטער כשר׳ער רעסטאראַן

פון ה. י. קארא, זאוואדזקא 4

עמפפעהלט צום איצטיגען זומער-סעזאָן איהרע גוט-בעקאנטע, געזונדע און געשמאַקע

מיטאגען פון 1 50 זל. אן

ערשטקלאסיגע בעדינונג!

! סעזאָנאַציע ! אויפ׳ן זומער=סעזאָן

באר „קופיטצק"

זאוואַדזקאַ 6 6 טעל. 149=83

גיט אַרויס טעגליך פרישע און געשמאַקע

פריהשטיקען, מיטאגען און אָווענדברויטען

פון 1 50 זל.

דער בופעט איז רייך פערזעהען מיט אַלערליי צובייסען און שניטקעס. איך עמפפעהל אויף לאַגער אַלערהאַנד אין- און אויסלענדישע ווייבען צו קאָנקורענץ=פרייזען.

געדענקט, אַז אַמביליגסטען איז נור אין אונזער פירמע.

בעזוכט אונז און איהר וועט זיך איבערצייגען! 3394

פענסיאָנאַט פאר קינדער אין קאלי

אין אַ שעהנער טרוקענער געגענד, אין דער ווילע פון ה׳ גאלדבערג צוזאַמענהאַנג מיט׳ן אַלעקסאַנדרער טראַמוואַי.

קינדער ווערען אנגענומען פון 6 יאָהר אָן.

צו טרעפען: אין דער שול-קאַנצעלאַריע פון ה׳ גאָלדבערג אל. 1-טער מאי 22, און ביי ה׳ אָפּפענהיים רושנאָווסקאַ 1

Spółdzielcza Kasa Handlowo-Przemysłowa

z ogr. odp.

Łódź, Nowomiejska 4, tel. 246-95

Konto Czekowe P. K. O. 140-554

ערלעדיגט

אלערליי באנק-אפעראציעס:

דיסקאנטא, אוואנסען, לויפענדע חשבונות, וועקסלען, איינקאסעס אויף גאנץ פוילען, קויף און פערקויף פון אלערליי מלוכה׳שע ווערט=פאפירען און פאנד=בריף.

די קאסע איז טעטיג טעגליך פון 9 ביז 7.

זונטאג, דעם 29-טען מאי. פינקטליך 12 אַ זייגער בייטאָג כ״ג אייר תרצ״ב אין דעם ערשטען שמערצליכען יאָהרצייט פון אונזער ליבען, טייערען און אונ-פערגעסליכען מאַן און פאָטער

נ״ע

ישראל גראווע

וועט פאָרקומען דאָס שטעלען א מצבה און אַ טרויער-הזכרה, צו וועלכער עס לאַדען איין אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע

פרוי און קינדער.

3392

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ער-טיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אָפיצינע, 1-טער שטאָק וו. 30. שיף

סוחרים, זייט אויפמערקזאם!

די אַלע וואָס קויפען זאַפּטען ביי דער פירמע מארגענשטערן, אַז זיי זאָלען אונבעדינגט ביים בעצאָהלען צוריקפאָדערען די עמפּפאַנג-שיינען, ווייל מיך פערזענליך האָט די פירמע איינגעקלאָגט פאַר אַ בעצאָהל-טען עמפפאנג-שיין, צו וועלכען זי האָט נאָך צוגעשריבען אַ נישט דער=האַלטענע פּאַזיציע פון 50 ליטער זאַפט, פאַר וועלכע איך האָב די פירמע זיינערצייט איבערגעגעבען דער פּראָקוראַטור.

מיט אַכטונג ש. וויינענבערג

נאָוואָ=זאַזשעווסקאַ 18.

3424

„יבנה"

41 צעגעלניאנא 41

טעל. 134=13

די לייטונג פון דער שולע מעלדעט, אַז איינשריי-בונגען אין אַלע קלאַסען, ווי אויך אין דער פּרעבעל-שולע ווערען אָנגענומען אין דער קאַנצעלאַריע פון דער שולע יעדען טאָג פון 9—2 בייטאָג.

בעמערקונג: לויט דער פעראָרדנונג פון דער שול-מאַכט, וועט ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען נור ביז׳ן 1/VI.

3247

כשר! צו דער יודישער בעפעלקערונג! כשר

ווילט איהר עסען אַ געזונד און געשמאַק מיטאָג? קומט אַלע אין דעם בעקאַנטען כשר׳ן רעסטאָראַן פון

מ. פאגעלמאן, ציגעל=נאָס 10 טעל. 178-20.

וואו איהר בעקומט די בעסטע און געשמאַקפולסטע מיטאגען פון 1 30 זל. אָן, פריהשטיקען און אָווענדברויטען צו 75 גר. צו יעדער צייט פון 6 פריה ביז 12 ביינאכט. סאָלידע בעדינונג. נעבעקס פרט. — דער בופעט איז פערזעהען מיט אין- און אויסלענדישע געטראַנקען, חמסע צובייסען צו יעדער צייט.

דאנקזאגונג.

דערמיט האָב איך דעם כבוד צו דאַנקען דעם ה׳ אַדוואָקאַט

ד״ר מיעטשיסלאוו סארנא

(זשעלאַזנאַ 17) פאַר זיין גוטע פערטיידיגונג אין קרייז-געריכט, וואָס ער האָט מיר געדראָהט אַ גרויסע שטראָף.

מארעק יאסקאוויטש

לאָדז, פּיעטריקאָווער 22.

3397

נאָך קורצע שווערע ליידען איז נעכטען געשטאָרבען אונזער טייערער און אונפערגעסליכער פאָטער, שוויגערפאָטער, גרויס-פאָטער, אורגרויספאָטער, ברודער, שוואָגער און אָנקעל

נ״ע יצחק בן ר׳ יחזקאל ז״ל ליכטענשטיין

(לאַנגיעהריגער סופר פון דער שטאָדט לאָדז)

אין עלטער פון 74 יאָהר.

די לויה קומט פאָר היינט, פרייטאָג, דעם 27. מאי 1932, 12 אַ זייגער בייטאָג פון טרויער-הויז, וואָלבאָרסקאַ 29, וועגען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

3409

די שענסטע און אינטערעסאנטסטע ספארט-אימפרעזע וועט זיין

דער יעהרליכער טורן- און ספארט-פעסט

פון „מארגענשטערן“, וועלכער קומט פאר שבת, דעם 4-טען יוני, 2 נאכמיטאג אויפ'ן ספארט-פלאץ אין העלענאוו.

פולשטענדיג נייע ספארט-נומערן

איבונגען מיט שטאבען אויף ראווערען אין פולען גאנג.

בעוועגליכע מאסען-פיראמידען רעפרעזענטאנץ-איבונגען פון די מוסטער-גרופען מענער און פרויען. בעטייליגונג פון

300 ספארטלער

פארביגע קאסטיומען.

בילעטען פון 50 גר. אן שוין צו בעקומען יעדען אווענט אין לאקאל פון „מארגענשטערן“, בזשעזשינער 23.

וויכטיג פאר אלע יודען!

דערמיט מאך איך בעקאנט די ג' קונדשאפט פון לאדז און פראווינץ, דאס איך האב ערעפענט א רייך סארטירט געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

אין לאדז, אלטשטאט 6, אין הויף

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע בעקעשע און זיידענע יובעצעס, שלאפרעק, אלפאגענע, צייגענע, האלב-וואלענע כאלאטלעך ווי אויך זומער- און ווינטער-פאלטענס, גוהאקטע אנצוגער, פאר דערוואקסענע און פאר קינדער פון די בעסטע שטאפען. אייגענער ווארשטאט אויפ'ן ארט

אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים!

צו ביליגע פרייזען. קומט, איבערצייגט אייך. רעעל און ביליג.

לייב רייכגעווירץ, אלטשטאט 6

בעם.: בעשטעלונגען ווערען אויסגעפירט אין פערלויף פון 24 שעה. א ספעציעל-גרויסער אויסוואהל פון עלעפאגענטע מארינארקעס.

קומט און איבערצייגט אייך!

הורט - דעטייל

אכטונג, דאמען-מאגאזין-שניידער-מייסטער אין לאדז.

זונטאג, דעם 29-טען מאי ד. י. פונקט 4 נאכמיטאג קומט פאר אין לאקאל פון פעראיין פאמארסקא 53

די אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט וואהלען פון א נייער פערוואלטונג

צו וועלכער אלע דארפען זיין פינקטליך.

די, וואס האבען זיך נאך נישט דעקלארירט דארפען דאס טון שפעטסטענס ביז צו דער פערזאמלונג.

די פערוואלטונג.

3329

די לייטונג

פון די

ערשטע ארטאדאקסישע לעהר-אנשטאלטען

„דרכי נעם“

פון גרשון אלי' ליסם

אין לאדז

ערשטער „דרכי-נעם“ קילינסקי 50 טעל. 215-26

צווייטער „דרכי-נעם“ אל. 1 מאי 20 טעל. 200 43

מאכט בעקאנט, אז עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון תלמידים אין אונזערע פערגרעסערטע

לעהר-אנשטאלטען און גן-ילדים'ס

עס ווערט יעצט אויך פערגרעסערט און פערברייטערט די

מתיבתא לתלמוד והוראה

ביי דער מיטווירקונג פון בעוואוסטע בעלי-הוראה. גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, אז די

8-קל. גימנאזיאל-קורסען

קאנצעסיאנירט דורכ'ן קוראטאריום וועלכע איצט פערגרעסערט און לויט'ן נייעם שול-אוסטאוו וועלען זיין טעטיג די גימנאזיאל-קלאסען III, IV, V, VI און VII אונטער דער לייטונג און ביי דער מיטארבייט פון בעקאנטע גימנאזיאל-פראפעסארען. אויך מאכען מיר בעקאנט, אז דער

פענסיאן

פאר תלמידים פון דער מרעמד ווערט רעארגאניזירט און וועט זיין אין א ספעציעלען לאקאל אונטער דער לייטונג פון אנ'אנגאזשירטען פאכמאן-ספעציאליסט.

בעמערקונג

מיט גרויס פרייד זענען מיר מודיע די ג' עלטערן, אז צום נייעם שול-יאהר ווערען די מתיבתא לתלמוד והוראה און די 8 קלאסיגע גימנאזיאל-קורסען איבערגעטראגען אין א ניי ספעציעל איינגעריכטעט לאקאל.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען טעגליך פון 9—1 און 4—7 נאכמ. און אויך די 8-קל. גימנאזיאל-קורסען טעגליך פון 4—8 אווענד.

די עקזאמענס הויבען זיך אן כ"ג אייר (29 מאי).

די לייטונג.

צו דער פערלאבונג פון אונזער מיטגליד

ה' יעקב ניידארף

מיט פרל. טאלא גדאנסקא

אונזערע הארציגסטע וואונשען

פערוואלטונג פון פראפ. פליישער ארב. פעראיין אין לאדז.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר דעם

ה' יעקב ניידארף

צו זיין פערלאבונג פון פרל.

טאלא גדאנסקא

קעלבער-סעקציע ביים פליישער ארב. פעראיין אין לאדז.

3413

אונזער ליבען פריינד

ה' יחיאל יהודה ארדינאנס

צו זיין חתונה מיט פרל'

גוטשא כיימאוויטש

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

פסח ערלירמאן און פרוי

פרץ ראזענצווייג און כלה

3422

Z intencji zaślubin
p. **Guci Chajmowiczówny**
z p. **Julkiem Ordynansem**
życzę wiele szczęścia i różowej przyszłości na nowej drodze życia.

3410 **J. Jakubowicz**

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער

ה' זעלמאן רייז

מיט פרל. רחל קארא

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

שוואגער בצלאל

און שוועסטער חנה רחל מאץ

3380

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער געעהרטען קוזין

דוד גרינגלאז מיט זיין פר' אסתר

צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער

פרל. מינדעל מיט ה' אברהם גרינגלאז

און מיר ווינשען דעם פאר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

פאמיליע ד. פאלאקעוויטש

צו דער פערלאבונג פון אונזער ג' מיטארבייטער

ה' פינקוס לעווקאוויטש

מיט פרל. פאלא מארגוליעס

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב.

די מיטארבייטער

פון דער פירמע מ. יאקובאווסקי.

מרדכי גאלד, ישעי' פרייס, מאניש טשענסטאכאווסקי.

מאשין-מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע, ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סובארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בעקאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל-בעוואוסטער צוקערניע

נ. וויינבערג

38 פיעטריקאווער 38

:—: טעל. 143-82 :—:

ס'ווערען ארויסגעגעבען טעגליך יארסקע מיטאגען, פריהשטיקען און "וועגעטאריאנישע" [illegible]

DORA KLIN HENIEK TRAUBE

ZARĘCZENI

Łódż, 23 maja 1932.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע טאכטער

דאבעלע קלין

מיט ה'

הענעך טראובע

ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט

עלטערן: ברוך און גאלדע קלין.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע שוועסטער

דאבעלע קלין

מיט ה' הענעך טראובע

ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט און מיר ווינשען אונזערע עלטערן זאלען פון זיי פיל נחת דערלעבען

געשוויסטער קלין.

א הארציגען מזל-טוב ווינש איך מיין קוזינקע

דאבעלע קלין

מיט ה' הענעך טראובע

און ווינש זיי א גליקליכע צוקונפט ווי אויך די עלטערן ווינש איך זיי זאלען פון זיי פיל נחת און פרייד דערלעבען

רייזעל קלין.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען ברודער

ברוך קלין און פרוי

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער

דאבעלע

מיט ה'

הענעך טראובע

ווי אויך די פערלאבטע ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט

חיה ראזענשטיין,

משה, יחיאל, וואלף } קלין.

א הארציגען מזל-טוב ווינש איך

ברוך און גאלדע קלין

צו די תנאים פון זייער טאכטער

דאבעלע מיט ה'

הענעך טראובע

ווי אויך די פערלאבטע פיל גליק

אסתר גרינבערג.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע קוזינע

ברוך און גאלדע קלין

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער

דאבעלע מיט ה' הענעך טראובע

און מיר ווינשען אויך די פערלאבטע א בליהענדע צוקונפט

חי' הודעס און משה מאשער,

ישראל שמשון און פריידע סאמסאנאוויטש.

אונזער מיטארבייטער און חבר

ברוך קלין און פרוי

צו די תנאים פון זייער ליבע טאכטער

פרל. דאבע מיט ה' הענעך טראובע

ווינשט מזל-טוב

פערלאג

„נייער פאלקסבלאט“

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער חבר

ברוך קלין און פרוי

צו די תנאים פון זייער ליבער טאכטער פרל.

דאבע מיט ה' הענעך טראובע

און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.

דאס טעכנישע פערזאנאל

פון „נייעם פאלקסבלאט“.

גמנסיה בת שמנה מחלקות

„בית-אלפנא“

צגלנינה 28, טעלעפ. 176-46

די פערוואלטונג פון גימנאזיום מאכט בעקאנט. דאס די איינשרייבונגען פון נייע שילער אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר אין אלע קלאסען ביז די זיבעטע איינשליסליך, קומען פאר פון 29 מאי ד. י. פון 9 ביז 1 טעגליך.

די איינטריטס-עקזאמענס לויט דעם קלאסען-סיסטעם וועלען זיך אנהייבען שוין דעם 2 יוני.

בעדייטענדע הנחות און סטיפענדיום'ס פאר אוואנסירטע (אין די אלגעמיינע און יודאיסטישע למודים) שילער אין צוזאמענהאנג מיט די פאראויסגעזעהענע גרינדליכע רעארגאניזאציע פון אונזערען לעהר-אנשטאלט אונטער א נייע לייטונג און אין א נייעם מאדערנעם צוגעפאסטען לאקאל.

די פערוואלטונג.

3305

אכטונג!

די בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע פירמע

J. Futerman

Łódź, PIOTRKOWSKA 54, tel. 106-54

עמפּפעהלט דער געעהרטער קונדשאַפט צו די פאַרשטעהענדע ימים-טובים א זעהר רייכען אויסוואהל פון אַלעראַרט מאָדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:

דיוואנעם / כאדזשיקעס / נארזשוטען / טיש-בעט-דעקען / גארדינען שטארען / פארטיערען / מעבעל-איבערצוג / פערשידענע דעקאָראציאנס-שטאפן / קאצען / רייזע-פלעדען / צעראטען און לינאלעאומס

צו זעהר ערנידריגטע פּרייזען און רעעלע בעהאַנדלונג.

בעמ.: גענעראַל-פערטרעטונג פון די בעוואוסטע אָריגינעלע גליניאַנער האַנד-אַרבייט-קילימעס ווי אויך פון די 1-טע שלעזישע האנדטעפּיכער-קניפּפּעריי אין ביליץ

54 — הורט! — דעטייל! — 54

GIMNAZJUM HUMANISTYCZNE MĘSKIE

I. KACENELSONA

ZAWADZKA 43, tel. 151-79.

דער 1-טער טערמין פון די עקזאמענס פאר נייע שילערהאָט זיך אָנגעהויבן ד. 25-טען מאי. אין דער ערשטער אָנפאנגס-קלאס ווערען אָנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאָהר.

די דירעקציע.

דער גן-ילדים (פרעבעל-שולע) אונטער דער לייטונג פון דער בעקאנטער פעדאָגאָגין-שריפטשטעלערין ש. קאצענעלזאָן-פיינשטיין, איז פערזעהען מיט די מאָדערנסטע שול-איינריכטונגען און ענטוויקלונגס-מעטאָדען. עס ווערען אָנגענומען קינדער (יונגלעך מיט מיידלעך) אין עלטער פון 4 ביז 6 יאָהר.

מיט אָנמעלדונגען אין קאנצעלאריע פון גימנאזיום פון 9–2 מיטאָג און פון 5–7 אָוו.

3148

ASEKURACJA – פערזיכערונגען

פון פאבריקען געגען פייער, אַלער ארט סחורה-לאגערן געגען פייער און גנבה.

וואוינונגען געגען פייער און גנבה

ווי אויך טראנספּארט-פערזיכערונגען פיהרט אויס רעעל און פּינקטליך אויף גינסטיגע בעדינגונגען

מרדכי חיים רומקאווסקי

קילינסקיעגאָ 105, טעל. 112-50.

2661

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-83.

choróby skórne, weneryczne i moczopłciowe

(Naświetlania promieniami Roentgena)

Przyjmuje od 8[30] do 9½ rano, od 1-ej do 2[30] pp. od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 10 r. do 1-ei p. p.

7-קל. לעהר-אנשטאלט

בית-תלמוד

א. פאסטערנאק

לאָדז, פּיעטריקאָווער 18 (פּילסודסקיעגאָ 41) טעל. 157-16

7-קל. לעהר-אנשטאלט

„בית-תלמוד שני"

א. פאסטערנאק

לאָדז, נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 39

עקזיסטירט פון יאָהר תרע"ז.

א בשורה טובה פאַר עלטערן פון גייערס ראיאָן!

אויפ'ן פערלאַנג פון פיל עלטערן אין גייערס ראיאָן האָבען מיר זיך בעמיהט צום שול-יאָהר 1932/33 צו עפענען אין צענטרום פון אויבענדערמאָנטען ראיאָן אויף 39 נאפּיורקאווסקיעגא 39

א לעהר-אנשטאלט מיט א גן-ילדים

אין א גרויסען היגיענישען לאָקאַל מיט אַלע מאָדערנסטע איינריכטונגען און די בעסטע פּעדאַגאָגישע לעהר-קרעפטען.

פאָרלויפיג ביז דער לאָקאַל וועט זיין רעמאָנטירט קומען פאַר די איינשרייבונגען פון זונטאָג, ד. 29/5 1932 אין דעמועלבען הויז, פראָנט אין געוועלב ביי ה' אָרעגאַוויטש, יעדען טאָג פון 4 נאָכמ. ביז 7 אָוועגד, ווי אויך א גאנצען טאָג אין קאַנצעלאַריע פון „בית-תלמוד", פּיעטריקאָווער 18, טעלעפאָן 157-16. 3390 די לייטונג.

עכטע גוטע און כשר'ן

ווייַן

צו די ביליגסטע פּרייזען

צו 65 און 75 גראשען

פאר א 1/4 ליטער

צו בעקומען ביי דער לאנג-יעהריגער בעוואוסטער פירמע

„באַרוויַן"

אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

כשר! וויכטיג! כשר

נייעס צום זומער-סעזאָן!

ווילט איהר זיין געזונד?

ווילט איהר עסען געשמאקע און פרישע מיטאגען, פריהשטיקען און אווענדברויטען?

קומט אַלע ווי איינער נור אין דעם גוט-בעקאַנטען, היגיענישען, כשר'ן

באר „בריסטאל"

4 פאלודניאווא 4

טעל. 151-74

וואו איהר בעקומט צו יעדער צייט די בעסטע

מיטאגען פון 50 אָן מיט געפילטע פיש און פערשידענע אווענדברויטען

פון 90 גר. אָן.

פריהשטיקען צו בעקומען פון 7 פריה אָן

קומט און איבערצייגט אייך!

געשמאַקס פּריי! ◆◆ סאָלידע בעדינונג!

כ'שיק אָפּ מיטאָגען צו הויזע אָהן עקסטרא קאָסטען.

Ciechocinek

(Zdrojowa) וולאצלאַווסקא גאַס

ווילא וויקטאר א

Dr. med. W. ŁASKI

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעמט אָן פון 1-טען יוני 1932 אַזוי ווי אין פאָריגען סעזאָן.

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאָק

פערשידענע קאַמגאַרנס, ביליצער, טאמאשאווער און לאדזשער אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאָדערנסטע דאַמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאָסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאר

אין פראנט, II שטאק

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, וויל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אַזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי א וואסער-קאָפּ און עס פאלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטאַרבט. ספעציעל גענענע היילבאנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראָפעסאָרען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראָפעסאָר דאָקטאָר בראָכירער בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען בראָך. אויך פאר הויקערס, ליימונגען מיט היילגאָרסעטען און אפּאַראַטען פאר פערקרימטע פיס און פלאַט-פיס, ספעציעלע איינלאגען אין די שיך, קינסטליכע גוטע פיס און הענד, גומענע זאָקען, פאר די גרעסטע קראנקע אָדערן. עמפּפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוועגד.

ארטאפעדישע אנשטאַלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר בּאראנטש, פּראָפ. ד"ר י. מארישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאַנקזאַגונג.

דעם ה' דיר. י. ראַפּאָפּאָרט, דעם ספּעציאַליסט פון דער היילאָרטאָפּעדיע, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10, דאַנק איך הערצליך פאַר'ן אָרטאָפּעדען מיין קינד פון א שווערער פערקריפּלונג (פּאַראַליזש פון די פיס) דורכ'ן פערלעגען א ספּעציעלען היילאָרטאָפּעדישען גאָרסעט לויט זיין מעטאָדע. דאָס קינד איז איצט גענצליך געזונד און גלייך.

(–) **Szklarowie.**

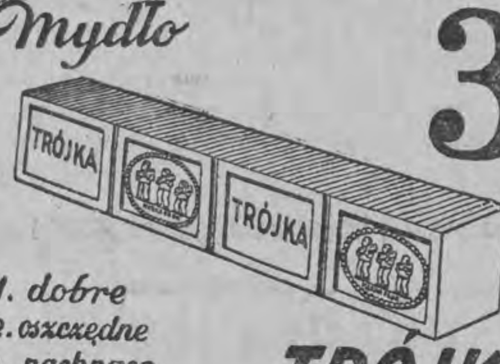

Mydło

3

1. *dobre*
2. *oszczędne*
3. *pachnące*

TRÓJKA

רעזשאַקעס

מיט לייוועגט און אהן לייוועגט

צוליינשטיהלען, טישען, בענק

ליפערט אמביליגסטען

Izak Goldberger

TARNAWA

POCZTA ZEMBRZYCE. 3366

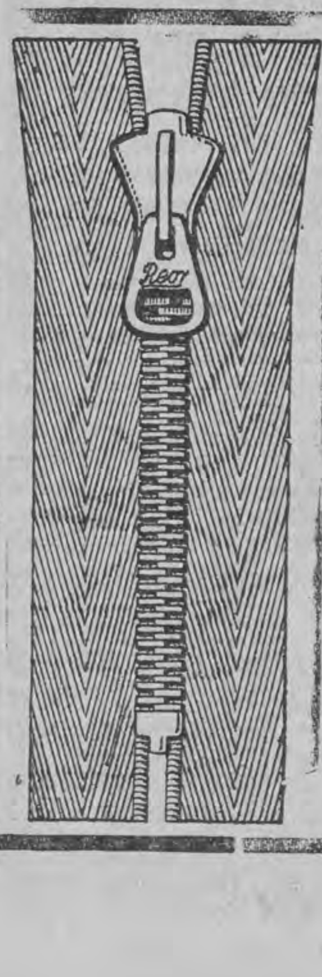

וויכטיג נייעס

פאַר סוויטער און טריקאטאזש פאבריקאנטען!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אַז אונזערע

רייז-פערשלוסן

זענען נור צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פערטרעטער הורט- גאַלאַנטעריע- געשעפט

ה. אפּפּעלבוים

לאדז, פולנאצנא 2

טעלעפאן 142-92

בעמערקונג: אונזערע סחורות זענען איצט נאָך מעהר פערפולקאָמט און זענען בעסער ווי אויסלענדישע. מיט אַכטונג

„REOR"

sp. z ogr. odp. 2125

בלוט-פערגיסונג אין דייטשלאנד

קאמפען צווישען היטלעריסטען און קאמוניסטען

בערלין, 26 (ספ. טעל.) היינט זענען אין פערשידענע גאַסען פאָרגעקומען בלוטיגע קאַמפען צווישען היטלעריסטען און קאָמוניסטען. פאָליציי האָט געשאָסען.

עס זענען דאָ עטליכע צעהנדליג פערוואונדעטע פון אלע צדדים.

אויך פון האמבורג און אנדערע שטעט אין דייטשלאנד זענען אָנגעקומען ההנליכע ידיעות.

53 פערזאָן זענען אומגעקומען

בעת דער קאטאסטראפע מיט דער שיף „זשארזש פיליפאַר"

פאַריז, 25 (ספ. טעל.) לויט אנ'אָפיציעלער דערקלערונג פון די אינהאַבער פון דעם דאַמפער „זשאָרזש פיליפאַר", פעהלען אויס פון צווישען די פאַסאַזשירען און דער מאַנשאַפט פון דער פערברענטער שיף 53 פערזאָן.

זיי זענען מיט דער גאַנצער זיכערקייט אומגעקומען אין דער קאַטאַסטראָפע.

צווישען זיי האָבען זיך געפינען 14 כינעזער.

ווענען א הלואה פאר פוילען

דאס וועט זיין איינע פון די אויפגאבעס פון הערי'ס רעגירונג

פאַריז, 26. (ספ. טעל.) מכוח דער דינסטאָגדיגער בעראַטונג פון לעברון, הערי, פלאַנדען און טארדיע אינ'ם עליזעאישען פאלאַץ, איז מען מודיע, אַז עס זענען נישט אָרומגערעדט געוואָרען קיין שום אינערליך-פּאָליטישע ענינים, ווי אויך נישט די פראגע ווי אַזוי הערי וועט בילדען די צוקינפטיגע רעגירונג, נאָר די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט איז געווענדעט געוואָרען אויף גענף, לאָזאַן און דעם דונאי-פלאַן.

די אַלע ענינים האָט רעפערירט טארדיע, בעת פלאַנדען האָט געשילדערט די פינאַנציעלע לאַגע.

ביי דער געלעגענהייט האָט ער זיך בקיצור אָפּגעשטעלט אויף דער מעגליכקייט פון געבען אַ גרעסערע הלוואה פאַר פוילען, וועלכע איז צוגעגרייט געוואָרען נאָך ערב די וואַהלען אין פראַנקרייך.

אין די פּאָליטישע קרייזען רעכענט מען, אַז די אָפיציעלע מסיק צו בילדען אַ רעגירונג וועט הערי'ן אָנפערטרויט ווערען נישט פריהער, ווי דעם 4—5 יוני.

„פטי פּאַריזיען" איז מודיע, אַז אויף דער קאָנפערענץ האָט אויך טארדיע רעפערירט דעם ענין הלוואה פאַר פוילען.

עס איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע, צי די דאָזיגע הלוואה, וועלכע דאַרף בעטרעפען אַנ'ערך 250—300 מיליאָן פראַנק, דאַרף צו געבען די איצטיגע רעגירונג, אָדער די שפּעטערדיגע רעגירונג פון הערי'ן.

טארדיע האָט געטענה'ט, אַז דער איצטיגער קאַבינעט קאָן נישט דעם ענין ערלעדיגען, ווייל דער איצטיגער רעגירונג געהער נאָר דאָס רעכט צו ערלעדיגען לויפענדע ענינים.

בזה האופן — לויט דעם, ווי עס שרייבט די צייטונג — וועט די אויפגאבע צו געבען פוילען אַ הלוואה האָבען די רעגירונג פון הערי'ן.

אויסלענדער ווערען ארויסגעשיקט פון קאנאדע

ערקלערונג פון קאנאדישען עמיגראציע-מיניסטער

אָטאַווא-קאַנאַדא, 26 (יט"א טעלעגראפיש) דער וויצע עמיגראַציע-מיניסטער פון קאַנאַדע האָט ערקלערט אין פּאַרלאַמענט, אז אלע אויסלענדער, וואָס זענען אונלעגאַל אריינגעקומען קיין קאַנאַדע, וועלען אַרויסגעשיקט ווערען.

אין חשד, אז זיי ווילען פערבלייבען

ווערען יודישע טוריסטען נישט ארויסגעלאזט פון דער שיף אין חיפה

ירושלים, 26 (יט"א טעלעגראפיש) 6 יודישע טוריסטען, זענען געבליבען נישט ארויסגעלאָזט געוואָרען פון די שיף אין חיפה, הגם זיי האָבען געהאַט אלע דאָקומענטען און די נויטיגע געלט-סומען.

מ'איז זיי חושד, אז זיי זענען געקומען פערבלייבען אין לאנד אויף שטענדיג.

אויף דער אינטערווענץ פון דער „אגענץ" זענען 2 טוריסטען באלד אראָפּגעלאָזט געוואָרען וועגען די איבעריגע גייען אינטערווענצען.

אומשולדיגערהייד ארייגעפלאנטערט

דעם סאסנאווצער מורה-הוראה, הרב פראמער, האט מען גארנישט געהאט ארעסטירט

פון סאָסנאָוויץ איז מען מודיע:

אין שייכות מיט דעם ארעסט פון דער טעראָריסטען-באנדע אין סאָסנאָוויעץ, פון וועלכער אין דער יודישער פרעסע איז צ. א. געווען אָנגעגעבען, אז ס'איז אויך געווען פערהאַלטען דער היגער מורה-הוראה, הרב הערש פראָמער, טיילען מיר מיט, אז די ידיעה וועגען דעם לעצטענס ארעסט שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט.

הרב פראָמער איז בלויז פערהערט געוואָרען דורכ'ן אויספאָרשונגס-ריכטער און אַזוי-ווי ער האָט אויפ'ן אָרט דערקלערט, אז ער האָט מיט דער באַנדע קיין שום מגע ומשא נישט געהאַט און ער קאָן גארנישט די לייט, איז ער תיכף אָפּגעלאָזט געוואָרען.

דער פערהער פונם ניו-יארקער בירגערמייסטער

ניו-יאָרק, 26. (ספ. טעל.) אויף דער פעראָרדענונג פונ'ם ניו-יאָרקער גובערנאַטאָר רוזוועלט מכוח'ן קאָנטראָלירען די שטאַטישע פינאַנצען, האָט אַנ'אויספאָרשונגס-קאָמיסיע גענומען מיטוואָך אויפ'ן פערהער דעם בירגערמייסטער, וואָקער, וועגען זיינע אייגענע פריוואַטע פינאַנצען.

אַנ'ערך 5 טויזענד מאַן האָבען זיך געוואָלט אַריינבעקומען אין געריכטס-זאַל, וואו עס איז געמאַכט געוואָרען דער פערהער.

אַריינגעלאָזט געוואָרען זענען אָבער בלויז 350

די פּאָליציייאישע קאָנטראָלע איז געווען אַ זעהר שטרענגע.

דער עיקר האָט מען וואָקער'ן אויסגעפרעגט וועגען זיין אייראָפּעאישע רייזע אין יאָהר 1927, בעת וועלכער ער זאָל האָבען אין משך פון 6 טאָג אויסגעגעבען אין פּאַריז... 13 טויזענד דאָלאַר (דאָס איז שוין אַ קונץ, און פאַר דעם קומט נישט צו שמייסען).

חוץ מזה זאָל וואָקער האָבען גענומען גרויסע סומען על חשבון ענטשעדיגונג פאַר פּאָליטישע בעראַטונגען.

דער פּראָקוראָר סעבורי זאָל האָבען בדעה צו דערוויייטע'ען וואָקער'ן פון זיין בירגערמייסטער־אַמט.

די פעלקער וועלן זיך אליין ענטוואפנען,

אויב די ענטוואפנונגס-קאנפערענץ וועט גארנישט ברענגען

ערקלערונג פון פראפ. איינשטיין איז גענף

גענף, 26. (ספ. טעל.)) אַהער זענען אָנגעקומען אין שליחות פון דער ליגע צו בעקעמפען דעם קריג פּראָפ. אַלבערט איינשטיין און פּאָנסאָנבי, די שליחים האָבען אויפגענומען פאַרשטעהער פון דער פּרעסע און האָבען פאַר זיי אויסגערריקט די פערוואונדערונג און איבערראַשונג, וואָס די אַרבייטען פון דער ענטוואָפנונגס קאָנפערענץ פערציהען זיך אַזוי לאַנג אָהן קיין רעזולטאַט.

פון אַלע ענטוואָפנונגס פּראָיעקטען, וועלכע זענען אויף דער קאָנפערענץ אריינגעטראָגען געוואָרען האַלטען איינשטיין און פּאָנסאָנבי צומייסטענס פון דעם סאָוויעטישען פּראָיעקט פון ליטווינאָוו'ן.

איינשטיין האָט ערקלערט צ. א.: אויב די פאַרשטעהער פון די מלוכות וועלען זיך נישט צונויפרעדען, דאַן וועט אוּנפערמיידליך קומען דער צו, אַז די מענשען וועלען זיך אַליין אָפּזאָגען צו געהען אין מיליטער אַריין און די אַמוניציע פאַבריקען וועלען זיך מוזען פערמאַכען, אויב, האָט איינשטיין ווייטער געזאָגט, עס וועט נישט געלינגען צו דערשלאָגען זיך צו אַנ'ענטוואָפנונג אויף אַ לעגאַלען וועג, וועט מען מוזען אָנקומען צו אַנדערע אופנים פון קאַמף. די פעלקער וועלען זיך אַליין ענטוואָפנען, אויב קיין ענטוואָפנונג וועט נישט קומען אין פערלויף פון די נאָהענטסטע פינף יאָהר.

Dr. med. H KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען = קראנקהייטען

זגערזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אָן פון 4 ביז 7 אָוענד 1117

Z prawami Gimnazjów Państwowych

Gimnazjum Żeńskie

E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

Południowa 18, tel. 168-82.

די איינשרייבונגען פון די שילערינס אין אלע קלאַסען נעהמט אָן דער סעקרעטאַריאַט אין די לערן-שעה'ן ווי אויך פון 5—7 אָוענד. די עקזאַמענס לויט אַ לעקציע-סיסטעם הויבען זיך אָן דעם 22 יוני. ביים גימנאַזיום איז אַ פאָרשולע „Dom milusińskich" פאַר קינדער פון 4 יאָהר אָן.

DYREKCJA.

Dr. HELLER

ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע

נאַוראַט 2 טעל. 79-89

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אָוענד. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4—5 נאָכמיט, פאַר אומבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

אויפפאָדערונג.

אַזוי ווי גאַנץ אַלעקסאַנדער ווייס, אַז מיין פערשטאָרבענער ברודער יחזקאל רובין ז"ל האָט איבערגעלאָזט אַ ירושה פון 80 טויזענד זלאָטיס אָבער אָהן קינדער. איבערגעלאָזט האָט ער זעהר אָרימע ברידער און שוועסטער מיט יתומים. מיר יורשים, נישט ווילענדיג פערשאַפען קיין בזיון המת בפקידת הרב מאַלעקסאַנדער, האָט זיין הזידישע פרוי סימעלע פּאַמעראַנץ צוגעזאָגט ביים אָפּענעם קבר צו געהען באַלד נאָך דער שבעה צו דין-תורה. אויך איהר זוהן יחיאל האָט מקבל קנין געווען. דערנאָך, רופענדיג צו דין-תורה, האָט זי זיך אויסגעדריקט מיט נישט אַנשטענדיגע ווערטער אויפ'ן אַדרעס פון איהר מאַן און אויך אויפ'ן בית דין.

מיר פאָדערן זי אויף צום לעצטען מאָל אין משך פון 3 טעג צו קומען לדין, אין געגענפאַל וועלען מיר נישט זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר די ווייטערדיגע פאָלגען.

פאַר די יורשים פון יחזקאל רובין ז"ל

אברהם מנחם רובין, לאדז, שוו. יאַקובאַ 3.

6939

הורט א בשורה טובה דעטייל

פאַר לאָדז און פּראָווינץ, אַז איך האָב ערעפענט אַ רייך סאָרטירט

געשעפט פון יודישע לאנגע מלבושים

אין לאדז, פילסודסקיעגא (ווסכאָדניאַ) 57

אין הויף רעכטע אַפיצינע, צווייטען איינגאַנג פּאַרטער.

אויך אויסשטייערס פאַר חתנים. אייגענער וואַרשטאַט אויפ'ן אָרט.

ביליגע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך. רעעל און ביליג.

שניצער פילסודסקיעגאַ (ווסכאָדניאַ) 57

אין הויף רעכטע אָפ. 2. איינגאַנג פּאַרטער.

בעשטעלונגען ווערען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה.

א ראוועער

אַ דאַמען און הערען ראָווער ווענינ גענוצט

געלעגענהייטליך צו פערקויפען.

צו ערפאַהרען **CYKLON Zielona 1**

דאס קאנצעסיאנירטע עלעקטראטעכנישע ביורא

„ELEKTRUM"

Łódź, Piotrkowska Nr. 64. Tel. 247-04

פיהרט אויס אַלער אַרט עלעקטראָטעכנישע איינריכטונגען און ליכט און קראַפט. ספּעציעלער וואַרשטאַט פון וויקלינג און רעפּאַראַטור פון מאָטאָרען, דינאַמאָ-מאַשין, אַלער אַרט פערשידענע עלעקטרישע אַפּאַראַטען. יעדע אַרבייט פיהרען מיר אויס:

פינקטליך, רעעל, ביליג און מיט א גאראנטיע.

קויפט און פערקויפט מאָטאָרען. — ווענטילאַטאָרען ווערען מאָמענטאַל רעפערירט. געדענקט דעם אַדרעס:

„עלעקטרום" פּעטריקאָווער 64, אין הויף, לינקס, פּאַרטער

די פערוואלטונג פון דער זעלבסט-פערזיכערונגס-נדן-קאסע

הזט דעם כבוד מיטצוטיילען די מיטגלידער און סימפּאַטיקער, אַז מאָנטאָג, דעם 30-טען מאַי ה. י. 7 אַ זייגער אין אָוונט קומט פאָר אין לאָקאַל פון פישער-פעראיין, פּאָמאָרסקאַ 18

די אלגעמיינע יעהרליכע פערזאמלונג.

עס ווערט געבעטען מאַסענהאַפט צו ערשיינען, דען עס זענען וויכטיגע פּראַגען צו בעטראַכטען ווי אויך וואַהלען. די פערוואלטונג פון דער נדן-קאסע.

די קאנצעסיאנירטע

צושניידער-שולע פון א. אורמאן

אין לאדז, זשעלאַנאַ 10 A

מאַכט בעקאַנט, אַז ווער עס וויל געניסען פון 25 פּראָצ. ביליגער דעם ערשטען קורס, מוז זיך ביז מאָנטאָג, דעם 30 מאַי ד. י. איינשרייבען צו די לעקציעס. די קאַנצעלאַריע איז אָפען פאַר שילער צום איינשרייבען יעדען טאָג פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 8 אָוענד.

פאַר צוגערייזטע שילער בעזאָרגט די שולע פרימע סיטואַציען און ווינער צו שלאָפען פאַר זעהר ביליג.

מיט אַכטונג

צושניידער-לעהרער א. אורמאן.

3404

די עלעגאנטסטע

דאמען-טאשן וואליזען

אין פערשידענע סאָרטען

צו די ביליגסטע פרייזען בעקומט מען נור ביי די בעקאַנטע פירמע

L. Herszfinger

לאדז, פילסודסקיעגא 44

נערענקט די אדרעס! רעעלע בעהאנדלונג!

Samochody

i motocykle używane. Kupno, sprzedaż, komis zamiana.

Auto-Agencja

Gdańska 82 tel. 189 2[illegible]

פאר גאלד, זילבער און **לאמבארד-קוויטלעך**

צאָהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פּיעטריקאָווער 7. 3378

עס ווערען געזוכט פון זאַפּאַרט קוואַליפיצירטע

נייהערינס

אהיימצונעהמען מענער-העמדער טאָנדייט

זאגאנסקי,

וואָלבאָרסקאַ 33. 3412

לעהרערין

גוטע פּעדאָגאָגין ערטיילט אינטעריכט פאַר ערוואַקסענע אין פּוילישע, יודישע און דייטשע שפראַך צו ביליגע פרייזען

לאַסמאַן בזשעזינער 15

פיעגעס, פלעקען

פערשידענע אויפּוואוקסען, כל המינים צרות היילט איך אויס מאַסאַזשיסט און קאָסמעטיקער

ש. שילדקרויט

קילינסקיעגאַ 100, ביי דאַרעגבוש.

פון 10 פריה ביז 4 נאָכמיטאָג

גרויסע קריגס־בעראַטונגען אין מאָסקווע

צוליב די דראָהענדע געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח

מאָסקווע, 26. (ספּ. טעל.) אין קרעמל קומען פאָר בעראַטונגען צווישען דעם רעוואָלוציאָנערען קריגס־ראַט און ראַט פון די פאָלקס־קאָמיסאַרען אונטער'ן פאָרזיץ פון סטאַלינען. עס ווערט בעהאַנדעלט די פראַגע אָן וואָס פאַר אַ טאַקטיק עס דאַרף זיך האַלטען די אָנפיהרערשאַפט פון דער רויטער אַרמעי און די סאָוויעטישע רעגירונג אין פאַל פון אַ מלחמה אויפ'ן ווייטען מזרח.

צווישען די אָנפיהרענדע קרייזען זענען פערהאַן צוויי מיינונגען, איין גרופּע האַלט, אַז אין פאַל פון אַ מלחמה מיט יאַפּאַן דאַרף מען זיך צוריקציהען ביז אירקוטסק, און דאָ, שטיצענדיג זיך אויף די אינדוסטריעלע אוראַל־אַנשטאַלטען אָנהויבען אַנ'אָפענסיווע. די צווייטע גרופּע מיט וואָראָשילאָוו בראש האַלט, אַז מען דאַרף באַלד צוגרייטען אַנ'אָפענסיווע־פּלאַן. וואָראָשילאָוו האָט דערביי פאָרגעלעגט אַ פראָיעקט פון אַקטיווער פערטיידיגונג, וועלכער איז אויך אָנגענומען געוואָרען.

אויף דער דאָזיגער בעראַטונג איז אויך בעשלאָסען געוואָרען זיך צו ווענדען צו די אַרבייטער פון די אינדוסטריע־אַנשטאַלטען מיט אַנ'אויפרוף צו פערגרעסערען די פּראָדוקציע און זיך פעהיג צו מאַכען צו גרויסע קריגס־אויפגאַבען, עס איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע פון דריי פערזאָן, וועלכע דאַרף דורכפיהרען אַ אינספּעקציע אין אַלע אינדוסטריע־אַנשטאַלטען, וועלכע קאָנען צוגעפּאַסט ווערען צו קריגס־צוועקען.

כאַרבין, 26. (ספּ. טעל.) פון טשאַנטשון מעלדעט מען, אַז אויף דער ליניע טשאַנטשון — מוקדען איז אַראָפּ פון די שינעס אַ יאַפּאַנישער פּאַנצער־צוג, עס זענען דערביי דערהרגעט געוואָרען 8 זעלנער און 17 זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען.

די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט אַז אומבעקאַנטע האָבען פערניכטעט די באַהן־ליניע.

*

די לאַגע אויפ'ן ווייטען מזרח הערט נישט אויף צו זיין דראָהענד. ד' ילעצטע געשעהענישען אין טאָקיאָ בעווייזען אַז דער עקסטרעמסטער שאָוויניזם האָט דאָרט אַ גרויסע דעה, פון דער אַנדערער זייט איז אַ פאַקט אַז די סאָוויעטישע רעגירונג קאָנצענטרירט מיליטער ביי דער מאַנדזשורישער גרענ'ץ. איצט קומען אָן ידיעות וועגען שלאַכטען אַרום כאַרבין. עס הייסט אַז אַ גרויסע אָפּטיילונג פון כינעזישער פּאַרטיזאַנער האָבען אונטערגענומען אַנ'אויפשטאַנד געגען דער שטאָט. מיט איין וואָרט דער קריג הערשט פאַקטיש און עס דאַרף נאָר קומען אַ פּאָרמעלער אויסרייד. כדי ער זאָל זיך פונאַנדערפלאַקערן מיט דער גאַנצער קראַפט... עס איז דעריבער העכסט אינטערעסאַנט צו פערגלייכען די מיליטערישע כוחות פון די וועלכע וואָלטען געגנער, אין דער ערשטער רייהע פון די סאָוויעטען און פון יאַפּאַן.

אין יאַפּאַן איז פערהאַן אַלגעמיינע מיליטער־פליכט, אָנהויבענדיג פון 17־יאָהריגען עלטער. דינען, דינט מען אין יאַפּאַן צוויי יאָהר. נאָכ'ן אַקטיווען דינסט ווערט דער יאַפּאַנער פערזעכענט אין רעזערווע וואו ער פערבלייבט אין משך פון 64 חדשים, דאַן געהט ער איבער אויף צעהן יאָהר אין צווייטען רעזערוו.

די אַקטיווע יאַפּאַנישע אַרמעי בעשטעהט פון 17 דיוויזיעס, איינגאַנצען איז אין דער יאַפּאַנישער אַרמעי פערהאַן 68 פאָלקען, 25 קאַוואַלעריע, 17 אַרטילעריע־פאָלקען, 17 באַטאַליאָנען פּיאָנערען, 16 פאָלקען באַן־סאַפּיאָרען, צוויי פאָלקען טעלעגראַף־דינסט, 8 פאָלקען לופט־כוחות און איין באַטאַליאָן וואָס בעדינט דיריזשאַבלען.

אין יעדע יאַפּאַנישע דיוויזיע געהען אַריין צוויי פּיעכאָטנע בריגאַדעס, 18700 סאָלדאַטען און אָפיצירען, לויט די אָפיציעלע ציפערען פאַר'ן יאָהר 1930 האָט די יאַפּאַנישע אַרמעי אין פרידענס־צייטען געציילט 51240 אָפיצירען און 200,000 סאָלדאַטען.

יאַפּאַן האָט אויסער דעם אַ שטאַרקען קריגס פלאָט, וועלכער הויבט אָן צו קאָנקורירען מיט דעם אַמעריקאַנישען. דער פלאָט בעשטעהט פון 6 ליניען־שיפען, 4 דראָדנאָוטען, 28 קרייסערס, 4 לופט־באַזען, 4 מינען־שיפלעך, 12 קאַנאָנענשיפלעך 105 צושטערערס און 61 אונטערוואַסער־שיפלעך, אַ חוץ דעם ווערען איצט געבויט 4 קרייסערס און זעקס אונטערוואַסער־שיפלעך, אין יאַפּאַנישען קריגס־פלאָט דינען 7000 אָפיצירען און 8000 מאַטראָסען.

די רויטע אַרמעי פון די סאָוויעטען איז אויך געבויט אויפ'ן פּרינציפּ פון אַלגעמיינעם מיליטער־דינסט. צו מיליטער ווערען גערופען 19־יעהריגע יעדער בירגער מוז דורכגעהן אַ ספּעציעלע מיליטערישע שולע ביי דער מיליץ. דאַן הויבט זיך אָן דער אַקטיווער מיליטער־דינסט. וואָס דויערט צוויי יאָהר און דערנאָך געהט דער בירגער אַריבער אין רעזערוו ביז צום עלטער פון פערציג יאָהר.

לויט די אָפיציעלע ציפערען ציילט די רויטע אַרמעי 562 טויזענט זעלנער און קאָמאַנדירען, עס איז אָבער נישט קיין ספק, אַז פאַקטיש זענען די כוחות פון דער רויטער אַרמעי בעדייטענד גרעסער, ווייל יעדעס יאָהר ווערען גערופען צום מיליטער־דינסט נישט ווייניגער פאַר 1.200.000 רעקרוטען.

די רויטע אַרמעי בעשטעהט פון 21 קאָרפּוסען, אין וועלכע עס געהען אַריין 72 דיוויזיעס, די קאַוואַלעריע בעשטעהט פון פיר קאָרפּוסען, אַרטילעריע איז פערהאַן 71 פאָלקען לייכטע און 21 פאָלקען שווערע. אַ חוץ דעם האָט די רויטע אַרמעי זעהר אַ גרויסע צאָהל געפּאַנצערטע צוגען, פּאַנצער־אויטאָס, טאַנקען און אַעראָפּלאַנען.

וואָס אַנבעלאַנגט דעם סאָוויעטישען פלאָט איז ער עבדייטענד קלענער פון דעם יאַפּאַנישען אָבער זיין גענויען צוזאַמענשטעל איז נישט בעקאַנט, יעדענפאַלס פערמאָגט דער פלאָט אַ גרויסע צאָהל אונטערוואַסער־שיפען, צושטערער, מינענוואַרפערס, קאַנאָנען־שיפען א.אַ.וו.

די כינעזישע אַרמעי איז בעדייטענד שטאַרקער ווי מען מיינט געוועהנליך. דאָס האָט צום בעסטען בעוויזען די 19־טע כינעזישע אַרמעי בעת די שלאַכטען אַרום שאַנכאַי. די דאָזיגע אַרמעי האָט גלענצענד אָפּגעוואָרפען די אָנגריפען פון די יאַפּאַנער.

די כינעזישע אַרמעי בעשטעהט דער עיקר פון פרייוויליגע. בלויז אין אייניגע פּראָווינצען איז פערהאַן אַלגעמיינע מיליטער־דינסט.

לויט די לעצטע ידיעות בעשטעהט די כינעזישע אַרמעי פון 1,800,000 אָפיצירען און זעלנער.

אָט דאָס איז די כוחות־פערהעלטניש פון די אַקטיווע אַרמעיען, וועלכע עס וועט מעגליך, גאָר אינגיכען אויסקומען זיך צו פערמעסטען אויפ'ן ווייטען מזרח.

אַנ'אינטעליגענטע, מיטעליעהריגע **געזונדע פרוי,** גוטע הויז-ווירטשאַפטערין, זוכט אַ פּאָסטען פון אַ עזעלשאַפט־לייטערין אָדער צו דער ווירטשאַפט. ס'קאָן אויך זיין צו אַנ'איינזאַמע פערזאָן.
אָפּערטען אונטער „R.O.“ אין דער אדמינ. פון „נייעס פאָלקסבלאַט“.

מינסק איז איצט נישט צו דערקענען

(בריף פון סאָוויעט־רוסלאַנד)

פאַר די צוויי יאָהר פון מיין אָפּוועזענהייט האָט מינסק פערלוירען איהר שטילען כאַראַקטער, פערלוירען איהר פערשלאָפענקייט, אהיר פוילע געמיטליכקייט.

אויף דער לעני'ן־גאַס, — די אַמאָליגע גובערנאַטאָרסקע — געהט מען אויף די טראָטואַרען, די טראָטואַרען אויף אָט דער גאַס זענען איצט צו שמאָל פאַר דער מענגע מענשען, וואָס שטופּען זיך דאָרט און צי מען וויל, צי מען וויל נישט, מוז מען שפּאַנען אויפ'ן סאַמע מיטען שאָסיי, וואו עס מישען זיך אויס דער טראַמוואַי, אויטאָמאָבילען, מאָטאָציקלען און מענשען.

אַז איהר געהט אויף דער לענין־גאַס אויף דער סאָוועטסקע גאַס, אויף אַנדערע גאַסען אין מינסק זעהט איהר איצט נישט די דערשלאָגענקייט, וואָס מיט צוויי יאָהר צוריק, איהר זעהט נישט פערזאָרגטע פּנימער, איהר זעהט נישט קיין פּנימער פון מענשען, וואָס איהר קאָנט דערקענען, אַז זיי זענען דעקלאַסירטע, נישטאָ איצט קיין דעקלאַסירטע אין מינסק. אַלע אין מינסק אַרבייטען אַלע זענען בעשעפטיגט און דאָס מאַכט די גאַס לעבעדיגער, רוישיגער, זאָרגלאָזער, — אַנדערש ווי מיט צוויי יאָהר צוריק, ווען אַזאַ שטאָט ווי מינסק איז געווען פול מיט דעקלאַסירטע.

אין דער הינזיכט פון זאָרגלאָזיגקייט איז מינסק אַ סך גליקליכער ווי אַנדערע יודישע שטעט גליקליכער ווי בערדיטשעוו, זשיטאָמיר און אַנדערע יודישע צענטערען אין אוקראַינע, מינסק איז טאַקע אַ גרעניץ־שטאָט, אָבער אַ גרעניץ שטאָט אויף דער ענטוויקלונג פון וועלכער די צענטראַלע סאָוויעטישע רעגירונג לייגט צוליב טאַקטישע טעמים, זעהר פיל אויפמערקזאַמקייט.

און ווייל מינסק ענטוויקעלט זיך, ווייל מינסק וואַקסט, לאָזט זיך עס זעהר שטאַרק פיהלען אויף דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג. די בעפעלקערונג אין מינסק איז איצט בעסער געקליידעט אַפילו ווי אין מאָסקווע, און דאָס איז נישט קיין גוזמא. דאָס וואַרפט זיך אין די אויגען זעהר שטאַרק פאַר יעדען וואָס קען מאָסקווע און ווייסט דער מאָסקווער לעבענס־שטייגער.

מענער, פונקט ווי פרויען, און אָפּגערערט שוין פון קינדער, געהען אין מינסק אָנגעטון נישט בלויז בעסער ווי אין אַמאָליגע צייטען נאָר אַזוי ווי מינסק זאָל זיין אַנ'אינזעל, אויף וועלכען מען קאָן קריגען גענוג קליידונג, אַנ'אינזעל אויף וועלכען די גרויקייט פון דער סאָוויעטישער אָפּגעריסענקייט אין קליידער לאָזט זיך נישט פיהלען.

* * *

דער שאָטען פון איצטיגען לעבען אין מינסק איז די ברויט־פראַגע, די הויכע פרייזען אויף ברויט.

אמת, אַ פונט ברויט אין מינסק קאָסט נאָך דערווייל נישט קיין דריי רובעל, אַזוי ווי אין קיעוו אָדער אָדעס, אָבער ביי צוויי רובעל אַ פונט ברויט האַלט עס שוין אויך אין מינסק.

— וויפיל קאָסט ביי אייך אַ ברויטעל? — פרעג איך. דעם אַלטען יודען וואָס שטעהט אויף אַ ראָג־גאַס מיט קליינע האַלב־פונטיגע ברויטלעך צו פערקויפען.

— צוויי רובעל! — זאָגט ער, און ער קוקט אַפילו נישט אויף מיר.

(זיינע ברויטלעך זענען האַלב־ווייסע, דערפאַר וויל ער צוויי רובעל פאַר אַ ברויטעל, וואָס וועגט בלויז אַ האַלב פונט. שוואַרצע ברויט, סאָלדאַטסקען, קאָן מען אָבער קריגען פאַר צוויי רובעל אַ פונט, און צוויי רובעל איז אין מינסק אַ בעדייטענדע סומע).

די יודענע, וואָס שטעהט בשכנות מיט'ן אַלטען אויפ'ן ראָג, און פערקויפט צייטונגען, לייענט מיר אַלעקציע אין עקאָנאָמיק:

— די פרייזען אויף ברויט, — זאָגט זי, — פרעסען אויף אַלע פערדינסטען. אַזוי פערדינט מען נישקשה'דיג אָבער ווען מען מוז אָנקומען צו קויפען ברויט אויפ'ן פרייען מאַרק איז ביטער און פינסטער, אַלע פערדינסטען פון טאָג קלעקען קוים אויף ברויט.

— איהר קריגט דען נישט קיין ברויט אויף ברויט־קאַרטלעך? — וויל איך ביי איהר אויסגעפינען.

— וויפיל קריגען מיר דען? — איז זי אומצופרידען — אַ האַלב פונט ברויט אַ טאָג. און פון קומענדיגער וואָך אָן וועט מען דאָס אויך פערקירצען, מעהר נוי אַ פערטעל פונט ברויט אויף אַ מענשען אַ טאָג וועט מען נישט געבען.

אַ פערטעל פונט ברויט אויף אַ מענשען, וואָלט נאָך אויך געווען צו דערליידען, אָבער די דאָזיגע פרוי ווייסט נישט, אַז גאָר אינגיכען, — נאָך אפשר היינטיגען חודש — וועט זי קיין פערטעל פונט ברויט אויך נישט קריגען, זי ווייסט נישט, אַז עס פּראָיעקטירט זיך איינצופיהרען אין ווייסרוסלאַנד דיזעלבע סיסטעם, וואָס אין אוקראַינע, און אַראָפּנעהמען פון ברויט־פערזאָרגונג אַלעמען, אויסער יענע, וואָס אַרבייטען דירעקט אויף פאַבריקען און זאַוואָדען.

די ברויט־פראַגע הענגט דערפאַר איבער מינסק ווי אַ שווערער וואָלקען, די שטאָט וואַקסט טאַקע די שטאָט איז ראַשיג, דער עולם איז געקליידעט זעהר ריין און אָנשטענדיג, אָבער די כמאַרעס פון ברויט־מאַנגעל, וואָס רוקען זיך איצט אויף מינסק גלייך מיט אַנדערע שטעט, וועלען נישט־ווילענדיג פערטונקלען אַ היבש ביסעל די איצטיגע כמעט נאָרמאַלע לאַגע אין מינסק. זיי וועלען מוזען אַריינוואַרפען די שטאָט אין אַ מרה־שחורה'דיגער שטימונג, דער שאָטען פון צוויי רובעל פאַר אַ פונט ברויט און די פערספּעקטיוון, אַז אָט דער פרייז וועט נאָך שטייגען, שטערט דערפאַר די איצטיגע לעבעדיגע שטימונג פון צופרידענקייט, אָט די מורא פאַנגט אָן בע צייטענס אַרויסצורופען זאָרג און אינסטינקטיווען פחד.

* * *

מינסק איז נאָך עד היום אַ יודישע שטאָט. אַ שטאָט וואו יודיש געהט נישט אונטער.

אין גאַס, אין אַנשטאַלטען, אין האָטעל און אויפ'ן וואָקזאַל — אומעטום רעדט מען מיט אייך יודיש, דער מיליציאָנער אויפ'ן ראָג, גאַס, ענטפערט אייך אין יודיש, ער רעדט מיט אייך אַ זאַפטיגען היימישען יודיש און איז אַפילו צופרידען צו רעדען מיט אייך יודיש.

אַמאָל, מיט עטליכע יאָהר צוריק, איז עס געווען אַ גאַנצע נייעס, ווען מען פלעגט אָנקומען קיין מינסק, און טרעפען אויף דער באַהן־סטאַנציע די אָפיציעלע שילד פון דעם נאָמען פון דער שטאָט אויף יודיש. מיט יודישע פיער־עקיגע בוכשטאַבען, היינט איז די יודישע שילד אויפ'ן וואָקזאַל שוין מעהר נישט קיין נייעס, היינט געפינט איהר אַ יודישע שילד אויף יעדען רעגירונגס־אַנשטאַלט אין מינסק. אָנפאַנגענדיג פון דעם אָרטיגען סאָוועט און שליסענדיג מיט דעם סאַמע קלענסטען קאָאָפּעראַטיוו.

איהר קאָנט שיקען אַ בריף קיין מינסק מיט אַנ'אַדרעס אויף יודיש און איהר מעגט זיין זיכער, אַז דער בריף וועט ריכטיג אָנקומען, יודישע געריכטען זענען איצט אין מינסק אַנאַו־אַלטע זאַך, יודישע פּאָסט־בעאַמטע — אַ נאַטירליכע דערשיינונג יודישע פּאָליציאַנטען — כמעט די גאַנצע מיליציע אין מינסק איז אַ יודישע.

יודיש אַלס שפּראַך געהט איצט אונטער אין סאָוועטען־פערבאַנד, אָבער נישט אין מינסק, קינדער און דערוואַקסענע רעדען נאָך ביז איצט אין מינסק, אויף יודיש. דער אונטערגאַנג פון דער יודישער שפּראַך האָט נאָך דערוויל צו מינסק נישט דערגרייכט.

וואָס עס געהט אין מינסק איצט יאָ אונטער, איז — די יודישע רעליגיע, יודישקייט אין דעם אַלטען רעליגיעזען זין.

די גרויסע בעריהמטע מינסקער כאָר־שוהל איז איצט אַ קינאָ... די געביידע שטעהט נאָך אַלץ אים פּאָזאַנט אויפ'ן זעלבען פלאַץ, וואָס פריהער, אָבער זי איזבעהאָנגען און בעקלעפּט מיט אַפישען און פּלאַקאַטען אויף ווייסרוסיש און יודיש, פּלאַקאַטען, וואָס אַנאָנסירען די פּראָגראַם פון די פילמען וועלכע ווערען דאָרט געוויזען.

אַזוי די כאָר־שוהל און אַזוי אויך די אַנדערע שוהלען. דאָ און דאָרט זענען נאָך אין מינסק געבליבען אַ צאָהל קליינע בתי מדרשים, אָבער קיינער ווייסט אַפילו נישט, וואו זיי געפינען זיך. זיי געהען איצט קיינעם אין מינסק נישט אָן. קיינעם נישט אויסער עטליכע מנינים עלטערע יודען.

מינסק האָט זיך געענדערט זינט דער רעוואָלוציע און היבשליך געענדערט, מינסקער יודען וואָס וואוינען אין אויסלאַנד, וועלען די שטאָט איצט זיכער נישט דערקענען. זיי וועלען דאָרט נישט געפינען די שוהלען פון אַמאָל און אויך נישט די אַמאָליגע קראָמען, דערפאַר וועלען זיי אָבער דאָרט געפינען ריינע אויסגעברוקירטע גאַסען, נייע גרויסע געביידעס, אַ גרויסע צאָהל פאַבריקען, פון קליינער אינדוסטריע, און אַ שטאָט פון איבער הונדערט און זעכציג טויזענד איינוואוינער, אַנשטאָט די קאַרגע הונדערט טויזענד וואָס האָבען אַמאָל פאַר דער מלחמה זיך דאָרט געמוטשעט...

... מאַליאַר.

אונזער דעוויז:
דאס שענסטע פון שענסטען, בעסטע פון בעסטען!!!
ביליגער ווי ביליג!

יודיש קאַמעראַל־טעאַטער, דירעקציע: ד. צעלמייסטער. אלעע 1־טער מאַי 2.

רעדוצירטע פרייזן — פון — 80 גר. ביז 2.20

ערעפנונג פון זומער־סעזאָן!

קומט בעגריסען אונזער גרויסען גאַסט, דעם בעריהמטען אַמעריקאַנער סטאַר, דעם שמאַלץ פון דער יודישער ביהנע

בעני אדלער

היינט, פרייטאַג, האַלב 10 אָווענד. מאָרגען, שבת 9 אָווענד

די גרעסטע סענסאַציאָנעלע פּרעמיערע

דער איבעריגער מענש

אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון ז. ליבין מיט בעני אדלער אלס „איבעריגער מענש“. רעזשי — בעני אדלער.

שבת, 12 פריה — אַ פריהמאָרגען־פאָרשטעלונג כמעט בחנם! איינהייטס־פרייזען. מיט בעני אדלער

דער ווילדער מענש

50 גר. און 1 זל. ערשטע רייהע

שבת, האַלב 5 נאָכמ. גרויסע פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 60 גר. ביז 1.60 דאָס בעל.

דער „יודישער קעניג ליר“ מיט בעני אדלער אלס „דוד משה'לעס“.

אכטונג: [illegible]

א רעדוקציע
וואס איז דרינגענד נויטיג

צו די אַלע רעדוקציעס, וואָס עס ווערען טאָג טעגליך דורכגעפיהרט, איז איצט צוגעקומען אַ נייע רעדוקציע: די רעדוקציע פון די פענסיעס ביי די מלוכה-בעאַמטע. די רעגירונג, וואָס האָט ביי דער פאַראַיאָהריגער רעדוקציע געשאַנעוועט די אָפיציערען, איז איצט געווען געצוואונגען אויך זיי אַראָפּ צורייסען 8 פראָצענט פון געהאַלט. די ציווילע בעאַמטע אויף דער פּראָווינץ האָבען איצט פערלוירען 9 פראָצענט פון זייערע געהאַלטען צו די פאַראַיאָהריגע 15 פראָצענט.

ביי די פריוואַטע אָנגעשטעלטע איז די לאַגע נאָך אַ סך ערגער. דאָ איז די רעדוקציע נישט קיין 25—30 פראָצענט, נאָר אָפטמאָל 50 און מעהר. דער מלוכה-בעאַמטער האָט ווענינגסטענס דעם פליוס, וואָס זיין געהאַלט — ווי קליין עס זאָל נישט זיין — בעקומט ער דאָך פינקליך, יעדען ערשטען פאַר'ן אויס. ביי די פריוואַטע אָנגעשטעלטע איז דער דאָזיגער פליוס אויך נישטאָ. מ'צאָהלט געהאַלט מיט אַ פערשפּעטיגונג פון לאַנגע וואָכען און אַפילו חדשים; מ'צאָהלט אויס צו 5 און 10 זל., מ'-צאָהלט מיט וועקסלען, און דאָס נישט אַלע מאָל קויפט מען זיי אויס א. אַז. וו.

מ'קען אויך נישט זאָגען, אַז די לאַגע פון יו-דישען קליינהענדלער, פון האַנדווערקער זאָל זיין בעסער פון דער לאַגע פון אָנגעשטעלטען, אַמאָל — נאָך ערגער. פון אַרבייטער איז דאָך שוין אָפּגע-רעדט. און דאָך האָט די רעגירונג ביז היינט נישט געפונען פאַר נויטיג צו פערקלענערען דעם פּרייז פון דירה-געלד, כדי צוצופּאַסען עס צו די רעאַלע „מעגליכקייטען", מ'שטייגס געוואָגט פון גרעסטען טייל לאקאטארען.

מיט רעכט האָט אָנגעוויזען אַ געוויסע צייטונג, אַז די פערלייכטערונג פון דער רעדוקציע וועט די מלוכה-קאַסע פיהלען בלויז 1 מאָל — דעם 1-טען יוני. דעם 1-טען יולי וועט שוין די זעלבע קאַסע פיהלען די פאָלגען פון דער רעדוקציע — די פערקלענערטע קאָנסומציע און אין רעזולטאַט די פערקלענערטע מלוכה-הכנסות.

אַנדערש וואָלט אָבער געווען, ווען גלייכצייטיג מיט דער רעדוקציע וואָלט אויך רעדוצירט געוואָרען דער פּרייז פון דירה-געלד און פון מאנאפאל-אַרטיקלען. דער טייל פון דעם בודזשעט, וואָס וואָלט ביי מיליאָנען מענשען אָפּגעשפּאָרט געוואָרען, וואָלט געוויס פערווענדעט געוואָרען אויף אייב-שאַפען זיך אַ גאַנצע רייהע אַרטיקלען, און דאָס וואָלט אין קאָנסעקווענץ אַריינגעבראַכט אַ געוויסע אויפ-לעבונג אין ווירטשאַפטליכען לעבען.

איצט איז, למשל, דער דאַטשע-סעזאָן, קלאָר איז, אַז אַ סך פון די, וואָס זענען נאָך פאַראַיאָה-רען געפאָהרען אויף זומער-וואוינונגען, וועלען עס הייאָהר נישט זיין בכּוח. ליידען דערפון וועלען די מלוכה-באַהנען, די אויטאָבוסען, די פויערישע פוהרלעך, און דער עיקר ווידעראַמאָל דער פויער. די עטליכע זלאָטעס, וואָס דער פויער פלעגט פערדינען פון פערדינגען דאַטשעס, פון נעהמען אַ העכערן פרייז פאַר מילך, פאַר פוטער, פאַרן אייער א. אַז. וו. (בעת אין שטאָט קאָסט איצט אַ ליטער מילך — 25—35 גראָשען, קאָסט עס ווייט פון שטאָט נישט מעהר פון 10—15 גראָשען), פלעגט ער האָבען אויף צאָהלען שטייערן, אויף איינ-קויפען זיך אַ פּאָר שיך, אַ מאַנטעל, נאַפט, זאַלץ, א. אַז. וו. הייאָהר וועט אַ גרויסער טייל פון די פויערים פערלירען די ספּעציעלע דאַטשע-פער-דינסטען, און אין קאָנסעקווענץ וועט זיך עס ווי-דעראַמאָל אָפּרופען אויפ'ן שטאָטישען בעל-הבית קרעמער, אַרבייטער א. אַז. וו.

מילדערן די לאַגע וואָלט, ווי געזאָגט, גע-קענט נאָר אַ באַלדיגער דעקרעט פון פּרעזידענט (אויפ'ן סמך פון די ספּעציעלע פולמאַכטען), אַז דער פּרייז פון דירה-געלד ווערט אַראָפּגעזעצט אויף עטליכע צעהנדליג פּראָצענט, און ווען גלייכ-צייטיג דערמיט קומט אַ געהעריגע רעדוקציע פון די מאנאפאל- און קאַרטעל-אַרטיקלען.

דער פאליטישער מאמענט
די שחיטה צווישען די אינדוסען און מאכמעדאַנער אין באמביי

ווען מען לייענט די דעפּעשען וועגען די נייע מורא'דיגע שחיטות, וואָס האָבען זיך ווידער אָפּ-געשפּילט אין דער אינדישער שטאָט באָמביי, קומט קודם כּל אין קאָפּ אַריין דער געדאַנק, ווי שנעל די דאָזיגע וואונדער-שטאָט ווערט פון אַ צויבער-מעשה'לע פערוואַנדעלט אין אַ גיהנום.

ס'איז שווער זיך פאָרצושטעלען נאָך אַזאַ צויבער-שטאָט ווי עס איז באָמביי. די שטאָט ליגט אויף אַ אינזעל, וואָס איז פערבונדען דורך בריקען מיט דער יבשה. פון ים קאָנען מען זעהן די מע-טשעטען, די גאָלדענע דעכער פון די קלויסטערס, די קירכעס און די טעמפּלען פון די פייערדיגער (פּארסען). וועלכע שטעלען מיט זיך פאַר דעם רייכסטען טייל פון דער בעפעלקערונג. די בעפעל-קערונג פון דער שטאָט איז זעהר אַ בונטע: דאָ וואוינען די פייער-דינער, די קליינע, בערוועישע בענגאַליער, די שטאָלצע האַדזשיפוטען, די קליינטשי-קע סיאַמעזער, אַראַבער פון פּערסישען ים-אייגגוס, כינעזער, יאַפּאַנער, טיבעטאַנער, נעגער'ס און אינ-מיטען דעם דאָזיגען בונטען המון געהען אַרום די שטאָלצע און נישט צוטריטליכע „באַלעבאַטים" פון דער שטאָט און פון לאַנד — די ענגלענדער.

ווען מ'זעצט זיך אַראָפּ אויפ'ן ברעג, פאַלט מען אַריין אין אַ מאָדערנע גרויסע שטאָט מיט גרוי-סע פאַבריקען און מיט אַ בעפעלקערונג, וואָס ציילט אַ מיליאָן איינוואוינער, לעבט מען אָבער אָפּ אין דער שטאָט עטליכע וואָכען, דאַן איבערצייגט מען זיך, אַז מען געפינט זיך נישט אין קיין צויבער-שטאָט, נאָר אין אַ ברויזענדיגען קעסעל. די מאַכ-מעדאַנער זענען גרייט צו יעדער מינוט איבערצו-בייסען דעם האַלז די אינדוסען, ווידער די אינדו-סען האָבען דעמזעלבען דרינגענדען בעגעהר בנוגע די מאַכמעדאַנער... אויף די עקען פון דער שטאָט רויכערען די אונצעהליגע טעקסטיל-פאַבריקען. אין די פאַבריקען אַרבייטען צעהנדליגער טויזענדער אינ-דוסען, מאַכמעדאַנער, פּאַרסען און אַפילו אָנהענ-גער פון טייוועל. אין פערשידענע שפּראַכען ווערט צווישען זיי פערשפּרייט דער קאָמוניסטישער מאַני-פעסט, וועלכער רעקאָמענדירט אַלע פּראָלעטאַריער זיך צו פעראייניגען, ווייל זיי האָבען גאָרנישט וואָס צו פערלירען אַ חוץ די קייטען און געווינען קאָנען זיי די גאַנצע וועלט.

אָבער דערווייל קאָן אין באָמביי יעדער רעלי-גיעזער יום-טוב פערוואַנדעלט ווערען אין אַ שחיטה און אין אַ פּאָגראָם, אין וועלכען דער פּראָלעטאַר-יאַט שפּילט די הויפּט-ראָלע. ווען ס'איז יום-טוב ביי די אינדוסען בעמיהען זיי זיך אַריינצולאָזען אַ חזיר אין מאַכמעדאַנישען מעטשעט (לויט דער רע-ליגיעזער אנשויאונג פון די מאַכמעדאַנער איז אַ חזיר אַנ'אומריין בעשעפעניש), איז ווידער יום-טוב ביי די מאַכמעדאַנער, זעהען זיי צו שחט'ען אַ קוה, וועלכע איז הייליג אין די אויגען פון די אינדוסען און איהר נבלה אַריינוואַרפען אין אַ טעמפּעל פון די אינדוסען. דער רעזולטאַט איז אין יעדען פאַל אַ זיכערער: די שטאָט ווערט אויף עטליכע טעג פערוואַנדעלט אין אַנ'אַרענע פון מורא'דיגע קאַמ-פען און שחיטות, די מאַכמעדאַנער מאָרדוועען די אינדוסען און מאַכען חרוב זייערע הייזער און די אינדוסען הרג'ענען די מאַכמעדאַנער און צושטע-רען זייערע הייזער.

אָט אַזאַ ווילדער פּאָגראָם איז פאָרגעקומען אויך איצט. די צייט — אַ מוסולמענישער יום-טוב, די סיבה איז ווי געוועהנליך אַ נישטיגע (עפּעס צו-ליב צוויי יונגלעך, וואָס האָבען זיך צושלאָגען). אויב מען זאָל נישט רעכענען דעם אומשטאַנד, וואָס די שנאה פון די מוסולמענער צו די אינדוסען האָט זיך אָנגעזאַמעלט אין משך פון יאָהר-הונ-דערטער.

יעדער אין אינדיען שלעפּט צו זיין זייט. ער וויל באַטירליך, אַז אַנדערע זאָלען איהם העלפען בעזיגען דעם „באַלעבאָס" און אויב עס וועט נוי-טיג זיין, זאָלען זיי אומקומען פאַר דער דאָזיגער הייליגער אויפגאַבע, אָבער די רעזולטאַטען פון דעם נצחון וויל ווידעראַמאָל יעדער אויסנוצען בלויז פאַר זיך. די אַנדער'ע דענקען פונקט אויף אַנ'-עהנליכען אופן, דאָס הייסט, אַז אַלע טראָפּעיען פון זיג דאַרפען געהער'ען צום איהם. צווישען די פעלקער, וועלכע זענען אַלע בעזיגט דורך די ענג-לענדער, קומען פאַר בלוטיגע שטרייטען וועגען דעם, ווי אַזוי זיך איינצוטיילען מיט דער פעל פון בער, וואָס לעבט נאָך און איז גענוג שטאַרק דעם זיגער אַראָפּצודרעהען דעם קאָפּ, סיידען דער בער וועט אַליין אָפּגעבען פרייוויליג זיין פעל.... יערע נאַ-ציע וואָלט וועלען צונעהמען פאַר זיך די גאַנצע רעזולטאַטען פון נצחון, יערע נאַציע האָט וועניג גרונדען צו בעציהען זיך מיט ליבע צו דער אַנ-דערער. און צו האָבען צו איהר דעם מינדעסטען צוטרוי.

אמת, עס קומט אויס צו לייענען וועגען פּאָלי-טישע קאָנפערענצען צווישען די אינדוסען און די מאַכמעדאַנער. מיר הער'ען ווי די מאַכמעדאַנער אָדער די אינדוסען חזר'ען איבער אויף די מיטינ-גען די מאַרקסיסטישע לאָזונגען און מ'איז גרייט צו גלויבען, אַז באַכ'ן וואָרט וועט אויך קומען די טאַט, אין דער ווירקליכקייט שטעלט זיך די זאַך פאָר גאָר אַנדערש.

פּאָגראָמען אין באָמביי קומען פאָר כּמעט יעדעס יאָהר. אָבער קיינמאָל זענען דאָרט נישט גע-ווען אַזוי פיל קרבנות, ווי אין די לעצטע טעג. יוען די צאָהל ערמאָרדעטע און פערוואונדעטע איז גע-ציילט געוואָרען אין די הונדערטער, אַ חוץ די דער-הרג'עטע און פערוואונדעטע, האָבען די פּאָגראָמען נאָך געבראַכט די פאָלגענדע רעזולטאַטען: ביז פיר הונדערט צושטערטע געשעפטען, הונדערט הייזער זענען פערברענט געוואָרען און אָהן אַ שיער וואוי-נונגען פון די מוסולמענער און אינדוסען זענען איב-גאַנצען חרוב געמאַכט.

די קאָרעספּאָנדענטען פון באָמביי שיקען איצט אין די לאָנדאָנער צייטונגען שרעקליכע בעשריי-בונגען פון פּאָגראָם- אָט אַ שטייגער שרייבט איי-נער: איך אָבסערוויר אומעטום אַ שרעקליך בילד פון בלוט פערגיסונג און חורבן. באָמביי איז איצט אַ שטאָט פון טויטע. איך האָב אַליין געזעהען ווי אַ המון פּאָגראָמשטשיקעס האָבען זיך געוואָרפען מיט כּל'ערליי געוועהר אויף אַ יונג פּאָר אינדו-סען, וואָס זענען געפאָהרען אין אַ קאַרעטע.

אומזיסט האָט ער און זי זיך בעמיהט צו ראַטעווען. ווען זיי האָבען זיך איבערצייגט, אַז קיין רעטונג איז נישטאָ, האָבען זיי זיך אַרומ-גענומען. דער ווילדער המון האָט זיי פונאַנדער-געריסען און אויפ'ן אָרט דער'הרג'עט מיט דראָנ-גען.

דער „באַלעבאָס" איז נאַטירליך פון דעם אַ-לעמען שטאַרק אויפגערעגט און עמפּערט. ער מאַכט צוריק אָרדנונג, פערהאַלט די מערדער, לעשט די שרפות, אָבער אין גרונד גענומען איז ער אויס-טערגעוועהנליך צופרידען, וואָס די מאַכמעדאַנער און די אינדוסען שניידען זיך צום טויט און טוען נישט גראַד דעם היפּך: פעראייניגען זיך נישט געגען איהם אין אַ געמיינזאַמען פראָנט. און אַזוי וועט עס וואַהרשיינליך נאָך לאַנג דוי-ערען, ווייל דער באַלעבאָס איז קלוג, קאָן אָפּ-שאַצען די סיטואַציע און ווייסט, ווען עס איז בעסער צו מאַכען אַ הנחה, כּדי די צדדים זאָלען זיך ווידער צושלאָגען און אין האַס פון איינעם געגען אַנדערען זאָלען זיי פערגעסען אָן איהם.

דיאַנעאַ.

די כאלערע-עפידעמיע אין פאריז אין יאהר 1832
היסטארישע נאטיץ

מיט הונדערט יאָהר צוריק, אין יאָהר 1832 האָט פאַריז איבערגעלעבט אַ רייהע שרעקליכע וואָ-כען: אין שטאָט האָט זיך פערשפּרייט אַ מגפה פון כאָלערע, וועלכע האָט געקאָסט אונצעהליגע קרבנות. די עפּידעמיע איז געבראַכט געוואָרען פון פאָרט האַוור, וואוהין זי איז פערטראָגען געוואָרען פון רוסלאַנד דורך האַמבורג און ענגלאַנד. אין רוסלאַנד האָט די עפּידעמיע געבושעוועט זעהר שטאַרק, און אין פּעטערבורג האָט די גרויסע צאָהל אומגעקומענע פון דער קראַנקהייט אַפילו אַרויסגע-רופען די שרעקליכע כאָלערע-בונטען.

אין די ערשטע טעג האָבען זיך די פאַריזער צו דער עפּידעמיע בעציגען גאַנץ לייכט, דאַן האָט די בעפעלקערונג אַרומגעכאַפּט אַ מין געפיהל פון גלייכגילטיגקייט. מענשען האָבען זיך געטראַכט: ווער ווייס, צי מיר וועט נאָך אויסקומען איבער-צולעבען דעם צווייטען טאָג, מען האָט דעריבער זיך גענומען ווילען אויף וואָס די וועלט שטייט און נישט איינמאָל האָט געטראָפען, אַז פון א באַל האָט מען פיל געסט באַלד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל אַריין וואו זיי זענען נאָך עטליכע שעה געשטאָרבען.

די קראַנקהייט האָט זיך ענטוויקעלט מיט אַ גע-וואַלדיגער שנעלקייט און אינגיכען האָט די צאָהל מענשען, וואָס זענען טעגליך קראַנק געוואָרען, שוין דערגרייכט אַ 200 אַ טאָג, איבער די גאַסען זענען אָהן אויפהער געגאַנגען לוויה-וואָגענס, אָרימע האָט מען געפיהרט צום בית עולם אין געוועהנליכע וואָ-גענס. אבער אינגיכען האָט אָנגעהויבען אויסצופעה-לען עגלות. פון די פענסטער האָט מען יעדע ווייל געהערט באַלד ווי עס איז פערבייגעפאָהרען אַ קאַ-ראַוואַן, ווי מענשע ן'רופען, ער זאָל זיך אָפּשטעלען און מיטנעהמען אַ טויטען און דער קוטשער האָט געענטפערט, אַז ס'איז נישטאָ קיין פלאַץ, מען האָט גענומען איבערפיהרען די טויטע אין אַרטילעריע-וואָגענס, אָבער די האָבען אָנגעמאַכט אַ צו גרויסען רעש אין שטאָט. דאַן האָט מען אָנגעהויבען בענו-צען פורגאָנעס צום איבערפיהרען מעבעל און אין סאַמע ברען פון דער עפּידעמיע האָט מען די טויטע געלעגט שוין נישט אין קיין טרומנעס, נאָר אין זעק און די באַלעגאָלעס זענען זיך מיט זיי בעגאַנגען ווי מיט פּשוטע משאות.

נאָך די אונצעהליגע לוויות איז שוין כּמעט קיי-נער נישט נאָכגעגאַנגען, און די פערבייגעהער, ווען זיי פלעגען דערזעהען אַ לוויה, פלעגען זיי זיך בעהאַלטען אין די טויערען, קיין רעליגיעזע צערע-מאָניעס ביים בעגראָבען די טויטע האָט מען נישט געמאַכט. די קאַראַוואַנען פלעגען זיך בלויז אָפּ-שטעלען פאַר אַ קירכע און דער גלח פלעגט זאָגען עטליכע ווערטער פון דערווייטענס. 3

די עפּידעמיע האָט זיך פערשפּרייט איבער דער גאַנצער שטאָט, צומייסטענס קרבנות זענען פער-שטעהט זיך געווען אין די אָרימע און געדיכט בע-וואוינטע קוואַרטאַלען, אָבער די קראַנקהייט האָט נישט געשוינט אויך די רייכע קוואַרטאַלען, דאָק-טוירים האָט אויסגעפעהלט און עס זענען מאָביליזירט געוואָרען אַלע מעדיצין-סטודענטען. געהיילט האָט מען מיט די פערשידענסטע מיטלען, מיט אָפּיום, בעלאַדאָנע, כינע, הייסע וואַנעס און קאַלטע ליי-לייכער, מיט שטעלען פּיאַווקעס, און לאָזען בלוט, די אַפּטייקערס האָבען פערקויפט פערשידענע כלו-מרשטע הייל-מיטלען, נעהמענדיג דערפאַר גרויסע געלטער.

פונקט ווי דאָס איז געווען אין מיטעלאַלטער, האָט זיך אויך דאָס מאָל פערשפּרייט קלאַנגען, אַז די ברונימער, די פאַנטאַנען, דער וויין און די לע-בענסמיטעל זענען פערגיפטעט, און אַזוי ווי עס זענען נאָך נישט פאַריבער די אָפּקלאַנגען פון דער רעוואָלוציע פון יאָהר 1830 האָט זיך צווישען פאָלק פערשפּרייט אַ קלאַנג אַז די פערגיפטונגען קומען פון די פאָלקס-שונאים, פון די רייכע, אין פערשי-דענע ערטער זענען אויף דעם באַדען אויסגע-בראָכען אונרוהען. צוערשט האָבען זיך צוגעוועטש די שמאַטע-קלויבער די פאַר, ווייל די שטאָט-פער-וואַלטונג האָט געהאַט איינגעפיהרט ספּעציעלע וועג-גענער, כדי וואָס גיכער צו רייניגען די שטאָט פון פערשידענע אָפּפאַלען. די שמאַטע-קלויבער האָ-בען דעריין איינגעזעהען אַ דראָהונג פאַר זייער עקזיס-טענץ. זיי זענען איינמאָל ביינאַכט בעפאַלען די וועג-גענער, האָבען זיי צובראָכען און אַריינגעוואָרפען אין דער סען אַריין, עס האָט זיך אַריינגעמישט פּאָ-ליציי און די לינקע צייטונג „טריבונאַ" איז אַרויס-געטראָטען אין שוץ פון די אָרימע מענשען, ביי וועלכע עס ווערט צוגענומען דאָס ברויט. עס האָבען זיך אַפילו בעוויזען פּראָקלאַמאַציעס אין וועלכע עס איז געשטאַנען געשריבען אַז אונטער דעם אויס-רייד פון אַ כלומרשטער עפּידעמיע פערסמט מען מע-נשען אין די טורמעס און אין די שפּיטאָלען און פּאָליציי-אַגענטען וואַרפען אַריין סם אין די פּעסלעך וויין ביי די וויין-הענדלער אין פערשידענע ערטע-ר פון דער שטאָט האָט מען אַפילו געכאַפּט אַזעלכע פערגיפטער און מען האָט זיי געלינטשט. איינער האָט מען דערטרונקען אין טייך סען, דעם צווייטען האָט מען ערמאָרדעט אויפ'ן פּלאַס דע קער, אַ דריטען האָט מען צוריסען אויף שטיקער נעבען דעם צענטראַל-מאַרק, די מאַניע פון סם האָט אַרומגע-כאַפּט פיל מענשען, נישט איינמאָל פלעגט טרעפען, אַז עמיצער פלעגט אַרויסלויפען אין גאַס, שרייענ-דיג, אַז ער איז פערסמט, און האַלטענדיג דערביי אַ פלאַש אָדער עפּעס אַנדערש. דערבאַך האָט זיך אַ-רויסגעוויזען, אַז די גאַנצע מעשה, מיט'ן סם איז נישט מעהר ווי אַ פּראָדוקט פון דער קראַנקער פאַנ-טאַזיע. די טעאַטערען האָבען געמאַכט זעהר שלעכ-טע געשעפטען, אַ חוץ דעם איינציגען טעאַטער פאָרט סען מאַרטען, וואו עס איז געשטעלט געוואָרען די פּיעסע „צעהן יאָהר אין לעבען פון אַ פרוי". דער דירעקטאָר פון דאָזיגען טעאַטער האָט דורכ-געפיהרט אין די בלעטער אַ מעלדונג לויט וועלכער עס איז וויסענשאַפטליך בעוויזען געוואָרען, אַז דאָס טעאַטער איז דאָס איינציגע אָרט, וואו די עפּידעמיע האָט נישט קיין שליטה.

אינגאַנצען זענען דעמאָלט אומגעקומען אין פראַנקרייך הונדערט טויזענד מענשען, בלויז אין פאַריז דרייסיג טויזענד מענשען, צ.אַ. איז געשטאָר-בען דער פרעמיער-מיניסטער קאַזימיר פּעריע. ביי-זאַ, שאַטאָבריאַן און אַלעקסאַנדער דיומאַ זענען קראַנק געוואָרען. זיי זענען אָבער געזונד גע-וואָרען.

דעם.

היינט און פאלגענדע טעג!
מעכטיגע זיטען-דראמא
רעזשי Clarence Brown
„פרייע נשמות"
אין די הויפטראָלען די בעריהמט-
סטע דריי עקראַן-שטערנס:
Norma Shearer,
Lionel Barrymore,
Clark Gable
אויסערן פראָגראם: קלאנג-צוגאבע
און אקטואליטעטען פון לאנד.
אָנהויב אין געווענל. טעג 5 נאָכמיטאָג,
שבת אין זונטאָג — 1 אַ זייגער בייטאָג.
דער זאל ווערט מעכאניש ווענטילירט
און געקיהלט!
הנחה-בילעטען גילטיג אָהן בעגרענצונגען!

BAJKA קלאַנג-קינא-טעאַטער
פראַנציסקאַנער 31a
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע מעכטיגע דראַמע, וואָס שילדערט
די איבערלעבונגען פון מענשען אויס'ן
אינזל פון פערזישקייט א. ז.
„גאלדהאריגער מלאך"
(Złotowłosy Anioł)
אין די הויפט-ראָלען:
M. CZECHOW,
KORINNA BELL
אויסערן פראָגראַם: פראַכטפולע
אמעריקאַנער קאַמעדיע.
אַנהייב טעגליך 4.30 נאָכמ. שבת און
זונטאָג 12 בייטאָג, אויף די 1 טע סעאַנסן
זענען אַלע פּלעצער צו 40 און 50 גר.

לאָדז, 27 מאי 1932

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 27 מאי 1932

וועגען אומשטערבליכקייט

פון א. ל. שוסהיים

פאַר וואָס איך בעהם זיך הײַנט אין אַ פּראָסטען וואָכענדיגען מיטוואָך, שרייבען וועגען אומשטערבליכקייט — אַז אסור אויב איך ווייס. פערקעהרט, איך ווייס, אַז עס זענען פאַרהאַן אַ סך אינטערעסאַנטערע און וויכטיגערע פראַגען.

טאַקע אין דער אמת'ן: וועמען אינטערעסירט וועלכער דאַרף האָבען, וועלכער גאַרט נאָך אומשטערבליכקייט? דוכט זיך, אַז דאָס איז די איבעריגסטע און אומנוצליכסטע און אומנויטיגסטע זאַך אויף דער וועלט. קיין שום לייטישער מענש אינטערעסירט זיך הײַנט נישט וועגען אַזאַ נאַרישקייט — סיידען יודישע ליטעראַטען. איך זאָג יודישע ליטעראַטען, ווייל איך רעכען, אַז גוי'שע ליטעראַטען וועלען נישט זיין אַזעלכע בטלנים, צו טראַכטען אַפילו וועגען אַזאַ פולשטענדיג אומנוצבאַרער זאַך. גוי'שע ליטעראַטען זענען צו פיל פערנומען מיט עולם־הזה, זיי זאָלען נאָך האָבען צייט און געדולד, צו טראַכטען וועגען זאַכען, וואָס האָבען נישט קיין שום שייכות צום לעבען.

נאָר יודישע שרייבער זענען דאָס מעהרסטע פערנומען מיט דער זאָרג וועגען זייער אומשטערבליכקייט. וועגען זייער ליטעראַרישען עולם־הבא. כ'ווייס נישט, צי קומט דאָס דערפון, וואָס די מעהרסטע פון אונז האָבען אַ קנאַפּען שייכות מיטן עולם־הזה, מיט'ן לעבעדיגען לעבען, אָדער צי איז עס סתם אַ נאַרישקייט, — איינע פון די פיל מענשליכע נאַרישקייטען, וועלכע זענען געקומען אויף דער וועלט צוזאַמען מיט דעם ערשטען מענשען, און וועלכע וועלען פערשווינדען פון דער וועלט צוזאַמען מיט דעם לעצטען מענשען. און ס'איז אַ בילד פון העכסטען קאָמיזם ווי פון טיפסטען טראַגיזם צוגלייך, צו זעהען טיילמאָל שרייבער פערהאָרעוועטע, פערסאָפּעטע, פערשוויצטע, ווי זיי שלעפּען צוזאַמען גאַנצע פּעק בלעטלעך, שמות פערשטויבטע, פערגעלטע, פערשמוצטע און זיי בעהעפטען דאָס צוזאַמען אין דיקערע אָדער דינערע ביכער צוגלייך ווי אַ קישעלע צוקאָפּענס פאַר דער אייביגקייט, פאַר דער פערזיכערונג פון זייער אומשטערבליכקייט. די אָרימע! זיי פיהלען נישט, אַז זייער „אומשטערבליכקייט" קאָן זיי נישט לאַנג איבערלעבען. אין די מעהרסטע פאַלען איז זי נישט מעהר ווי אַן איינטאָג פליג. דאַן פערשווינדט זי די דאָזיגע איינגערעדטע אומשטערבליכקייט. מיט וועלכער דו האָסט זיך אָפּגענאַרט אַ לעבען לאַנג, און פאַר וועלכער דו האָסט אומזיסט געהאָרעוועט, געסאָפּעט און געשוויצט. אָפּטועענדיג אַזוי פיל נאַרישע נאַרישקייטען און איבערלאָזענדיג דער וועלט אַזוי פיל אומנוציגע שמות — אַ פרעסעריי פאַר די קליינינקע ביכער־ווערים.

דאָס איז מכוח דער אומשטערבליכקייט פון די קליינינקע, די קליינע און די מיטעלע גייסטער, און וואָס איז, קלערט איהר מיט די גרויסע און גאָר גרויסע? איינער אַן אַלט־גריכישער שרייבער האָט אויפגעשטעלט די דאָזיגע נאָרמע פאַר דער אומשטערבליכקייט: אָנשרייבען עפּעס אַזאַ זאַך, וואָס זאָל ווערט זיין געלעזען צו ווערען פון קומענדיגע דורות. אָדער עפּעס אויפטון, וואָס זאָל ווערט זיין בעשריבען צו ווערען פאַר קומענדיגע דורות. לויט דעם דאָזיגען רעצעפּט וואָלט אויסגעזעהען, אַז אומשטערבליכקייט קאָן מען נישט אויסנאַרען, מען מוז זי ערהליך פערדינען דורך מעשים טובים, אָדער דורך חכמה און דורך גרויסע גייסטיגע שאַפונגען. אָבער איין גאָט ווייס דעם אמת, וויפיל נודנע „אומשטערבליכע" ביכער עס זענען פאַרהאַן, וועלכע דו לייענסט. ווייל זיי זענען אָנגענומען פון דער גאַנצער וועלט. כאָטש זיי דערנודען דיך און אַלעמען צום טויט. און מכוח מעשים. מכוח עפּעס אויפטון, ס'זאָל כדאי זיין אויפצושרייבען פאַר קומענדיגע דורות, איז די אומשטערבליכקייט פון העראָסטראַט פונקט אַזאַ דויערהאַפטיגע ווי די אומשטערבליכקייט פון די אַלעקסאַנדערס. און די יוליוס צעזאַרס. פערקעהרט, דער געשלעכט פון די העראָסטראַטס איז נאָך נישט אויסגעשטאָרבען, בעת אין העלדען איז אונזער צייט אַזוי אָרים. אָבער גרויס איז די צאָהל פון די, וואָס דערווערבען זיך וועלט־רוהם און אומשטערבליכקייט דורך אונטערצינדען די טעמפּלען. למשל, היטלער און די אַנדערע היטלערס. א חוץ דעם טאָר מען נישט פערגעסען, אַז מיר לעבען אין אַ צייט, אין וועלכער ס'איז סתם זעהר שווער זיך צו דעראָבערען אַ לייטיש שטיקעל אומשטערבליכקייט. מיר זענען שוין אַ דור אַ שטאַרק דערוואַקסענע. אַ דור א געבילדעטער און אַ געלערנטער — אַזוי זאָגט מען, אַ דור, וועלכער שרייבט אָן אין איין טאָג אַ סך, אַ סך מעהר וויפיל די גאַנצע מענשהייט האָט אָנגעשריבען אין איהר גאַנצער געשיכטע ביז פלאַטאָן. מיר פּראָדוצירען טאָג־איין, טאָג־אויס גאַנצע בערג ביכער און אַנדערע געדרוקטע גייסטיגע שאַפונגען, און גיעה רייס זיך אַרויס, שטופּ זיך אַרויס פון דעם דאָזיגען פעסט צוזאַמענגעדריקטען באַרג, אַז די וועלט זאָל דיך דערזעהן, און אַז זי זאָל אַן דיר געדענקען נאָך מאָרגען, ווען עס איז שוין אַרויפגעשיט געוואָרען אַ נייער שיכט אויף דעם באַרג, און דער באַרג וואַקסט מורא'דיג, אין דער הויך און אין דער ברייט. און דעם וואָס גיט זיך איין אַרויפצושטופּען זיך אויף דער אויבערפלאַך פון באַרג, מיינט איהר, אַז דאָס איז אַ דאַנק דער גייסטיגער קאַפּאַציטעט פון זיין ווערק? ניין, ס'זענען מעהרסטענטיילס נאָר די עלענבויגענס. שטאַרקע עלענבויגענס. און דער חשק צו שטופּען זיך.

און טאָמער מיינט איהר, אַז דורך פּראַקטישע מעשים, דורך אויפטון עפּעס פאַר זיין פאָלק, פאַר דער מענשהייט איז לייכטער איינצוקויפען זיך אַ שטיקעל עולם־הבא. אַביסעלע אומשטערבליכקייט? טאָ, זענט איהר זיך טועה! למשל בריאַן. דוכט זיך, ערשט נעכטען איז עס געווען. איז די גאַנצע וועלט פול געווען מיט בריאַן, טאָג טעגליך, נאָר בריאַן. אַלע צייטונגען פול מיט בריאַן. אין פּאַריז — בריאַן, אין לאָנדאָן — בריאַן, אין בערלין — בריאַן. לאָקאַרנא — בריאַן, און הײַנט אין ז'ענעף! אָהן בריאַנען האָט, דוכט זיך אויסגעזעהען, איז נישטאָ קיין ז'ענעף. ממש די גאַנצע וועלט האָט עקזיסטירט אין זכות פון בריאַנען, און אויב ס'איז איהר אַזוי שלעכט געגאַנגען, דער וועלט. איז עס אַ דאַנק דעם, וואָס זי האָט נישט געפאָלגט בריאַנען.

— אַנ'אומגעראָטענקייט — זאָגט דער איטאַליענישער ראַדיקאַל און אַנטיפאַשיסט אַרטורא לאַבריאָלאַ. דער גאַנצער בריאַן. זיין גאַנצע דרייסיגיעהריגע מיניסטעריעלע טעטיגקייט, צוזאַמען מיט זיין פרידענס־טעטיגקייט, מיט זיינע שעהנע רעדעס אין פּאַריז און אין ז'ענעף, צוזאַמען אַפילו מיט זיין סינדיקאַליסטישער אַרבייט פון זיינע רעוואָלוציאָנערע יוגענד־יאָהרען. אַלץ, אַלץ איז געווען איין גרויסע אומגעראָטענקייט. אומזיסט בעקומען דעם פרידענס־פּרייז פון דער נאָבעל־פּרעמיע, און אומזיסט די בעוואונדערונג און די אַפּלאָדיסמענטען פון די פּראָווינצען דורך גאַנצע דרייסיג יאָהר, און פון דער גאַנצער וועלט דורך די לעצטע צעהן יאָהר: אומזיסט — ס'איז געווען נישט מעהר ווי אַנ'אומגעראָטענקייט. אומגעראָטען — און אויך אומאויפריכטיג, זאָגט לאַבריאָלא — די גאַנצע פרידענס אַרבייט און אויך די פרידענס־רעדעס פון דעם, וועלכע די גאַנצע וועלט האָט בעטראַכט פאַר'ן מלאך השלום. און אַקעגען דעם שעהנעם און שטאָלצען זאָג: „ווי לאַנג איך בין דאָ, וועט נישט זיין קיין מלחמה", שטעלט איצט לאַבריאָלא און אויך אַנדערע פּובליציסטען אַקעגען אַנ'אַנדער וואָרט פון בריאַנען. אַ וואָרט זעהר נישט קיין שעהנעס פאַר איינעם, וועלכער האָט בעקומען דעם פרידענס־פּרייז און אויף וועלכען די גאַנצע וועלט האָט געקוקט ווי אויף אַ מלאך השלום. — דאָס מיאוס'ע וואָרט וועלכעס בריאַן האָט געזאָגט ערגעץ אַרום 1924, אַז מען דאַרף די דייטשען נעהמען „מיט דער האַנד ביים גאָרגעל".

„מיט דער האַנד ביים גאָרגעל" — פע. דאָס איז אַ מיאוס וואָרט, אַ מיאוס בילד, בפרט, פאַר אַ פרידענס־מלאך. שטעלט אייך פאָר, ווען אַ ביזוויליגער דייטשער סקולפּטאָר. אַ היטלעריסט זאָל וועלען פעראייביגען בריאַנען אין אַ סטאַטוע ווי ער כאַפּט אַ דייטש פאַר'ן גאָרגעל! און לאַבריאָלא, און מיט איהם אויך אַנדערע פּובליציסטען דערמאָהנען, אַז די „האַנד ביים גאָרגעל" איז געווען נישט בלויז אַ רעטאָרישע אומגעראָטענקייט פון בריאַנען. נאָר אַז דאָס איז געווען אין אַ געוויסער צייט דער זין און דער אינהאַלט פון דער פּאָליטיק פון דעם, וועלכער האָט שפּעטער אין לאָקאַרנא געשפּילט אַ שפּיל אין ליבע און פרידען מיט דער דייטשער גרעסטען שטרעזעמאַן. בריאַן, וועלכער האָט פאַר דער צייט בעפרייט די רוהר־געגענד איז געווען דער, אויף וועלכען עס פאַלט די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער מיליטערישער אָקופּאַציע פון דויסבורג און פון דיסעלדאָרף.

אָבער נישט וועגען בריאַנס פּאָליטיק, וויל איך דאָ רעדען. איך בעהם נאָר דעם נאָמען פון בריאַנען אַלס אַנ'אילוסטראַציע צו דער טעמע: דער אַקטיווער מענש. דער פיהרער, דער שטאַאַטסמאַן און זיין בילד אין דער געשיכטע. אַלזאָ, ווידער וועגען אומשטערבליכקייט. און ווער קאָן נאָך אַזוי גוט אילוסטרירען די דאָזיגע טעמע, ווי איינער, וועלכער איז געווען דורך כמעט 30 יאָהר, 36 מאָל מיניסטער, 11 מאָל פּרעמיער־מיניסטער און איך געדענק שוין נישט וויפיל מאָל אויסערן־מיניסטער פון אַ גרויס רוהמרייך פאָלק, אין אַ גרויסער צייט, אין וועלכער עס זענען איבערגעקעהרט געוואָרען און עס האָבען בעדאַרפט ווידער אויפגעבויט ווערען די יסודות פון דער וועלט?

שרייבט וועגען דעם דאָזיגען היסטאָרישען מאַן, עטליכע טעג נאָך זיין טויט, אַ פראַנצויזישער רעגע רישאַר: „די ירידה, דער טויט און דאָס פערגעסען פון מאָסיע בריאַנען זענען געקומען איינס נאָכ'ן אַנדערען מיט אַ לויפענדיגען ריטם. דער גורל פון דעם דאָזיגען נאָכגעלאָזענעם מענשען. וועלכער האָט אַלץ בעקומען אַ דאַנק זיין געדולדיגקייט האָט אין לעצטען מאָמענט פון זיין לעבען געליטען אַ בעזונדערע ירידה"....

איך קאָן דאָ נישט איבערגעבען אַלץ, וואָס עס שרייבען וועגען בריאַנען רישאַר, דאַניעל האַלעווי, לאַבריאָלא און אַנדערע פּובליציסטען, וועלכע האַקען אָפּ שטיקער פון בריאַנס היסטאָרישער סטאַטוע, אַזוי, אַז עס בלייבט פון איהר נאָר אַ קליינינקע, דאַרינקע, איינגעטרוקענטע פיגורעל פון אַ מענשען, וועלכער האָט געטון דאָס און יענץ, נאָר נישט געמיינט אויפריכטיג (לויט לאַבריאָלאַן) און דערגרייכט געוויסע פּאַרטייליען אין לעבען. אָנזאַמלענדיג אַפילו אַביסעל פערמעגען. אַפילו זיין קאַמף געגען דער איבערמאַכט פון דער קירכע, איז נישט געווען קאָנסעקווענט. און סוף כל סוף האָט דער, וועלכער האָט אָפּגעטיילט די קירכע פון שטאַאַט, געשאַפען אַ קאָנקאָרדאַט מיט'ן פּויפּסט. און אין דערנאָך געוואָרען אַ בעליבטע פערזאָן ביים הויכען קלער. ער איז געשטאָרבען אַנ'איבערגעגעבענער מיט דער קירכע און די קירכע האָט איהם נישט אָפּגעזאָגט איהר לעצטען טרייסט.

אָט אין אַזאַ פערקלענערטער סטאַטוע שטעלען זיי אַוועק פאַר דער אייביגקייט, דעם, וואָס איז געווען 36 מאָל מיניסטער, און אויף וועלכען די גאַנצע וועלט האָט געקוקט מיט האָפנונג, קלערענדיג: דער דאָזיגער מאַן וועט אויפבויען די חרוב־געוואָרענע וועלט.

ניין, כ'זאָג אייך, ס'איז אַ שווערער ענין. גאָר אַ שווערער ענין, די אומשטערבליכקייט. און, צוריק געשמועסט, ווער דאַרף זי האָבען, וועמען טויג זי צו עפּעס. די אומשטערבליכקייט?....

דאָס, וואָס מ'דאַרף נישט טון...

מעדיצינישער אַרטיקעל

פון ד"ר ה. רוזשאַנער

פון דעם נעגאַטיווען דערווייסט מען זיך דאָס פּאָזיטיווע. פון דעם, וואָס מ'דאַרף נישט טון דערגעהט מען, וואָס מ'מעג, און מ'דאַרף יאָ טון.

שוין משה רבינו, דער גרעסטער יודישער נביא, דער פאָלקס־פיהרער און גרויסער מענשליכער לעהרער האָט געלערנט די יודען אויף אַזאַ אופן: ער האָט געזאָגט, וואָס מ'טאָר נישט, כדי צו ווייסען, וואָס מ'מעג יאָ, דורך די לא־תעשה'ס, האָט ער געלערענט, וואָס מ'זאָל יאָ טון, פון דער נעגאַטיווען, האָט מען געקענט אַרויסדרינגען דאָס פּאָזיטיווע.

פאַראַן זעהר אַ רייכע ליטעראַטור וועגען די ווענערישע קראַנקהייטען, וועגען דער געשיכטע און ענטשטעהונג פון די קראַנקהייטען, ווי אַזוי די דאָזיגע קראַנקהייטען צו היילען, און וועגען די סימפּטאָמען פון די קראַנקהייטען. ס'איז אָבער ביז איצט ווייניג געשריבען געוואָרען וועגען דער נעגאַטיווער זייט פון די קראַנקהייטען, ד. ה. ווי אַזוי מ'דאַרף די דאָזיגע קראַנקהייטען נישט היילען, וועלכע זענען די סימפּטאָמען, וואָס בעווייזען, אַז מיר האָבען דאָ נישט צו טון מיט קיין ווענערישע קראַנקהייטען א. ד. גל.

די קראַנקהייט וועגען וועלכער מיר ווילען איצט שרייבען ווערט אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכען, נישט אויסשליסענדיג די יודישע, אָנגערופען גאָנאָרעאַ.

וואָס בעדייט דאָס דאָזיגע וואָרט? דער געבורט פון דאָזיגען וואָרט איז זעהר כאַראַקטעריסטיש, מחמת דאָס בעווייזט ווי די ערפינדער פון דער דאָזיגער בעצייכענונג האָבען נישט געהאַט קיין אַהנונג וואָס די קראַנקהייט, וועלכע דאָס וואָרט גאָנאָרעאַ שטעלט מיט זיך פאַר בעדייט.

גאָנאָרעאַ איז דער טייטש זאַמען־אויספלוס, ד. ה., אַז ס'פליסט אַרויס די זרע.

מיר ווייסען איצט, אַז גאָנאָרעאַ האָט נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט'ן אויספלוס פון זרע. אויך דער צווייטער נאָמען פון דער דאָזיגער קראַנקהייט, וועלכער איז צווישען די ברייטע מאַסען בעזונדערס פּאָפּולער, דער נאָמען טריפּער, כאַראַקטעריזירט אויך נישט דאָס וועזענטליכסטע. דאָס עיקר'דיגסטע פון דער דאָזיגער קראַנקהייט. דאָס וואָרט בעצייכענט בלויז דעם עצם־פּראָצעס, אַז ס'טראָפּט, ס'טריפט.

מיר האָבען בכיון, זיך אָפּגעשטעלט אויף דער ענטשטעהונג פון נאָמען, כדי צו בעווייזען, ווי מ'דאַרף די דאָזיגע קראַנקהייט נישט פערשטעהן. דאָס כאַראַקטעריסטישע פון דער דאָזיגער קראַנקהייט בעשטעהט נישט דערין, וואָס עס טראָפּט, נאָר דערין, וואָס דער אויספלוס מוז ענטהאַלטען געוויסע מיקראָבען, וועלכע זענען ענטדעקט געוואָרען דורכ'ן בעוואוסטען דייטשען דערמאַטאָלאָג נייסער אין יאָהר 1879.

דאָס קאַרדינאַלע און וויכטיגסטע פאַר דער דאָזיגער קראַנקהייט איז אַלזאָ נישט דאָס, וואָס עס טראָפּט. נישט אַלץ, וואָס טראָפּט איז אַ טריפּער....

דאַגעגען מוז יעדער טריפּער ענטהאַלטען אין זיך די מיקראָבען, וואָס האָבען זעהר אַ כאַראַקטעריסטישען אויסזעהן, זיי זעהען בעמליך אויס, ווי צוויי קאַוועלעך, וואָס זענען פערקירעוועט צו זיך, אין דער אויסגעבויגענער זייט.

ליידער פּאַסירט, אַז נישט נאָר דאָס פּובליקום, נאָר אויך דאָקטוירים זינדיגען אָפט בנוגע דעם פּרט.

זעהענדיג דעם איינציגען סימפּטאָם, אַז ס'טראָפּט, נעהמען זיי אָן פאַר זיכער, אַז דאָס איז אַ טריפּער, און אָהן אַ פריהערדיגער אַנאַליז, ווענדען זיי אָן די הייל־מעטאָדען, וואָס ווערען אָנגעווענדעט אין דער דאָזיגער קראַנקהייט.

דאָס קען אָפט ברענגען צו כל'ערליי דראַמאַטישע און טראַגישע פאַלען.

נאָך עפּעס: ביי אַ גרויסען טייל פון פּובליקום איז אָנגענומען, אַז אַ טריפּער און סיפיליס איז די שווערע פאָרם פון דער קראַנקהייט. דער טריפּער איז אַזוי־צו־זאָגען דער ערשטער עטאַפּ, און דער סיפיליס איז דער ווייטערדיגער שווערערער עטאַפּ.

מיט אייניגע טעג צוריק האָב איך געהאַט אַ פאַל מיט אַ פּאַציענט, וואָס האָט מיר בעשטעטיגט די דאָזיגע אָנגענומענע מיינונג. דער דאָזיגער פּאַציענט האָט געהאַט אַ הויט־אויסשלאַג. כ'האָב געהאַט אַ חשד, אַז כ'האָב דאָ צו טון מיט אַ סיפיליס, און געשיקט מיין פּאַציענט אַדורכצופיהרען אַ בלוט־אַנאַליז. די אַנאַליזע האָט פולשטענדיג בעשטעטיגט מיין חשד. מיין פּאַציענט איז געווען איבעראַשט פון מיין בעהויפּטונג, אַז ער איז קראַנק אויף סיפיליס. פון זיין פּנים האָב איך אָראָפּגעלעזען, אַז ער האָט נישט קיין צוטרוי צו מיין דיאַגנאָזע. אויף מיין פראַגע, פאַרוואָס ער גלויבט נישט, אַז ער איז אַ סיפיליטיקער, האָט ער מיר געענטפערט, מיט אַ זיכערער שטימע און מיט דער פולסטער איבערצייגונג: ה' דאָקטאָר, דאָס איז דאָך להלוטין אויסגעשלאָסען. איך האָב ביז־איצט נישט געהאַט אַפילו קיין טריפּער. טאָ, ווי קען איך קראַנק זיין אויף סיפיליס. נישט יעדער פּאַציענט זאָגט עס אַרויס, אַזוי אָפען, ווי דער נאָר וואָס דערמאָהנטער, אָבער ס'איז זיכער, אַז אַ גרויסער טייל דענקט און פערשטעהט אַזוי.

אויב יעדער פאַל פון טריפּער מוז ווערען מיקראָסקאָפּיש אויסגעפאָרשט און ס'קען נישט זיין קיין טריפּער אָהן די כאַראַקטעריסטישע גאָנאָקאָקען, דאַרף מען ווייסען, אַז ס'זענען פאַרהאַן אַ גאַנצע רייהע פאַלען, וועלכע אונטערשיידען זיך נישט לפנים פון אַ געוועהנליכען טריפּער און דאָך זענען זיי עס נישט די דאָזיגע פאַלען ווערען אַרויסגערופען אָדער דורך נישט־שעדליכע מיקראָבען, וועלכע געפינען זיך אין אויספלוס, אַפילו ביי געזונדע פרויען, די אַזוי גערופענע „אָפּלאַוועס", אָדער זיי ווערען בכלל נישט אַרויסגערופען דורך מיקראָבען נאָר דורך איבעריגע, צי אויסערליכע אויפרייצונגען.

בעת דער וועלט־קריג האָב איך נישט איינמאָל געהאַט פאַלען, ווען זעלנער, וואָס האָבען נישט געהאַט קיין חשק צו געהן אויפ'ן פראָנט, האָבען זיי זיך געמאַכט איינשפּריצונגען סמיט זייף, אָדער אַנדערע שאַרפע זאַכען און אַ דאַנק דעם, האָבען זיי בעקומען אַ שאַרפען אויספלוס פון מאַטעריע, דאָס האָט זיי טאַקע געראַטעוועט, מחמת מ'האָט זיי ערקלערט אַלס טריפּער־קראַנקע. פאַקטיש אָבער איז דאָס נאָר געווען אַנ'ענטצינדונג אָהן גאָנאָקאָקען, וועלכע ווערט אָנגערופען קאַטאַר.

לעצטענס האָט זיך געקומען בעמערקען אַנ'אינטערעסאַנטע ערשיינונג, וואָס איז זיכער אונזערע זיידעס נישט געווען בעקאַנט...

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם שווערען קאַמף, וואָס דער מענש מוז פיהרען פאַר זיין עקזיסטענץ, איז געוואָרען אומעטום אַקטועל דער ענין פון צוויי־, איין־ און אַפילו אָהן קינדער־סיסטעם, איינס פון די מיטלען וואָס מ'ווענדעט אָן צו פערהיטען פון שוואַנגערשאַפט בעשטעהט דערין, וואָס פאַר'ן געשלעכטליכען אַקט, לייגט די פרוי אַריין אין געשלעכטס־אָרגאַן געוויסע פיגולקעס, וואָס ענטהאַלטען שאַרפע כעמישע שטאָפען, בעת'ן געשלעכטליכען אַקט צולאָזען זיך די דאָזיגע פיגולקעס. און די שאַרפע שטאָפען בעקומען זיך אַריין אין מענליכען גליד און רופען אַרויס אַנ'ענטצינדונג, עס בעווייזט זיך אויך מאַטעריע.

דער מאַן איז איבעראַשט פון וואַנען האָט דאָס זיך גענומען? ווען דאָס פּאַסירט ביי איינעם, וועלכער איז שטאָלץ דערמיט, וואָס ער האָט נישט קיין בעציהונגען, אַ חוץ מיט זיין פרוי, קומט נאָך דער איבעראַשונג, אויך אַ פערדאַכט: אפשר האָט איהם די פרוי פערראַטען און איהם געבראַכט אַ מתנה אַ טריפּער? ערשט ווען ער קומט צום דאָקטאָר ווערט איהם לייכטער, מחמת ער ווערט גע־

(ווייטער זעה 10־טע זייט)

שפאנישע רעגירונג זוכט וועגן

אנצושליסן קולטורעלע קאנטאקט מיט די ספרדים

(א בריוו פון בארצעלאנא) פון ד"ר א. בראכפעלד

די יונגע שפאנישע רעפובליק האט זיך א זעהר הויכען ציל געשטעלט. דער ציל איז גוטצומאכען אלע עוולות, וואס די מאנארכיע איז בעגאנגען אויפ'ן קולטורעלען געביט, כדי שפאניען זאל ווידער פעהיג זיין צו פערנעהמען א בכבוד'דיגען פלאץ צווישען די קולטורעלע מלוכות.

דער רעזשים פון אונטערדריקונג האט זיך גאנץ ווייניג געקימערט וועגען דער ערציהונגס-פראגע, און אין משך פון די לעצטע דרייסיג יאהר, האט די מאנארכיע מיט דעם פראבלעם זיך לחלוטין נישט אינטערעסירט. פאר די גלחים האט זיך געלוינט צו האלטען די מאסען אין פינסטערניש און די מאנארכיע האט גארנישט געהאט דאגעגען, פאר די לעצטע 22 יאהר (1931—1909) קענען 11.128 שולען אויסגעהאלטען געווארען, כאטש דאס לאנד האט זיך געניטיגט וועניגסטענס אין דריי-מאל אזוי פיל.

די רעפובליק האט אין די צעהן מאנאטען פון איהר עקזיסטענץ זיך ערנסט גענומען צו פערריכטען דעם פעהלער און האט שוין ביז איצט געעפענט נישט ווייניגער פון ביי 6.280 שולען, וועלכע זענען שוין צוגעטראטען צו דער ערציהונגס ארבייט מיט גרויס ענטוזיאזם. דער בילדונגס-מיניסטער, פראפעסאר דאן פערנאנדא, האט אויסגעארבייט א „6-יאהריגען פלאן", לויט וועלכען די עם - הארצות אין לאנד זאל אין משך פון דער תקופה אין גאנצען אפגעשאפט ווערען און יעדער קינד זאל האבען א מעגליכקייט צו בעקומען א שול-ערציהונג און אויך דערוואקסענע זאלען אהן שום שוועריגקייטען זיך קענען אויסלערנען לייענען און שרייבען.

די קולטור-פראגראם איז געווען די הויפט-טעמע פון א גרויסער רעדע, וואס דער דערמאהנטער מיניסטער האט געהאלטען אין איינעם פון די גרעסטע זאלען אין מאדריד פאר'ן קאמיטעט פון גייסטיגער צוזאמענארבייט. מיט א פונקט פון דער רעדע איז כדאי, אז יודען זאלען בעקאנט ווערען, ווייל ער האט אויך א גרויסען אינטערעס פאר'ן יודענטום.

דאן פערנאנדא איז איינער פון די ווירקזאמסטע וויסענשאפטס-מענער און שריפטשטעלער, וועלכער איז גוט בעקאנט אויך אויסער די גרעניצען פון שפאניען. ער איז אויך איינער פון די שפאניער, וועלכע עס איז גיט נאך עד-היום נישט קיין רוה די אמאליגע שווערליכע בעהאנדלונג געגען די יודען (אדער ווי מ'רופט עס אפט אין שפאניען „די שפאנישע זינד געגען דער וועלט-געשיכטע"). נעמליך — דער עדיקט פון פערדינאנד און איזאבעלא אין 1614 ארויסצוטרייבען אלע יודען פון לאנד.

עס איז בעקאנט, אז דאן פערנאנדא, וועלכער האט זיך ערווארבען די פריינדשאפט פון א סך אנגעזעהענע יודישע פערזענליכקייטען איבער דער גאנצער וועלט, האט נאך אין פאריגען יאהר, אלס יוסטיץ-מיניסטער, געהאלטען אין פארלאמענט א גרויסע רעדע איבער דער רעליגיעזער פראגע — א רעדע, וועלכע איז אויפגענומען געווארען פונ'ם גאנצען פארלאמענט מיט גרויס ענטוזיאזם — אין וועלכער ער האט אינ'ם נאמען פונ'ם גאנצען שפאנישען פאלק פייערליך בטל געמאכט דעם דערמאהנטען עדיקט. לעצטען דעצעמבער האט ער אין „קאזינא איזראעליטא" אין מעטואן, ווי אויך אין אנדערע ערטער געהאלטען רעדעס, אין וועלכער ער האט אויסגעדריקט זיין גרויסע פריינדשאפט צו יודען. ער איז אהן ספק איינער פון אונזערע אויפריכטיגסטע פריינד, און א גרויסער פערעהרער פון יודישער קולטור און יודישער מנהגים.

אין זיין לעצטער רעדע, וואס ער האט געהאלטען פאר'ן קאמיטעט פון גייסטיגער צוזאמענארבייט, האט ער זיך אפגעשטעלט אויף עדם פראבלעם פון „פעדאגאגישע מיסיאנען". די דאזיגע מיסיאנען זאלען זיך א לאז טון איבערן לאנד ווי א מין וואנדער-צירקוס און מיט דער הילף פון קינאמאטאגראף און גראמאפאן זאלען זיי בילדען דעם עולם און הויבען דעם קולטורעלען מצב פון די פויערים אין די דערפער.

און דערנאך איז ער איבערגעגאנגען צו דער פראגע פון „אריענט מיסיאן נאכ'ן מארגענלאנד". די דאזיגע מיסיאן זאל לויט דער ערקלערונג פון דאן פערנאנדא אנהויבען צו פונקציאנירן אין חודש אפריל און זאל אנהויבען איהר טעטיגקייט אינ'ם אריענט. אין קאנסטאנטינאפאל, סאלאניקי, בוקארעשט, סאפיא און אנדערע ערטער. די מיסיאן וועט בעשטעהן פון שפאנישע פראפעסארען און איהר אויפגאבע וועט זיין א ריין קולטורעלע. צוליב וואס? ווייל אין די דערמאהנטע ערטער געפינען זיך מיליאנען יודען, וואס שטאמען פון די אמאליגע שפאנישע יודען ספרדים, וועלכע רעדען נאך עד-היום שפאניש און וועלכע זענען נאך ביז איצט שטארק פעראינטערעסירט מיט אלץ, וואס בעריהרט די שפאנישע קולטור. אין די אויבענדערמאהנטע שטעט אליין דערגרייכט די צאהל פון אזעלכע יודען ביז 300.000 נפשות, און די „מיסיאן נאכ'ן מארגענלאנד" וועט מעהר און מעהר אויסזוכען. דאס איז אנ'אייגענארטיגער אימפעריאליזם. אנ'אימפעריאליזם, וואס האט גאר צו זיך אין ערגעץ קיין גלייכען נישט; ווייל עס איז נישט קיין אימפעריאליזם, וואס שטרעבט צו ערווערבען לענדער און בעהערשען מענשען לייבער. נאר ער זוכט אויסשליסליך צו געווינען די אפגעשטויסענע, וועלכע האבען אין משך פון הונדערטער יאהרען נישט אויפגעהערט צו לעבען אין דער שויס פון דער שפאנישער קולטור.

די דאזיגע רעדע איז דער אנהויב פון א נייעם קאפיטעל אין דער געשיכטע פון שפאניע — בנוגע יודען. שוין אין אנהויב פאריגען יאהר-הונדערט האט שפאניענס געוויסען אנגעהויבען צו ערוואכען בנוגע דעם יודישען פראבלעם. זייט דאן האבען זיך געפינען מענשען, וואס האבען זיך אפגעגעבען מיט דער פראגע פון דער צוריקוואנדערונג פון די יודען קיין שפאניען. און מעהר אדער ווייניגער ראמאנטישע בעוועגונגען זענען פון צייט צו צייט געשאפען געווארען, וואס האבען זיך אינטערעסירט מיט דער פראגע פון יודישען צוריקקעהר. די דאזיגע בעוועגונג האט שפעטער א פיל ערנסטען כאראקטער בעקומען, ווען דער בעוואוסטער איגנאציא באוער האט אנגעהויבען פיהרען פראפאגאנדע פאר „שיבת שפאניען" און האט דערפאר שטארק אגיטירט אין דער בעריהמטער צייטונג „גאזעטא ליטעראטוריא". קיינער ביז איהם האט נישט אזוי ערנסט ענטוויקעלט דעם געדאנק, אז די שפאנישע יודען זענען „שפאניער אהן א היים". אבער די נאך גאנץ ראמאנטישע בעוועגונג האט מעהר און מעהר קאנקרעטע פארמען אנגעהויבען אננעהמען, א דאנק דעם בעקאנטען שפאנישען שרייבער ערנעסטא גימענעץ קאבאלערא, וועלכער האט געמאכט א רייזע אין די באלקאן לענדער און האט זיך נעהנטער בעקאנט מיט די ספרדישע יודען. קיינמאל אבער האט דער פראבלעם נישט געשלאגען אזעלכע טיפע ווארצלען אינ'ם שפאנישען פאלק, ווי די איצטיגע אונטערשטיצונג פונ'ם מיניסטער דאן פערנאנדא, וועלכע האט הסכמה פון דער רעגירונג און איז אהן ספק די אפיציעלע מיינונג פון דער רעגירונג.

נאך אין צייט פון דער מלחמה האבען זיך געפינען שפאנישע זשורנאליסטען, וועלכע האבען בערייזט דעם באלקאנישען האלב-אינזעל און האבען זיך שפאט געמאכט איבער די ספרדים מיט זייער שפאניאליש. אבער ווי ווייט די בעציהונג צו זיי איז איצט געענדערט!

ווען די שפאנישע „מיסיאן אין אריענט", וואלט בלויז געווען א זשעסט און נישט מעהר, האט עס שוין אויך א גרויס בעדייטונג פאר אונז יודען. אבער עס איז פיל מעהר. דאס איז אנ'ערנסטע בעוועגונג, וועלכע קען פיהרען צו גאנץ וויכטיגע רעזולטאטען, דער פאקט, וואס דער נאמען פונ'ם גרויסען מיניסטער דאן פערנאנדא איז דערמיט פערבינדען איז א גוטע ערבות, אז שפאניען הויבט אן א נייע קאפיטעל אין איהר געשיכטע אין בעצוג צום יודענטום.

—=:§:=—

צוליב א פאר ווייסע הויזן!...

מאנאלאג פון אנ'אומגליקליכע מאנספערשוין

פון י. אבערזשאנעק

אוועק, נישטא מעהר יענע גוטע, גליקליכע צייטען — די צייטען פון די ווייסע הויזען. פערשוואונדען די פרעהליכע זומער-צייטען, ווען מיט א פאר ווייסע הויזען, האט א בחור געלעבט ווי גאט אין אדעס — א חלום, א זיסער, טייערער חלום פון מיינע גאלדענע ווייסע הויזען-צייטען!...

וועלכער בחור האט געדארפט ארבייטען, פערשווארצט ווערען, זארגען וועגען פרנסה, האבען אנ'עול פון דירה-געלד? אז מיט א בלויזע פאר ווייסע הויזען, האסטו געמאכט דאס אמת'ע לעבען. טאמער האסטו, ברודער, געהאט א פאר ווייסע הויזען און דעם קאפ אויף דער רעכטער זייט, ביזטו פערזארגט געווען מיט כל-טוב — ס'האט דיר נישט געפעהלט פון פייגעל-מילך — אלץ צוליב א פאר ווייסע הויזען!....

אויב איך פערגעהם אייך נישט קיין צייט, אויב איהר ווילט וויסען, ווי אזוי איך האב געמאכט א לעבען מיט מיינע ווייסע הויזען, טא, זייט זשע מוחל, זעצט אייך אוועק און הערט מיך אויס מיט קאפ:

ווי איהר קוקט מיך אן, בין איך קיינמאל נישט געווען קיין גרויסער פערדינער — ארבייטען, האב איך געזאגט, דארפען פערד און בעווייבטע מענער — זיי מוזען געהען אין כאמעט און ארבייטען, אבער א בחור? א בחור דארף עסען און טרינקען, שלאפען ביז מיטאג. און נישט טון די האנד אין קאלטען וואסער.

איך האב טאקע געגעסען און געטרינקען, געשלאפען ביז מיטאג, נישט געטון די האנד אין קאלטען וואסער, און האב געמאכט א לעבען פון מיין בחור'שאפט....

ווי אזוי? פרעגט איהר. אט ווי אזוי:

יעדען זומער, ווען די ווייבלעך און מיידלעך האבען זיך בעזעצט אויף די לאנקעס, וואו זיי האבען זיך געפאשעט צוזאמען מיט די קיה, קעלבלעך, אקסען און אנדערע ליעטניקעס. דעמאלט האב איך מיר אויסגעפרעסט מיינע ווייסע טריקאז-הויזען, אפגעשמירט די גזשיווע מיט פלוימען-יויך, אריינגעזעצט א פרישען קאסטען ציין אין מויל אריין, מיטגענומען אנ'אלטען קאלענדאר מיט „טלוסטע דאוושיפען" און היידא אין דארף אריין!...

און ווען מיינט איהר בין איך געפאהרען?— מאנטאג פארטאג, דעמאלט, ווען די שלעפ-פערד, די מענער, הייסט עס, פאהרען צוריק אין שטאט אריין, צו דער עבודה. דעמאלט, ווען אין די דערפער, בלייבט איבער נאר דאס —שיינע געשלעכט" און א פאר הויזען ווערען דאן פערצוקערט... אט אין יענע צייט, האב איך מיך מיט מיינע ווייסע הויזען א לאז-געטון אין דער וועלט אריין...

נו, נו, האט איהר עס געדארפט זעהען די „פאר-וואדזעניע" פון מיינע ווייסע הויזען! ס'האט זיך געטון חושך. מ'האט מיך (לייען: מיינע ווייסע הויזען). געשלעפט און געריסען פון אלע זייטען: „פאניע פלאטפוס, פראשימי". א צווייטע איז מיר ענטקעגענגעלאפען מיט א שמחה, און די באקען האבען איהר געפלאמט פון איבער-ראשונג: „צא זא גאשטש!" זי האט מיך געכאפט פאר די הענד, כ'זאל אביסעל „ספאטשניען" אויף איהר ווארענדע.

מ'האט גענומען דערלאנגען פאזשאמקעס מיט סמעטענע, קאלטע מילך, כ'זאל מיך „אכלאדזשען" שניטקעס מיט אייער, קעז און סארדינען. מ'האט מיך געבעטען רחמים: עסט, פאניע פלאטפוס, פיהלט אייך היימיש, וואס טויג אייך דער קאלנער מיט'ן קראוואט — מאכט אייך בעקוועם....

און איך האב מיך טאקע לאנג נישט געלאזט בעטען, כ'האב אויסגעטון דעם קאלנער מיט'ן קראוואט, כ'האב געהאקט אויף אלע באק-ציין, כ'האב געשלינגען מיט די אויגען, און מ'האט געליווערט פרישע „סחורה", און אלץ איז פערברענט געווארען מיט'ן קוק....

די ידיעה, אז אין דארף איז דא א בחור מיט ווייסע הויזען, האט זיך בליץ שנעל פערשפרייט. די ווארענדע איז בעלאגערט געווארען פון ווייבער און מיידלעך. איינע איז פלומרשט געקומען פרעגען: ווי שפעט ס'איז, א צווייטע איז זיך געקומען בארגען א פלעט-אייזען, א דריטע איז געקומען טוישען א ביכעל, און געבליבען זענען זיי אלע אויף דער ווארענדע. איך בין מיר געזעסען ווי ביים טאטען אין ווייץ-גארטען, כ'האב געשיט מיט „טלוסטע דאוושיפען" און דאס „איידעלע געשלעכט" האט זיך געשיט פון געלעכטער.

אפגעפערטיגט זיך אויף דער ווארענדע, האט מען מיך „זאבראשטעט" אויף אנדערע ווארענדעס. יעדע איינע, האט זיך „געסטארעט" איבער-צושטייגען די אנדערע. אין וואלד אריין בין איך געגאנגען ארומגערינגעלט פון א גאנצער פולק ווייבלעך און מעדלעך. איינע האט געטראגען א האמאק, די צווייטע א ליעזשאק. די דריטע א פלעד. יעדע האט געוואלט האבען די „זכיה", אז איך זאל מיך וויגען אין איהר האמאק. בין איך אין איין האמאק אריין, און אויפ'ן צווייטען ליעזשאק ארויף. יעדע האב איך, פון העפליכקייט צוליב געטון, ווארום דער „זאזדראשטש" איז געווען אין לשער.

אזוי האב איך „אפגעארבייט" א גאנצע וואך. פון מאנטאג ביז פרייטאג פארנאכט. פרייטאג פארנאכט, איידער די שלעפ-פערד, די מענער, הייסט עס, האבען אנגעהויבען קומען אנגעלאדען ווי די מויל-אייזלען מיט פול-געפאקטע וואליזעס, האב איך גענומען די פיס אונטערן ארעם, און געגאנגען פליטה....

אזוי איז עס געגאנגען א גאנצען זומער: איין וואך האב איך בעזוכט ווישניאווא-גורא. די צווייטע וואך אין פאדעמביע, די דריטע וואך אין קאלומנע, די פירטע וואך איך זשאקאוויץ. יעדע וואך אויף אנ'אנדערע זומער-וואוינונג. אומעטום בין איך געקומען מאנטאג אין דער פריה. אומעטום האט מיך דאס „איידעלע געשלעכט" אויפגענומען מיט אפענע ארימס. אומעטום האט מען מיך געשטאפט און געקראפט ווי א שטאפ-גאנז. אומעטום זענען די ליעטניטשקעס געגאנגען אויף א „ווישטשיגע". איינע האט געוואלט ווייזען די אנדערע, אז דער בחור מיט ווייסע הויזען איז איהר גאסט. אומעטום בין איך געגאנגען אין וואלד אריין מיט א פולק ווייבלעך און מעדלעך, געוויגט אין זייערע האמאקעס, האב געשיט מיט „טלוסטע דאוושיפען" פון מיין אלטען קאלענדאר און זיי האבען זיך געשיט פון געלעכטער, יעדען פרייטאג פארנאכט בין איך געגאנגען פליטה, און יעדען מאנטאג פארטאג האב איך אויסגעפלעט די ווייסע הויזען, און זיך געלאזט אויף אנדערע זומער-וואוינונג.

אזוי איז עס געגאנגען זומער ב'זומער, האב אפגעלעבט א זומער ווי גאט האט געבאטען. נישט געטון ד יהאנד אין קאלטען וואסער, און האב געמאכט א לעבען פון מיין בחור'שאפט...

נאר ווי זאגט א ווערטעל: דאס קריגעל געהט אזוי לאנג צום וואסער, ביז דאס אויער רייסט זיך אפ. און ביי מיר האט זיך טאקע אפגעריסען. אי, הערט איהר, האט זיך ביי מיר אפגעריסען!! און אלץ צוליב וואס? — אלץ צוליב מיינע ווייסע הויזען! —

— הערט א מעשה:

געווען איז עס היינט א יאהר. ווי אלע יאהר, האב איך מיר אויסגעפרעסט מיינע ווייסע הויזען און זיך געלאזט אין וועג אריין.

דאסמאל האב איך גראד געטראפען אין צ פענסיאנאט אריין. אין וועלכען פענסיאנאט? דאס קען איך אייך, צוליב געוויסע טעמים נישט דערצעהלען, מחמת די פענסיאנאטניטשקע איז איצט אוי ווי איז מיר, מיין אייגען ווייב...

אז איך בין געקומען אין פענסיאנאט מיט מיינע ווייסע הויזען, איז געווארען א „רעוואלוציע" אין דעם ווייבערישען וועלטעל: פון אלע פענסיאנאטען זענען די „פענסיאנערקעס" געקומען אין מיין פענסיאנאט. איך האב געזאגט מיינע „טלוסטע דאוושיפען" פון דעם אלטען קאלענדאר און אין משך פון דר ייטעג זענען אלע פענסיאנאטען געווארען לעדיג. אלע האבען זיך אריבערגעפעקעלט אין מיין פענסיאנאט...

פערשטעהט זיך, אז די פענסיאנאטניטשקע האט מיך שוין נישט ארויסגעלאזט. נישט נאר, וואס זי האט מיך געפאשעט ווי א פסח'דיגען גונער אהן א גראשען, נאר זי האט מיר געגעבען טאשען-געלד אויף פאפיראסען און אויף אנדער'ע בחור'שע „ווידאטקעס"....

נאר ווי איך האב אייך שוין געזאגט, אז דאס קריגעל גייט אזוילאנג צום וואסער, ביז דאס אויער רייסט זיך אפ. דאס גאנצע פאשען, וואס די פענסיאנאטניטשקע האט מיך געפאשעט, די געבראטענע קאטשקעס מיט די לעבעדיגע פיש זענען מיר אויסגעגאנגען „באקעם".

וואס איז געשעהן? גארנישט איז געשעהן. זי, די פענסיאנאטניטשקע איז געווען א גרושה, האט זי מיך אזוילאנג געפאשעט, ביז זי האט זיך אויסגעפאשעט.... א מאן, און דער מאן בין איך. מיט די ווייסע הויזען בין איך מיט איהר אונטער די חופה געגאנגען —

אלץ צוליב מיינע ווייסע הויזען!....

—=):O:(=—

אַ מאָדנע מיידעל

פון משה באַדיר

איך בין אַ מאָדנע, מאָדנע,
מאָדנע, מאָדנע מיידעל,
איך זאָג זי׳ הגדה
און איך זאָג דאָס קנײדעל.
און פון חמץ-העפט-אויבן טראָג איך
גאָר ס׳אונטערקליידעל.
און דאָס אונטערקליידעל טראָג איך
גאָר פון אויבן.
כ׳מעג איך ווייזן — אויב איהר ווילט עס
מיר נישט גלויבן.
— איהר ווילט נישט ?
— דאַרף מען נישט !
מיין טאַטע איז געווען אַ קלעזמער,
פלעגט פייפען אויפ׳ן גלעקעל
און מיין מאַמע פלעגט צוּבראָקען
לאָקשען מיט אַ העקעל
מיין פעטער פייוועל פלעגט צו שפּאַנען,
די פערד זיינע פערקעהרט,
ווייל עס האָט זיך פון די עקען
אַ שלעכטער גערוך געהערט.
יאָ, דאָס רעדט צו׳ן איך אַ מאָדנע,
מאָדנע, מאָדנע מיידעל,
וואָס תשעה-באב זי עסט גאָר בלינצעס
און פּורים שפּילט זי דריידעל.
און אַז איך קויף מיר אייער-בייגעל
עס איך בלויז די לעכער
און ווען ס׳איז זעהר הייס אין גאַס
בלאָז איך אויפ׳ן פּעכער,
און אַז ס׳טוט מיר וועה דער קאָפּ
שיק איך נאָכ׳ן בלעכער.
און אַז עס רעגענט, הייס איך באַלד
פערייבנעהמען די דעכער.
ווייל אַז עס רעגענט אין גאַס,
ווערען די דעכער — נאַס.
אַז איך׳ל בויען מיר אַ הויז,
וועל איך אָנהויבען פון קוימען,
און אויף מיין בעסטען באַרנבוים
עס וועלען וואַקסען — פלוימען,
און אַז איך׳ל טון הייראַטען
האָב איך אזא מין פלאַן:
צום ערשטען שלאָפען מיט׳ן קינד
און דאַן —
(מיט ניין חדשים שפּעטער)
האָבען ערשט אַ — מאַן.
איהר מיינט איך נאַר אייך אָפּ ? נו, גוט,
איך וועל עס אייך בעווייזען די מינוט !
— איהר ווילט נישט ?
— דאַרף מען נישט !

זי איז אויך נישט בעסער

ווי שעהמסטו דיך נישט, מיט אַזאַ לאַך
צום ערשטען מאָל צו קומען אין דער בירזא? וואָס וועט
מען די קאָלעגען זאָגען!
— בּאַרישקייטען. די קאָלעגען פון דער פּיר-
מע זאָגען דאָך אַלע פערהייראַטע !...

אַ „מוגדליכער" עקזאַמען

מוטער (צו דער טאָכטער): זאָג מיר, פראַניע,
וואָס איז עפּעס אויף דער היינטיגער מוזיק-לעקציע
מיט אייך אַמאָל געוואָרען אַזוי שטיל?
טאָכטער: דער לעהרער האָט מיך ווייטער עק-
זאַמינירט „מגדליך"...

נאַר אויף 7 טעג!

רעקלאַמע פון אַ לאָדזער שיך-געשעפט

פאַר דער וויטרינע פון אַ שיך-געשעפט, שטע-הען 2 יודען און חידוש׳ן זיך אויף דער רעקלאַמע: „נאַר אויף 7 טעג קאָסטען אַלע שיך צו 15 זל. אַ פאָר".

— דאָס איז נישט קיין רעקלאַמע — זאָגט איי-נער צום צווייטען. ס׳איז אמת, אַז נאַר 7 טעג, וועלען אַלע שיך קאָסטען צו 15 זל. אַ פאָר.

און נאָך די 7 טעג ?

— וועלען זיי קאָסטען צו 10 זל.

אין באַלוט

— דו ווייסט, דו דערמאָהנסט מיך אַ פּאַשיסט.

— פאַרוואָס!? צוליב דעם, וואָס איך הייס בעניעק ?

— ניין, צוליב דיין שוואַרץ העמד.

דער קריזיס און אַ שטעקען

אַ פראַגע פאַר דערוואַקסענע קינדער

וואָס איז דער חילוק פון קריזיס ביז אַ שטעקען ?

אַ שטעקען האָט צוויי עקען, און דער קריזיס איז אָהן אַן עק.

צווישען בטלנים

אויב מ׳וועט ווידער הייבען די פּאָדאַטקעס, וועט זיין שלעכט.

איך מיין, אַז אויב מ׳וועט נאָך מעהר הויי-בען די פּאָדאַטקעס, וועט גאָרנישט זיין, ווייל ס׳וועט קיינער נישט צאָהלען.

וואָס איז די מעשה, וואָס אַמעריקא האָט נישט געשטערט יאַפּאַניע אין דער מלחמה מיט כינע ?

— דער קורס האָט נישט ערלויבט; דער דאָ-לאַר וואָלט געקענט פּלאַצען.

— דאָס האָב איך דאָך אייביג געזאָגט, אַז דער גרעסטער האָרמאַט קען נישט אַזוי שטאַרק שיסען, ווי די בערזע !....

אַ „יושר׳דיגער" פאַבריקאַנט

פאַרוואָס ערוצירט ער די אַרבייטער-לוינען?

אַן אַרבייטער-דעלעגאַציע איז געקומען צו אַ היגען פאַבריקאַנט אינטערווענירען וועגען די רעדוקציע פון די אַרבייטער-לוינען.

— ס׳איז נישט אַזוי שלעכט מיט אייך — האָט דער פאַבריקאַנט געזאָגט — אייבער פון מיינע אַרבייטער האָט זיך אַפילו געקויפט אַן אייגענע כאַטקע פאַר 10 טויזענד זל.

— ענטשולדיגט, פּאַניע שעף — האָט אַן אַר-בייטער געענטפערט — די כאַטקע האָט ער דאָך געקויפט פאַר דעם געלד, וואָס ער האָט געוואונען אויף דער לאָטעריע !

— אָבער פאַר וועמענס געלד, האָט ער גע-קויפט דעם לאָטעריע-קוויטעל ?

אין קאַליע-גאַרטען

— איהר הערט, אַז איך קום אַהיים שפּעט ביי-נאַכט, בין איך צו מאָרגענס אַ דער׳הרג׳עטער.

— אַהאַ, איהר זענט מסתמא אַ בעטויבטער.

50 זלאָטיס אַ טאָג

אַזוי זעהן אויס די לאָדזער פערדינערס

פאַצעט (צו זיין צוקונפטיגען מחותן): איך בין געקומען בעטען, איהר זאָלט מסכים זיין צום שידוך מיט אייער רוזשקען.

מחותן: אָבער זאָגט מיר, יונגערמאַן, וויפיל פערדינט איהר ?

פאַצעט: זעהר אָפט פערדין איך 50 זל. אַ טאָג.

מחותן: ווען ?

פאַצעט: דעם טאָג, ווען ס׳פאַלט אויס מיין רייה אין „פונדוש בעזראָבאָטשע".

דער טעות פון אַ גנב

אונטערגעהערט אין געריכט

ריכטער: 2 ביינאַכט האָט איהר זיך אַריינ-גע׳גנב׳עט אין אַ פרעמדער וואוינונג, וואָס האָט איהר דאָרט געזוכט ?

גנב: איך האָב געהאַט אַ טעות, כ׳האָב גע-מיינט, אַז דאָ איז מיין וואוינונג.

ריכטער: פאַרוואָס, אַז איהר האָט דערזעהן די בעל-הבית׳טע, זענט איהר אַרויסגעשפּרינגען דורכ׳ן פענסטער ?

גנב: כ׳האָב געמיינט, אַז דאָס איז מיין ווייב !

פלאַטקעס

פון הינטער די טעאַטער-קוליסען

ווי אַזוי קומט פאַסטאָר צו זיין ווייבעל סע-ווילאַ ?

דערוועגען דערצעהלט מען אזא געשיכטע: לעולם האָט סעווילאַ, פאַסטאָרס פרוי, גע-זאָלט חתונה האָבען מיט אַ גרויסען פילם-אַרטיסט. ווען מ׳איז געקומען צום אַלטען זיגלער אנטראָגען דעם שידוך מיט דעם פילם-אַרטיסט, האָט זיגלער מיט זיין באַס-שטימע אויפ׳ן קול אַ זאָג-געטון:

— יאָ, פאַר סעווילאַן פּאַסט — ער ! און אַז דער טאַטע האָט געזאָגט פאַסט-ער איז טאַקע פאַסטער.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פאַר די לעזער פון „קונדס"

(גילטיג אויפ׳ן גאַנצען יאהר 1932)

18 אַ זייגער — דאָס געניאַלסטע פון היינטיגען פּראָגראַם. 18.30 — קאָמוניקאַט פון „פּים", וועגען פאַראַיאָהריגען שניי, 19 — קאָמוניקאַט פון קימפּעטאָרען-קליניק, 19.30 — „די אָפּגעבערענטע קאָזע", פאָרלעזונג פון אַ בילעטער פון וואַרשאַ-ווער שטאָטישען טעאַטער, 20.00 — טראַנסמיסיע פון לייכטע קאַטאַרינקע - מוזיק. 20.45 — מעדיצינישער רעפּעראַט וועגען הינער-אויגען פון פּראָפ. פּענמעסער׳ל, 21.15 — רעקלאַמעס פון זויערע אוגערקעס, שיטערע זייף און בער-בע-פודער, 21,30 — די לעצטע ידיעות פון „פּאַסט" פון די עהרענטליכע צייטונגען. 2200 — לייכטע מוזיק פון אַ שווערען באַס, 22.30 — פליטען, פלי-טען, פליטען און ווידער אַמאָל פליטען (בערוועגע מענשען דאַרפען דאָ אַוועקלייגען די סלוכאַווקעס)... 23.45 — סימפאָניע פון „יוליאַנאָוו", 24 — אַ גוטע נאַכט (דאָס אינטערעסאַנטסטע פון היינטיגען פּראָגראַם).

—=):o:(=—

דער קונדס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק ●

בײלאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 123

פרייטאָג, דעם 27 מאַי 1932

זי געהט אויף קראָוזער׳ן...

יוד: פּאַניע דירעקטאָזשע, לאָז קראָוזער ווייזען אַ קונץ און אַוועקלייגען מיין „פּיינעלע" אויף די לאָפּאַטקעס!...

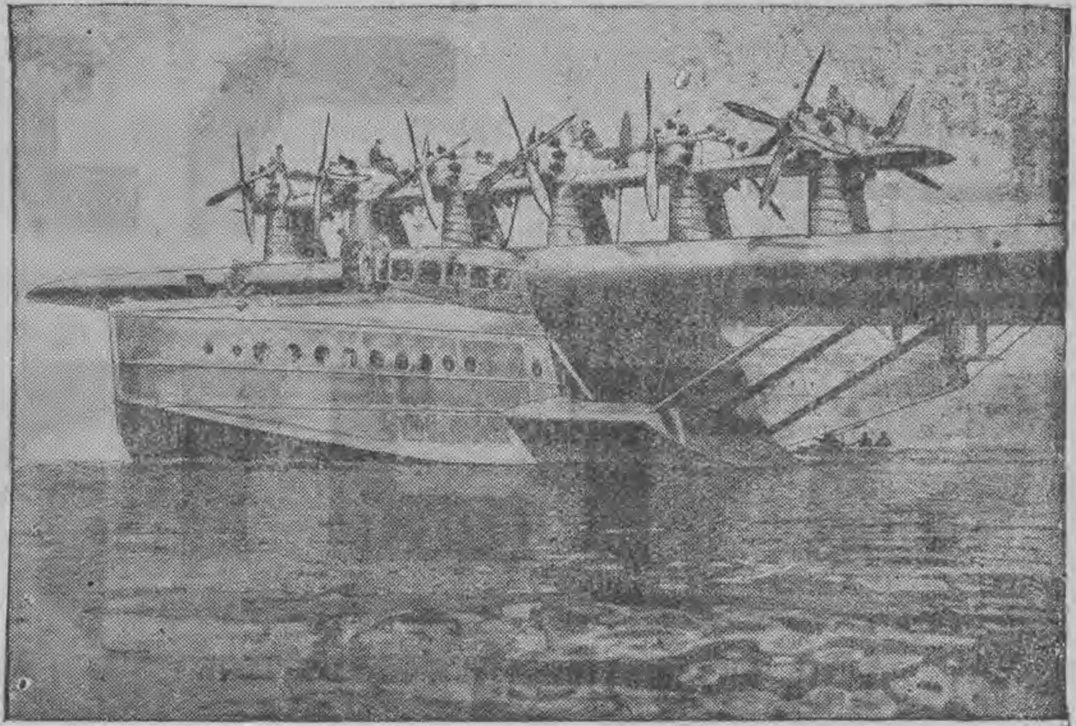

אויבען רעכטס: דער ריזיגער הידראָפּלאַן „ד. אָ. איקס" איז איצט צו־יקגעקומען פון אַמעריקא קיין דייטשלאַנד.

אינדערזייט רעכטס: דער קאַפּיטאַן פון „ד. אָ. איקס" קריסטיאַנסען.

אונטען רעכטס: די מאַנשאַפט פון ריזיגען הידראָ־פּלאַן „ד. אָ. איקס" וועלכער איז אָנגעקומען פון אַמעריקאַ קיין דייטשלאַנד. אין ווינקעל — ד"ר דאָרניער, דער קאָנסטרוקטאָר פון דעם ריזיגען אַפּאַראַט.

אויבען אינדערמיט: אַ גרויסער המון פאַר דער גע־בײדע פון לאַנדטאַג אין בערלין.

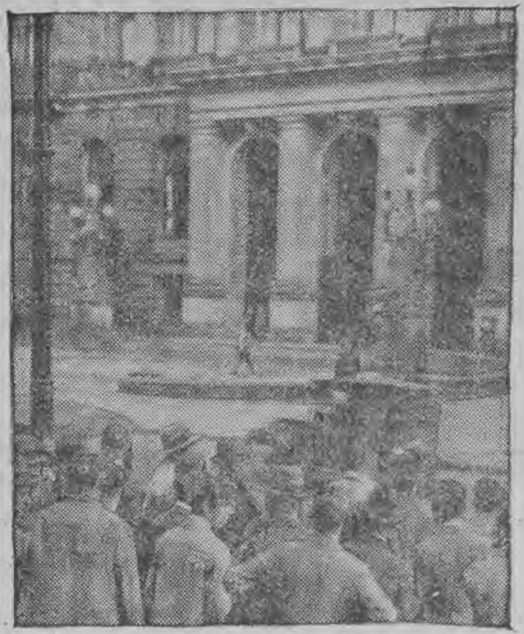

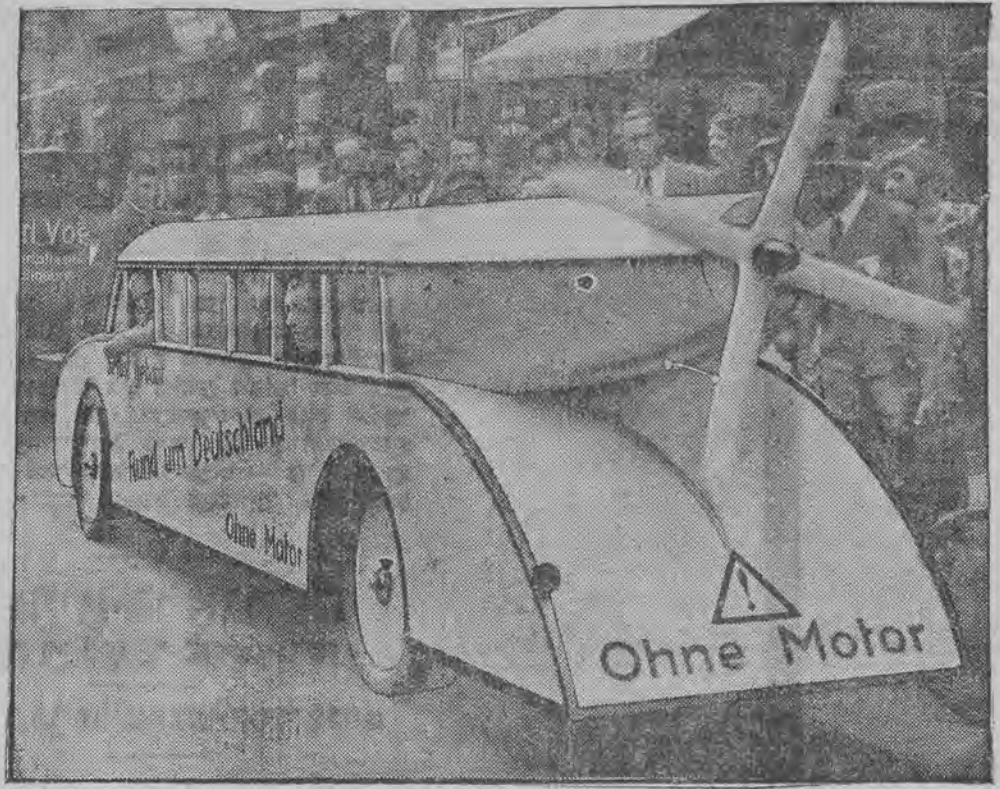

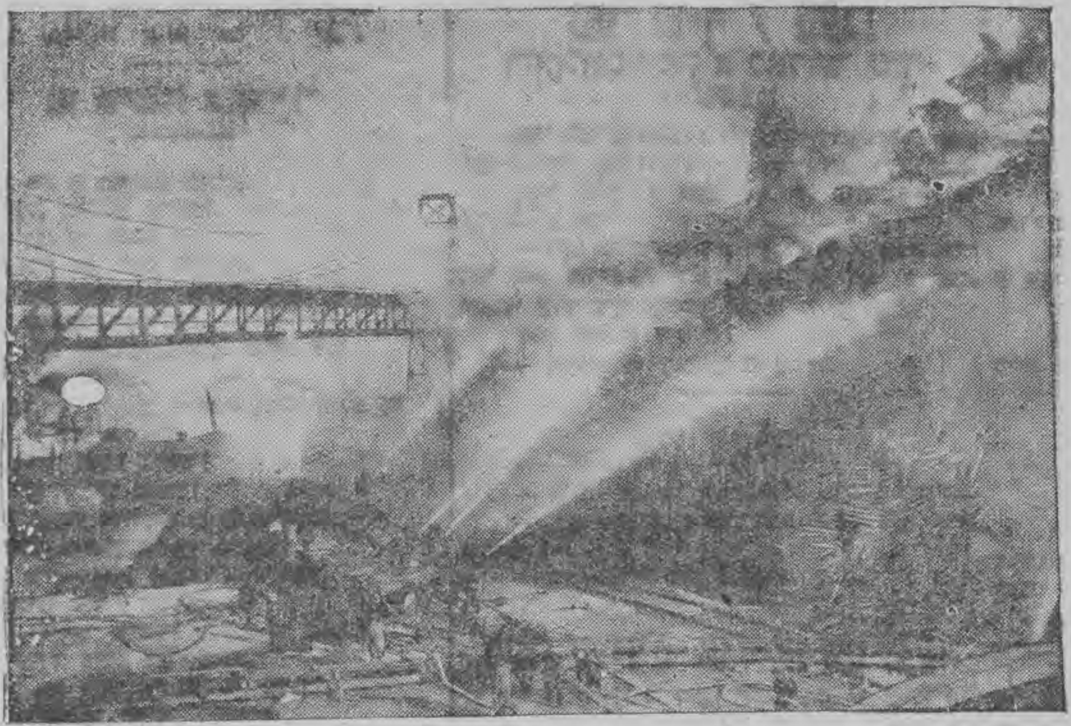

אויבען לינקס: אַ ריזיגע שרפה אין דעטראָיט אַמעריקא.

אינדערזייט לינקס: דער בעלגישער פרעמיער בענקין האָט זיך צוזאַמען מיט'ן גאַנצען קאַבינעט אָנגעזאָגט בען אין דימיסיע.

אונטען לינקס: גרויסער צוזאַמענפאָהר פון דער קאַטאָלישער יוגענד אין קאָבלענץ פאַר'ן עקס־קייזער ווילהעלמס דענקמאָל.

אינדערמיט: אַ מאָטאָרלאָזער אויטאָמאָביל מאַכט אַ רייזע אַרום דייטשלאַנד.

אונטען אינדערמיט: יאַקאָב קעמער'ער האָט מיט הונדערט יאָהר צוריק ערפינדען די שוועבעלעך.

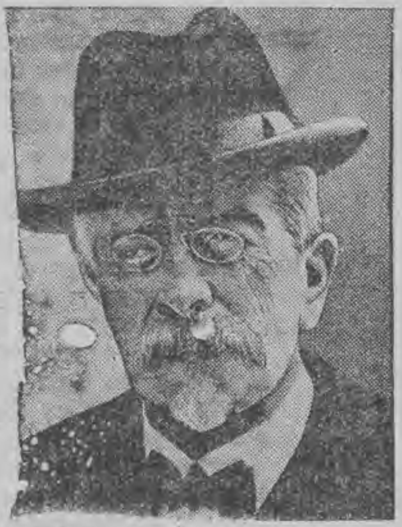

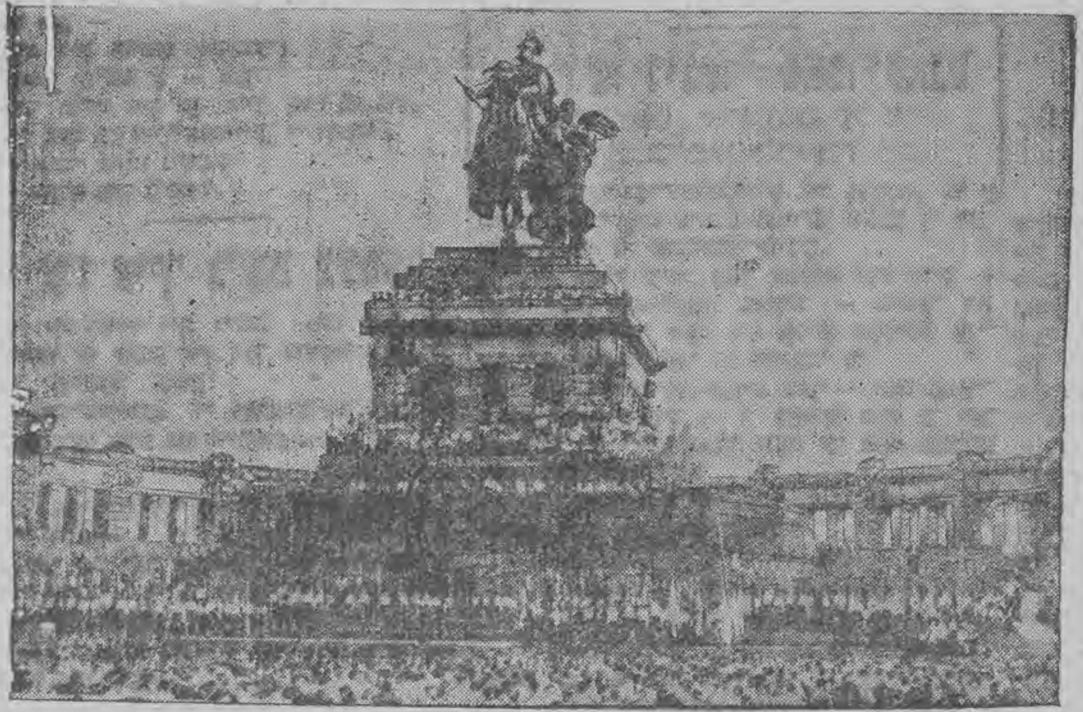

אין אַ הייסען פריהלינגס - טאָג — אַ בילד פון דער פּלאַזשע.

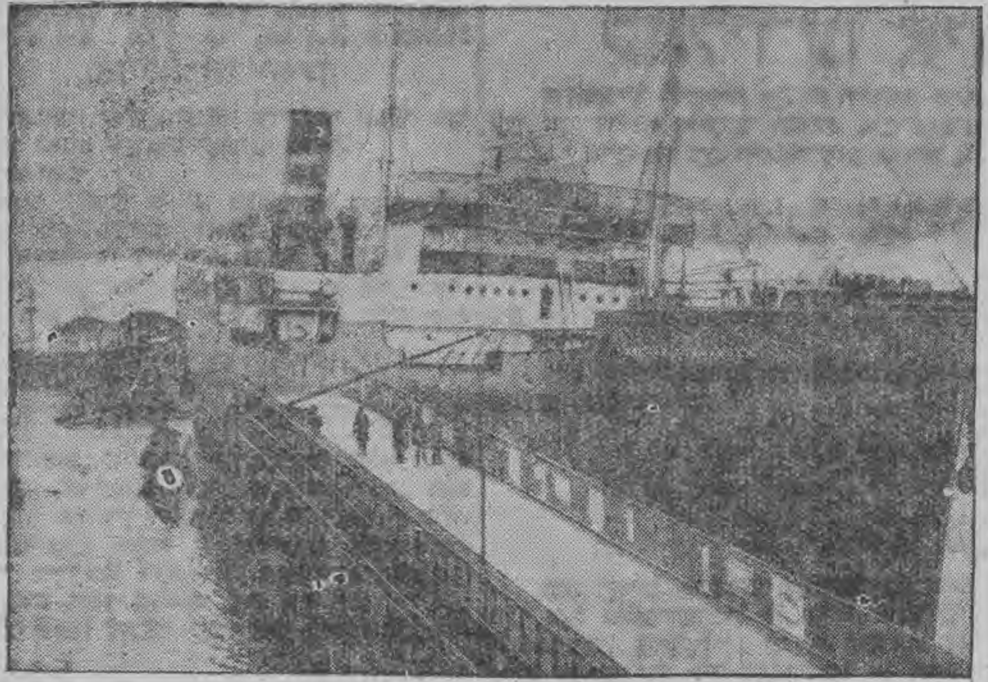

אויבען רעכטס: בילדער פון דער גרויסער פערפלייצונג, וואָס האָט אָנגעטון גרויסע שאָדענס אין ענגלאַנד.

אינדערזייט רעכטס: דער ליטווישער גענעראַל־קאָנסול אין לאָנדאָן גיליס איז בעשטימט געוואָרען אַלס גובערנאַטאָר פון מעמעלער געביט.

אונטען רעכטס: אַ ריזיגע שניי־לאַווינע האָט פערשאָטען דעם שאָסעי ביים באַרג גראָסגלאָקנער. דורך דעם שניי האָט מען געמוזט דורכפיהרען אַ טונעל.

אויבען ליגקס: אין האַפען אוואַלאַווי (מיטעל־ענגלאַנד) האָט פּאַסירט א קאַטאַסטראָפע: אַ דאַמפער האָט זיך אָפּגעריסען פון אַנקער און האָט צושמעטערט אַ בריק.

אינדערזייט ליגקס: אונגאַרישער אָקעאַן־פליהער ענדרעס איז אומגעקומען אויף דער רייזע צום אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס פון די אָקעאַן־פליהער אין רוים.

אונטען ליגקס: דער ענד־קאַמף אין זעגעל־קאַמף אין דייטשלאַנד.

בעת די גרויסע אויטאָ־געיעגען נעבען בערלין איז אומגעקומען דער בעקאַנטער אויטאָמאָביליסט פירשט געאָרג לאָבקאָוויץ.

[illegible] אין די ביקס - דאָס איז ס'געוועהר פון איטאַליענישען סטודענט". רעדע פון מוסאָליני פאַר סטודענטען

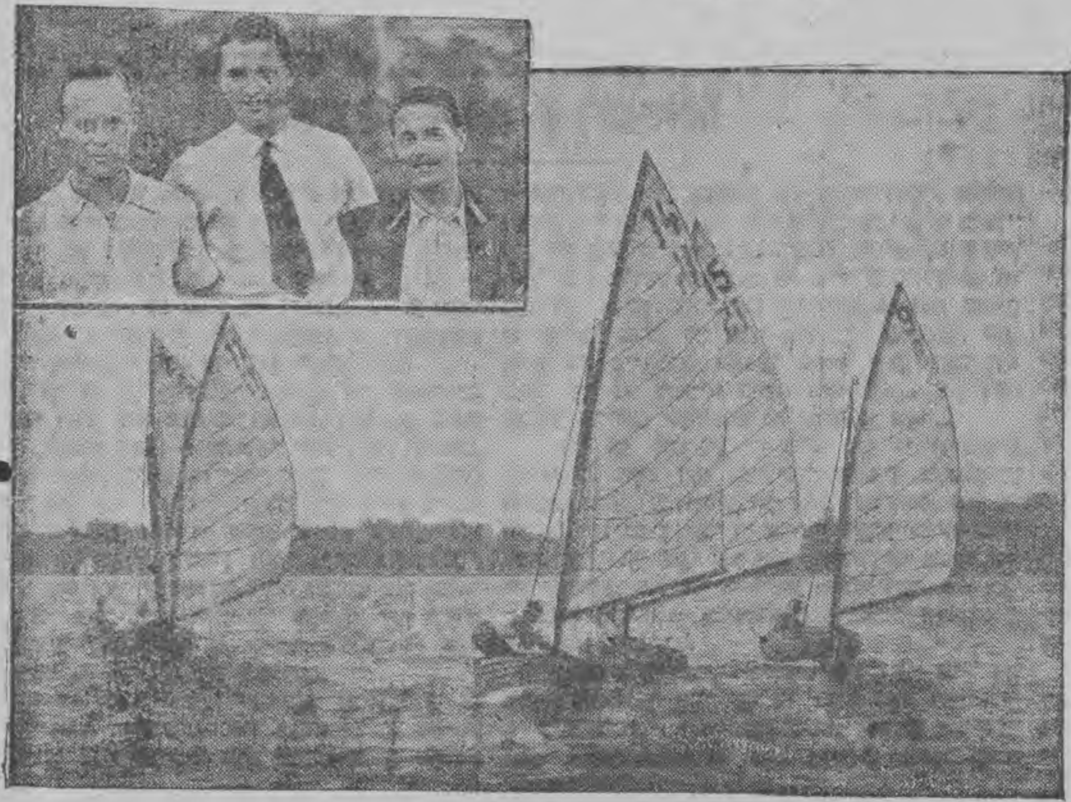

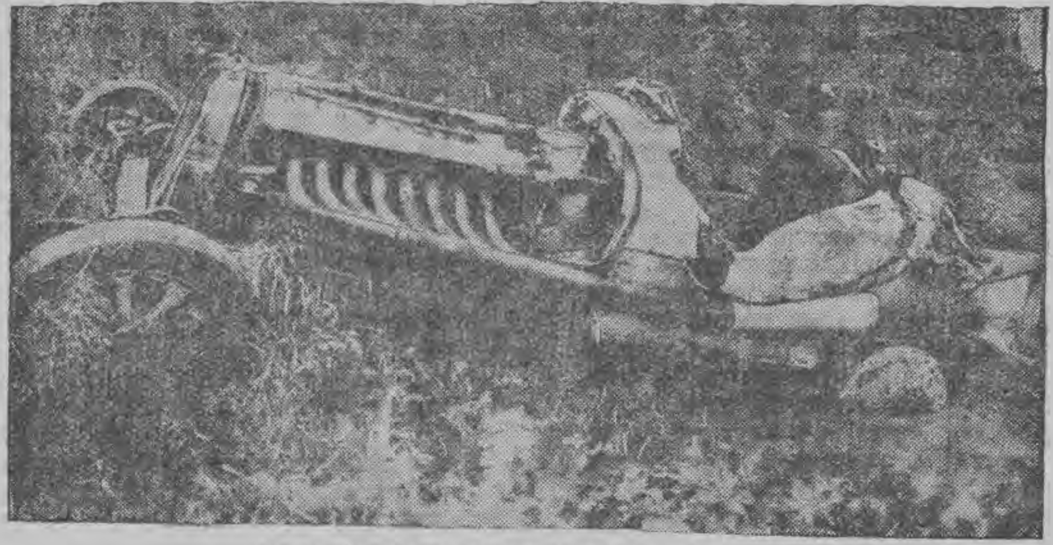

דער פּלשטענדיג צובראָכענער ספּאָרט־אויטאָ פון פירשט געאָרג לאָבקאָוויץ

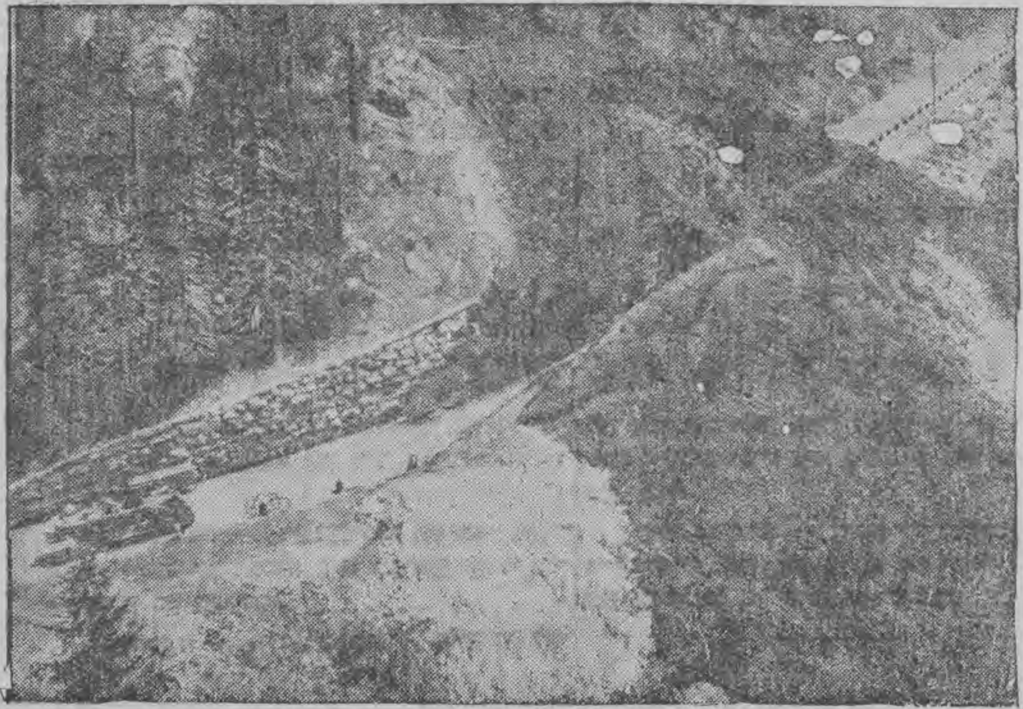

אמאליגע און היינטיגע דאגות
פון לאדזער יודען

לאדזער יודען האבען היי־יאהר זומער דאס־זעלבע דאגות ווי מיט יאהרען צוריק.

דהיינו?

מיט יאהרען צוריק, האבען זיי געהאט איין דאגה: אויף וועלכער דאטשע צו פאהרען. היי־יאהר האבען זיי צוויי דאגות: צי זאלען זיי צאה־לען דעם מאגיסטראט דעם פאדאטעק לאקאלאווי, אדער דעם „אויזשאנד“ דעם פאדאטעק אבראטאווי.

צו שפעט!
געשפרעך צווישען 2 לאדזער מערלעך

ערשטע: זי הערען, פאנא בעלא, נעכטען האב איך אין „העלענאף“ בעקענט א יונגערמאן, וואס האט נאך אין זיין לעבען נישט געקושט קיין פרוי.

צווייטע: באמת, א זעלטענער עקזעמפלאר, בעקען מיך מיט דעם יונגענמאן, וואס האט נאך ביז איצט נישט געקושט קיין פרוי.

ערשטע: ליידער, יעצט איז שוין צו שפעט!..

דער וואכזאמער דאקטאר
אין איינעם פון די היגע שפיטאלען

דאקטאר (צו דער קראנקען־שוועסטער): פאר־װעס סאניע וועקט שוין אויף דעם קראנקען פון דער דריטער סאלע, וואס שלאפט אין בעט נומער 12, און גיט איהם איין א פראשעק צום שלאפען.

אין סטאשיץ־פארק

זי (אין די טונקעל־שעה'ן): וועסט מיך אייביג ליבען, אפילו דאן ווען איך וועל זיין עלטער און מיאוס'ער?

ער: עלטער וועסטו אפשר ווערען, אבער מיאוס'ער קיינמאל נישט!...

קאלירען אין דער פאליטיק

פראנקרייך רויטעלט זיך. די דייטשען ברויגד־לען זיך. די איטאליענער ווערען „פערשוואַ־צט“. ענגלאנד גרינדעלט זיך. די סאוויעטען ווערען „געל“ ווען זיי טראכטען וועגען א קריג מיט'ן געלען יאפאנטשיק, נאר פוילען איז נאך פארבענלאזן, ווייל ס'קלעקט נישט אויף קיין פארב.

פאליטיק איפ'ן שפיץ מעסער

וואס זענען דאס אייגענטליך סארע קאנפערענ־צען פון די געוועזענע פרעמיערען אין ספאלע און אין שלאס?

דאס זענען קאנטראל־פערזאמלונגען פון פרע־מיערען־רעזערוויסטען.

און ווען די קאנפערענצען וואלטען פארגעקא־מען אין בעלוועדער?

— וואלטען דאס געווען רעגירונגס־טשווי־טשעניעס, אויף אויסצובילדען צוקונפטיגע מיניס־טארען.

אויב בארטעל וועט קומען
צום 6־טען מאל צו דער מאכט!

ווען דער ג. פרעמיער בארטעל האט צום 5־טען מאל איבערגענומען די מאכט, האט ער אר־רויסגעגעבען אנ'אקולניק, אז די בעאמטע טארען נישט גיהען אין קיין צוקערניעס — איצט, אז בארטעל וועט איבערנעהמען די מאכט, וועט ער ארויסגעבען אנ'אקולניק, אז זיי זאלען נישט גיהען צום בעקער, צום קצב און צו אנדערע הולטייסטווס.

א לאדזער „וואונדער־קינד“
א סטודענטקע, וואס האט צו שפעט חתונה־געהאט

די טאכטער פון היגען פאבריקאנט זאקענמא־כער איז א סטודענטקע, שטודירט פילאזאפיע.

מיט עטליכע חדשים צוריק איז זי אהיימגע־קומען און דערצעהלט דעם פאטער, אז זי ליבט א סטודענט, און וויל מיט איהם חתונה האבען.

— זאל דיר זיין מיט מזל, טאכטער — האט דער פאטער געענטפערט, און אין א חודש ארום איז געווען די חתונה.

אין דריי חדשים נאך דער חתונה, האט די סטודענטקע געבוירען א זוהן.

די טעג טרעפט ה' זאקענמאכער זיינעם א פריינד און דערצעהלט איהם, סארע קלוג אייני־קעל ער האט — ער איז קלוג ווי דער טאג.

— ער איז קלוג? וואס איז דער חידוש? — האט דער פריינד געענטפערט — ער איז דאך א האלב יאהר געווען אין אוניווערזיטעט...

ד״אס גרויסע געווינס
א טרעפעניש וואס האט געטראפען אין דער שטאט ס. דערצעהלט פון א דענטיסט

דער פעראיין פון די פריזיערס אין דער שטאט ס. האט אדורכגעלעבט א שווערען קריזיס: אלע מעדלעך פון שטאט האבען צונויפגערופען אנ'אל־געמיינע פערזאמלונג אין דעם פעראיין „בנות — אלפחד“ וועגען דעם גורל פון די געשוירענע פאל־קעס. נאך הייסע און ליידענשאפטליכע דעבאטען איז אנגענומען געווארען אזא רעזאלוציע:

היות ווי די מעדלעך האבען זיך געשוירען די האר מפני שני טעמים: ראשית, זאל מען נישט זאגען „לאנגע האר — קורצער שכל“, און והשנית, אז זיי זאלען נישט בלייבען זיצען מיט'ן גראהען קאפ... און אזוי ווי זיי האבען זיך איבערצייגט, אז צו שדוכים האט די רעפארם פון אונטערשער־ען א פאלקע קיין איין האר נישט געהאלפען, און אז מיט דער ענגסטער דירה נעהמט מען מעהר אויס, ווי מיט דער שענסטער פאלקע, לכן ווערט בעשלאסען פון היינט אן נישט שער'ען די האר און נישט צו טראגען קיין פאלקעס.

אז די טרויעריגע ידיעה איז אנגעקומען צו די דארטיגע פריזיערס, איז געווארען א גרויסע בהלה: א קלייניגקייט? אזא אומגליק! א האלבע פרנסה האט מען געהאט פון די מיידלעך, וועלכע האבען זיך פאפראוועט די פאלקעס צו יעדער ראנד־קע. און אזוי ווי ראנדקעס האבען זיי געהאט א טוץ מאל אין חודש, פלעגען די פריזיערס לעבען ווי גאט אין אדעס. נאר דאס אליין וואלט נאך געווען א האלבע צרה. די צרה איז נאך גרעסער, דען אויב די מיידלעך האבען נישט קיין ראנדקעס טוען זיך די בחורים נישט ראזירען... און דאס גאנצע פריזיער־פאך הענגט אויף א האר...

כדי צו לינדערן די נויט פון די ארימערע פריזיערס, האט דער פריזיער־פעראיין בעשלאסען איינצוארדנען א לאטעריע מיט געווינסען און די הכנסה זאל געהן פאר די ארימע פעראיינס־מיטגלי־דער. אזוי ווי דער פעראיין בעשטעהט אבער סיי פון יודישע, סיי פון פוילישע מיטגלידער, איז בע־שלאסען געווארען אויסצופלעטען צוויי זאכען: א גאנז מיט א חזיר'ל.

מסתמא ווי אויף להכעיס איז דער גורל פון פלעט געפאלען אזוי, אז די גאנז האט געוואונען א קריסטליכער באהן־מאשיניסט, און א יודישער גבאי האט געוואונען דאס חזיר'ל. איהר קאנט אייך פארשטעלען די העצע, ווען מען האט אפגע־געבען דאס חזיר'ל צו דעם יוד מיט דער לאנגער באָרד מיט דעם „געהאקטען שטיקעל אר־בייט“.

א ביטער פעקעל! וואס טוט מען מיט'ן חזיר'ל? מיין יוד קלערט אהין, קלערט אהער און קען גארנישט אויסקלערען, ביז ער איז געפאלען אויף אזא פלאן: ער וועט געהן צו דעם באהן־מאשיניסט און וועט מיט איהם מאכען א טויש: ער וועט יע־נעם געבען דאס חזיר'ל און יענער זאל איהם גע־בען די גאנז.

אונזער גבאי האט איינגעוויקעלט דעם חני־עוודיגען חזיר אין זיין ראק, און האט איהם גע־טראגען איבער דער גאס. אויף דער גאנז האט ער אנגעהויבען שרעקליך קוויטשען (דער חזיר, נישט דער גבאי) און גאטיר'ליך האט ער (דער גבאי, נישט דער חזיר) זיך געבעטען מיט גוטען און מיט בייזען ער זאל נישט קוויטשען, דען ער טרעט נישט ארויס אויף קיין פאלקס־לידער־טורנע!... אבער דער חזיר האט איהם געהערט ווי דער „אויזשאנד“ די רעקורסען און ער האט געקוויטשעט אויף וואס די וועלט שטעהט.

דער חזיר מיט'ן גבאי זענען ענדליך אנגע־קומען צום גוי'שען באהן־מאשיניסט און פער־שטעהט זיך, אז ער האט זיך נישט לאנג גע־קווענקעלט און איינגעגאנגען אויף דער טראנ־זאקציע.

אז ער איז אהיימגעקומען מיט דער גאנז האט דאס ווייב געפיהרט די גאנז צום שחט־הויז און געבעטען, אז דער שוחט זאל זי שחט'ן (די גאנז, נישט דאס ווייב).

גאדעל'ס ווייב איז נישט פישעל'ס ווייב
אונטערגעהערט אין דער מקוה

אין איטשעלע וואליערס מקוה כאפט זיך איין יוד ארום מיט'ן צווייטען:

א, גאדל, וואס הערט זיך ביי דיר? וואס הערט זיך? וואס מאכסטו? איז דיין ווייב גע־זונד?

— זייט מוחל, ר' יוד, איהר האט א טעות, איך הייס נישט גאדל, נאר פישעל.

— אזוי גאר? אז איהר זענט נישט משה טא, וואס אינטערעסירט מיך אייער ווייבס געזונד?

ר' לייבוש איז אין כעס

ביי ר' לייבוש מורה הוראה אין דער בית־דין־שטוב א הארמידער, א געשריי, מע־נער און ווייבער.

ר' לייבוש ווערט אין כעס און שרייט צום עולם:

אויב ס'וועט נישט זיין שטיל, וועל איך היי־סען דעם שמש, ער זאל אייך אלע ארויסווארפען. כ'האב היינט שוין די פינפטע דין־תורה, און כ'־ווייס נישט וועגען וואס ס'האט זיך געהאנדעלט.

א מאדערנער מאגען
אונטערגעהערט אין צענטראלען סוחרים־פעראיין

— וואס הערט זיך עפעס, פאניע הויזענצווייג מיט אייער מאגען?

— מיין מאגען פיהרט זיך אזוי ווי די היינ־טיגע סוחרים.

— דהיינו?

— ער נעהמט אלץ צו, און וויל גארנישט אפ־געבען.

דעם שוחט האט די מעשה געוואונ..ע״ט: ווי־קומט צו אזא קבצן א גאנז? און אז ער האט דער־הערט די גאנצע מעשה מיט'ן געוואונענעם חזיר און מיט דער געטוישטער גאנז, האט ער קודם כל געשחט'ען די גאנז, דאס שחיטה געלד אין דער הויזען־קעשענע, האט ער דער גבאי'טע ער־קלערט, אז די גאנז איז טריפה, ווייל מען טאר פון קיין חזיר קיין הנאה נישט האבען, אפילו ווען מען טוישט עס אויס אויף א כשר'ע זאך!

אז דאס ווייב איז אהיימגעקומען צום גבאי און איהם דערצעהלט דעם שוחט'ס פסק, האט ער נישט לאנג געטראכט און פערקויפט די גאנז דער סטרוזשקע פאר 10 זל.

בעקומענדיג די 10 זל., האט ער ערשט נישט געוואוסט וואס צו טון מיט'ן געלד און ער האט געקלערט אנ'עצה, ווי אזוי ער קאן אויסגעבען דאס געלד און ער זאל דערביי קיין הנאה נישט האבען.

ענדליך איז ער געפאלען אויף א פלאן: ער וועט בעהמען די 10 זל. געהן צו א דענטיסט און איך ארויסרייסען צוויי ציין.

און ער איז טאקע צו מיר געקומען, מיר געגעבען דאס געלד און געהייסען, אז איך זאל איהם ארויסרייסען צוויי ציין.

ווי איהר פערשטעהט, האט ער פאר זייבע 10 זל. קיין הנאה נישט געהאט. אבער אויך איך האב קיין הנאה נישט געהאט פון די דאזיגע צעהן זל., ווייל איך האב דערפאר געקויפט צוויי בילעטען אין יודישען טעאטער אויף א ליטעראַרישע פיעסע...

—=[:O:]=—

געטרייע מענער און געטרייע ווייבער
א סצענע ביי דער קאלישער באהן

אויף דער סטאציע פון דער קאלישער באהן, שטעהט א פארעל, א מאן מיט א ווייב און געזעגע־נען זיך:

— פאהר געזונד, מיין טייער ווייבעלע. אך ווי שווער ס'איז מיר מיט דיר זיך צו געזעגענען אויף גאנצע דריי טעג. כ'האס דעם צוג, וואס פיהרט דיך אוועק פון מיר. כ'וועל שטעהען אויף דער סטאציע און וועל פאכען מיט'ן טיכעל אזוי לאנג ווי כ'וועל זעהען דעם צוג.

— בלייב געזונד, מיין טייערער גוסטאוו, אך, ווי שווער ס'קומט מיר אן זיך מיט דיר צו געזעגענען. כ'פערשעלט דעם צוג, וואס רייסט מיך אפ פון דיר אויף גאנצע דריי טעג. כ'וועל שטעהען ביים פענסטערל פון וואגאן און וועל פאכען מיט'ן טיכעל, אזוי לאנג ווי איך וועל זעהען דיין שאטען.

— מ'קושט זיך, ס'גיסען טרעהרען, מ'האלזט זיך.

א פייף — „אדיאַזד“ — דער צוג ריהרט.

אויף דער סטאציע שטעהט גוסטאוו און פאכעט מיט'ן טיכעל.

ביים פענסטערל פון וואגאן, שטעהט די פרוי, פאכעט מיט'ן טיכעל.

* * *

— נו, ענדליך איז שוין דיין שלאק אוועקגע־פאהרען, גוסטאוו!

— יא, ענדליך!

— קום, מיין ליבער — כ'האב מיך קוים דער־ווארט אויף דער גליקליכער מינוט.

— ווארט צו, מיין טייבעלע. איך וועל באלד דעם נומעראווע געבען א פאר גראשען, ער זאל דא שטעהען און פאכען מיט'ן טיכעל.

— גוסטאוו מיט די שעהנע זאשקע, זעצען זיך אריין אין א טאקסובקע און פאהרען קיין „יוליא־באוו“.

* * *

— נו, ענדליך בעפרייט דיך פון דיין שלימזל, אנקא!

— יא, ענדליך!

— קום אריין אין מיין סופע, מיין ליבע — כ'האב שוין אזוי געבענקט צו דיר, און ענדליך זענען מיר אליין.

— שפעטער אביסעל, כ'מוז נאך דא פאכען מיט'ן טיכעל.

— צו וואס? געב דעם לעמאניאדע־פערקויפער א פאר גראשען וועט ער שטעהען ביים פענסטערל און פאכען.

אנקא און זיגמוש געהען ביידע אריין אין קופע.

* * *

אויף דער סטאציע און פוי. דערווייטענס פון פענסטערל שטעהען און פאכען מיט צוויי ווייסע טיכלעך — דער נומעראווע און דער לעמאניאדע־פערקויפער....

פראיעקטען
נישט קיין כעלעמער

ווי מ'שמועסט, ווערט אין די רעגירונגס־קריי־זען אויסגעארבייט א פראיעקט, אז אויף רעגירונגס־פאסטענס, זאלען אנגענומען ווערען נאר אזעלכע בעאמטע, וואס וועלען קענען בעווייזען, אז זיי וועלען זיך קענען אויסהאלטען פון זייערע פריוואטע פערמעגענס.

א צווייטער פראיעקט:

דער מיניסטארען־ראט האט בעשלאסען, אויס־צוצאהלען די בעאמטע די 13־טע פענסיע, כדי זיי זאלען האבען כוח אויסצוהאלטען די נייע רעדוק־ציע פון די פענסיעס אויף 20 פראצענט.

אקטועלע געשפרעכען
צווישען לאדזער סוחרים

— גוט מארגען, ר' לייזער!

— גוט מארגען, גוט יאהר, ווי האלסטו?

— איך האלט גארנישט. מיך האלט דער אויזשאנד סקארבאווי.

— נו, וואס מאכסט דו איצט?

— חובות.

— וואו פערברענגסטו די צייט?

— ביים רעיענט, ביים קאמארניק, אדער אין סאנד.

— וואס טוסטו דעם גאנצען זומער?

— כ'שווים.

— וואו?

— כ'באד מיך אין פראטעסטען, און טרייב מיך אין חובות.

וואס ווערט געשפילט
אין די טעאטערען און אין די קינאס?

שטאטישען טעאטער: — „שמשון און דלילה“ מיט די ה״ה: פריסטאר און ד״ר בארטעל אין די הויפט־ראלען.

פאפולארני: — „די געשיכטע פון צוויי הער־צער“, ליבקע און רעכטע, וואס ווארטען אפ די ענ־דערונגען פון קאבינעט.

סקאלא: — „פייגען־בלעטער“, אויף די לע־כער פון בודזשעט. מעלאדראמע פון יאן בראטשי־שעק, אויסגעפיהרט מיט גרויס ערפאלג צום 720־טען מאל.

פילהארמאניע: — „דלות קאך לאקשען“, טרא־גי־קאמעדיע אהן אקטען, אויסגעפיהרט פון גאנ־צען אנסאמבל פון נייעם מארק נומער 6.

דער שידוך

(חסידישע הומאָרעסקע)

פון
ליב פײנגאָלד (לאָדז)

1.

האָבען זיך בעגעגענט, אויף אַ שמחה פון זייערע נאָהענטסטע קרובים, די ביידע אייניקלעך, רביים: דער רבי ר' משה'לע וואַנגוואָליצער, אַ רעכט אייניקעל פונ'ם הייליגען צדיק, דער רבי ר' זישע, זכותו יגן עלינו און דער רבי ר' יאַנקעלע זוואָלינער, אַ רעכט אייניקעל פון דעם גרויסען גוטען־יוד. דער רבי רב ברוך, זכר צדיק לברכה.

האָבען זיי זיך, שטאַרק דערפרייט פון אָט דער בעגעגעניש און זיך וואַרים אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענד:

— נו, נו, אַבי מיר זעהן זיך אַמאָל. געלויבט איז גאָט ב"ה, וואָס מיר טרעפען זיך אין פריידען. מאַקע שוין גאָר לאַנגע יאָהרען אָפּגעלאָפען, זייט מיר האָבען זיך נישט געזעהען. אַ שאָד, אַ גרויסער שאָד. איז וואָס־זשע מאַכסטו וואַנגוואָליצער רבי אין ענין בריאות, און ווי געהט עס דיר, ר' משה'לע אין דער שווערער הלכה פון פרנסה?

— אַזוי זיך, וואָס אמת בין איך לא־עליכם נישט מיט אַלעמען... אָבער נישט צו פערזינדיגען זיך חלילה. און אין הלכות פרנסה האָט עס מיר אויך געמעגט בעסער געהן... אַבי מען איז זיך מפרנס בכבוד. אמת, אַ פדיון מעהר, אַ פדיון ווע־ניגער, אַנ'אשה אַריין, אַנ'אשה אַרויס — חיונה שטופּט מען אַדורך... יאָ, וואָס איז די פּלא, וואָס מיר זעהן זיך נישט לאַנגע יאָהרען, אַז מיר וואוינען אַזוי ווייט, אַ העק איינער פון צווייטען? און ווי אַזוי דערגעהט עס דיר, זוואָלינער רבי, אדרבא דערצעהל, דערצעהל בפרטות!

— יאָ, יאָ, מען קומט ב"ה אַדורך די פּאָר יאָהר, וואָס זענען בעשערט צום לעבען. אמת, ביי מיר איז אַ מנהג כלל וכלל נישט אַריינצולאָזען קיין נשים, מילא, געהט עס מיט פדיונות אַביסעלע שוואַכער. דאָך פעהלט נישט קיין מזונות, אַבי כביכול שענקט לעבען.... אַוודאי, קיין רחבות איז נישטאַ. איז נישט אַזוי פויגעלדיג, — קוועהלט מען זיך פּשוטאָס... אַז כ'זאָל נישט זינדיגען מיט די רייד, וועל איך מיך פאַר דיר גאָרנישט שעהמען. אַגב ביזטו דאָך אַ רבי, וועל איך מיך פאַר דיר מזכיר זיין: האָב איך אַ מיידעל, אַ בתולה, איינס אין דער וועלט, וויל איך מיט איהר שוין לענגס אַ שידוך טאָן. אַלץ הייסט אַ מיידעל, טאַקע גאָר אַ שעהן קינד, טאַקע אַ געראָטען קינד, אַ כשר'ע צניעה, אַ צדקת וואַקסט דאָס! און דאַ האַק און בראָק, געהט עס אַלץ נישט צו חתונה צו מאַכען, כנהוג בין ישראל. כאָטש צוּרייס דיך, דראַפּע דיך איבער די גלייכע ווענד, מאַכט זיך באין אופן נישט קיין זיווג פאַר מיין טייער'ע מלכה'לע.... דערווייל וואַקסט דאָס און וואַקסט, ווערט עלטער און נישט יונגער... ביטערע צייטען, די היינטיגע צייטען, אַז ס'איז אַרויסגעקומען אַ מאָדנע צייט: ווילסטו אַ שידוך טאָן מיט אַ טאָכטער, מוז מען האָבען איינגעצעהלט אַ געוויסען סכום מזומן געלד־נדן. מעג עס זיין, אַ גוטען־יודס אַ קינד, מעג עס זיין דעם קדוש־וטהור'ס. דעם רבין רב ברוך'ס אַנ'אייניקעל און טאַקע אַ בתולה, אַ יקר במציאות אויך — דאָך מוזט האָבען מאָרעס געלד נדן.... נע, נע, זאָל דער זיידע, דער רבי רב ברוך דע"לאַנגען דאָרטען אַ זכות אויפ'ן עולם־האמת, אַז דער אין הימעל זאָל מיר באַלד און גיך מזדמן זיין דעם אמת'ן זיווג!....

— נו, יאָ, אַוודאי איז חתונה־מאַכען אַ טאָכטער גאָר אַ האַרבער ענין. געהט עס נישט, איז עס דאָס גרעסטע עגמת נפש. אָבער ווי אַלט איז עס דיין בתולה, דיין בוגרת?

— כ'מיין, וואָס איז דער אונטערשיד אַ הרע יאָהרען, דער עיקר, אַז זי איז שוין גענוג אַלט אין יאָהרען. שוין צייט זי זאָל הערען שפּילען... מיין בתולה איז אַלט אַ קימא־לן פון 12 שנים, אַלענפאַלס האָט זי שוין דעם לעצטען יום־כיפור געהאַלטען תענות. געדאַרפען פאַסטען לויטן דין!

— זעהסטו, אין דעם פרט, אויב כ'זאָל מיך וועלען איבערנעהמען, איז מיר אפשר ערגער פון דיר. אָבער נאָר נישט געביטערט. ס'איז אַ הימעל זאַך. מסתמא, איז אַזוי השי"ת רצון.... אָט האָב איך אַ בחור, אַ גאונ'ישער קאָפּ, לייגט שוין תפילין און דאַרף בקרוב ווערען בר־מצווה, אַז דאָס איז אַלט געווען אַכט יאָהר, האָט ער שוין געפּאַסט אַלע תעניתים און געקענט כמה וכמה מסכתות אויפ'ן קאָפּ... דאָס וואַקסט אַ קדוש וטהור.... אַ קאָפּ, אַ תפיסה, אַ זעלטענע, אַ זכרון, וואָס איז ממש אינו מאבד טפה, און אַ גרויסער מתמיד טאַקע אויך. און אָט פאַר אַזאַ כלי מפואר טרעפט זיך מיר עפּעס גאָרנישט קיין שטיקעל שידוך. ווי אויסגעדיבען. וואָלט איך געהאַט אַביסעל מזומנים, וואָלט זיך שוין גיכער עפּעס געמאַכט, געטראָפען. הם, וואָס־זשע זאָגסטו, אַז חתנ'ס צד דאַרף נישט קיין געלד, דאָס איז נאָר, אויב מען האָט געלד, האָט מען נישט, פעהלט עס גאָר שטאַרק. תניא: כל הראי לבילה, אין בילה מעכבת בו"....

האָט זיך אָפּגערופען איינער פון די מקורבים, אַזוי צו זאָגען:

— סטייטש, היתכן רבי! וואָס הייסט ס'מאַכט זיך נישט קיין שידוך, אַז כ'בין גאָרנישט תופס דעם גאַנצען ענין. אַ מעהר לפי־עני־ות־דעתי, פאַרוואָס טויג נישט טאַקע דער שידוך? זאָלען זיך משדך זיין, דער זוואָלינער רבי מיט'ן וואַנגוואָליצער רבין, קינדער פון גוטע יודען פון דור דורות, וואַזשנע קינדער, געפּאַסט אַ־ום און אַרום. אלא, דיני ממנות, מילא קען מען דאָך מסתמא אַרויסקומען. זאָגט דאָך די וועלט, אַז איבער געלד געהט נישט אָפּ קיין שידוך... נו, וואָס זאָגט איהר דערצו זוואָלינער רבי?

— ס'הייסט, וואָס איך זאָג דערצו. דער עיקר, וואָס עס זאָגט דערצו מיין שאר־בשרי, ר' יאַנקעלע, דער זוואָליבער רבי. חתנ'ס צד דאַרף צו־ערשט זאָגען. נו, נו, וואָס זאָגסטו טאַקע זוואָליבער רבי, וועלען מיר זיך משדך זיין מיט מזל?!

— כ'ווייס? — מהיכי תיתי! האָט עס זיך מזדמן געווען, אַז מיר זאָלען זיך גראָד בעגעגענען, איז עס אַוודאי, בלתי שום ספק, אַ זיווג מן השמים. בין איך מסכים, מסכים! זאָל דער אין הימעל העלפען, אַז דער זיווג זאָל עולה יפה זיין. לאָמיר־זשע אומר ועושה מאַכען אַ לחיים, שרייבען ראשי פרקים, אַז ס'זאָל זיין אַ קשר־של־קימא!...

2.

האָט מען דערלאַנגט לעקעך מיט משקה. האָט מען אָנגעהויבען טרינקען אַ לחיים ביז'ן ווייסען טאָג אַריין:

— איי, גאַנץ פיינע משקה, גאָר פיין.... לחיים, לחיים, מחותן, וואַנגוואָליצער רבי, זאָל זיין מיט מזל!

— לחיים, לחיים טובים ולשלום, זוואָלינער רבי ר' יאַנקעלע. זאָל זיין מיט גאָר גרויס מזל און הצלחה, אַז מיר זאָלען זוכה זיין צו דערלעבען פון זיי בנים ובני בנים לתורה, לחופה ולמעשים טובים, אמן!

און לאָמיר אגב צוטרעטען צום גופא'ן ענין: מה אתה נותן לבתך? וויפיל אַ שטייגער ווילסטו געבען בתורת נדן?

האָט דער רבי אומר ועושה געטון אַ כאַפּ דאָס רענצעל, האָט פון דאָרט אַרויסגעכאַפּט אַ קליין פלאַך פעקעלע, נערוועז אָפּגעריסען דעם שפּאַגאַט, צופליקט דאָס פּאַפּיר, אויפגעוויקעלט אַ טלית־קטן און זיך אָפּגערופען:

— אָט זעהסט, דעם טלית־קטן האָט דער זיידע דער רבי ר' ברוך, זכותו יגן עלינו, אַליין געטראָגען אויף זיין הייליג לייב. וואָס אמת, האָט דער טלית אַ שטיק פסיל, דהיינו, ס'פעהלט איהם איין ציצה, אָבער דאָס מאַכט נישט אויס, וואָרום כ'בין געהאַט געווען לפני כמה שנים אין דער קהלה קדושה וויען, ממדינת עסטרייך, האָבען מיך מיינע חסידים דאָרטען אַרומגעפיהרט איבער פערשידענע מקומות. ביז איך בין געקומען אין אַ געוויסען מקום, וואו מען מאַכט מסחר מיט אַלטע שמאַטעס מיט אָפּגעניצטע לאַכעס, אויב כ'בין מיך נישט טועה. איז דאָס אותו מקום מכונה בשם מאָו... בשם „מאָוזעאום", האָט מען טאַקע אין דעם מין מאָוזעאום געשאַצט אָט דעם טלית־קטן איי. פּרוטה נישט ווייניגער פון גאַנצע טויזענד דאָלאַרס. הערסט, טויזענד דאָלאַר איז די שווייא פון דעם טלית־קטן. מילא, איך האַלט אפשר נאָר ביי געבען לביתי פינף הונדערט דאָלאַר נדן, וועל איך דאָך אָבער נישט צורייסען דעם טלית אין צווייען. גיב איך איהם אַוועק גאַנצערהייט בתורת נדן. אָט נעהם, האַלט דעם טלית־קטן, האַלט דעם נדן! נו, נאָך אַמאָל מזל־טוב! זאָלען מיר צוזאַמען דערלעבען ביז ביאת משיח צדק, אמן ואמן)!!

און איצט זיי מיר מוחל, וואַנגוואָליצער רבי, אויב כ'וועל דיך פרעגען, וואָס אַ שטייגער דו טראַכסט מקדיש צו זיין בתורת נדן. אמת, ביזט טאַקע חתנ'ס צד, טא ווסטו שוין גאָרנישט געבען קיין נדן לבנך?

האָט דער וואַנגוואָליצער רבי אַריינגעשטעקט די האַנד אין טאַש, און אַרויסגעצויגען אַ שמאָל פעקעלע און אויסגעוויקעלט אַ שופר. און איידער ער האָט געקענט עפּעס זאָגען, איז איהם דער זוואָליבער רבי פערשפּרינגען און געפרעגט:

— אַוודאי אַ ירושה פון כבוד קודשו, דעם רבי ר' זישא, ווילסטו דעם שופר געבען נדן?

— נאָר אייל זיך נישט אַזוי, וואָס ביז איך חסר־דעה צו געבען אַזש דעם ששופר נדן. שטעל דיר פאָר, אַז מיט דעם שופר האָט דער קדוש וטהור, דער זיידע דער רבי ר' זישע, זצ"ל געבלאָזען תקיעות אין הייליגען ראש־השנה און אין יום־הכפורים אויך. בין איך אַמאָל געווען אין אַ פרעמדע מדינה, אין אַ פרעמדע מלכות, האָט מען מיך אויך געפיהרט אויף אַזאַ אָרט, וואו מען מאַכט גרויס מסחר דווקא מיט אָפּגעניצטע חפצים. דאָס איז ביי זיי אמת'ע יקר־המציאות... בעתמא, הייסט עס, ווי דו רופסט עס: מאָוזעאום, האָט מען דאָרטען געשאַצט דעם שופר פאַר גאַנצע טויזענד ענגלישע פונט. טאַקע האָסטו חשק, אַז איך, חתנ'ס צד, אויף דער כלה'ס צד, זאָל געבען בתורת נדן אויף דיינע טויזענד דאָלאַר גאַנצע טויזענד פונט. וואָס, פינף פאַך זאָל חתנ'ס צד געבען?... משוגע וואָלט מען געדאַרפט זיין!

— וואָס דען ווילסטו געבען בתורת נדן לבנך?

— אַז איך זאָג געבען, וועל איך געבען. און אפשר וועט די שוויא פון מיין מתנה זיין נאָך מעהר ווערט ווי דיין נדן. אָט וויל איך בישעות חן געבען דעם נעכסטען ראש־השנה יום־הכפורים צו בלאָזען תקיעות מיט אָט דעם שופר. באמת, צי איז דען די שוויא פון תקיעות פון אזא הייליגען שופר צו בעצאָהלען, אָפּצושאַצען? —

און זאָל אונז זיין מיט מזל. זאָלען מיר איינער פון צווייטען נחת האָבען כל ימינו. זאָלען זיי, די קדושים וטהורים, אונזערע זיידעס, דער רבי ר' ברוך און דער רבי ר' זישע, זכותם יגן עלינו זיין מליצים ישרים פאַר'ן כסא הכבוד, אַז דער זיווג זאָל עולה יפה זיין...

האָט זיך אָנגערופען דער מקורב, דער שדכן:

— הייליגער צדיק! ווי איך זעה, האָט מיין שדכנות מצליח געווען, דער נדן איז שוין געסילוק'ט, דער זיווג וועט אַוודאי אויך עולה יפה זיין. מילא, ערלויב איך מיר אייך צו דערמאָהנען אודות מיין שכר שדכנות, וואָס קומט מיר מיט'ן דין.

— אַוודאי קומט דיר שדכנות מיט'ן דין. און מיר וועלען טאַקע בעצאָהלען אויך. נאָר, וואָס איז ס'געיעג, וואָס ט'ברענט? וועלען מיר חלילה כאַפּען — זענען מיר דאָך, זוואָליבער רבי, וואַנגוואָליצער רבי, דעם רבין רב ברוך'ס אייניקעל דעם רבין רב זישעס אייניקעל, נו, וועלען מיר נישט בעצאָהלען כראוי? איבעריגענס, היות, ווי דו ווילסט דווקא תיכף ומיד. היות ווי דו ביזט באמת אַ נצרך. מילא, בעצאָהלען מיר דיר שוין אל רגל אחת: אָט שטעל דיר פאָר, דאַרפסט עס אַליין פערשטעהען: אַז ווי די מעשה זאָל נישט זיין, וועט מיט גאָטס הילף פון דעם פאָר־פאָלק קיין קינדער נישט פעהלען, בכן, איז ס'ערשטע קינד, וואָס ווערט געבוירען אַ זכר, גיבען מיר עס דיין נאָמען!...

און אָט האָסטו שדכנות תיכף ומיד!...

—=):o:(=—

נביא און נביאות

(פון רמב"ם'ס לעבען און שאַפען)

פון
ה. קרוגער

די העכסטע מדרגה אין נביאות איז, ווען דער נביא זעהט וואַכענדיג, דאָס וואָס די איבעריגע זעהען אין חלום; דאָס מיינט, אַז זיינע חושים שטערען שוין מעהר נישט דעם געדאַנק, צובערענגענדיג פרישע איינדרוקען. בלויז איינער האָט דערגרייכט די הויכע מדרגה: משה רבנו, אַזוי ווי די תורה זאָגט אויף איהם עדות אין בהעלותך, וואו עס ווערען אויסגערעכענט די פערשידענע מדרגות: „בחלום אתודע לו", „ומראה ולא בחידות", און זיין גרויסקייט איבער זיי אַלע, ווי מיר וועלען שפּעטער ערקלערען.

נאָך די פריהערדיגע הקדמות קענען מיר זיך אויסמאָלען דעם נביא'ס גייסטיגע געשטאַלט; ווען אַ מענש ווערט געבוירען מיט אַ קלאָרען מח, וואו אַלע געדאַנקליכע פונקציעס אַרבייטען אין פולער האַרמאָניע, און זיין קערפּער האָט די ריכטיגע גלייכגעוויכט, איין חוש נישט שטאַרקער פאַר'ן צווייטען, ממילא איז ער שוין אַ מזג טוב, דערצו ליידט ער קיין וועהטאָג נישט פון אַ צייטווייליגע אָדער אַ נאַטירליכע קראַנקהייט וואָס קומט פון אַ געבוירענעם פעהלער (אויב יאָ, קען ער קיין נביא נישט ווערען, ווייל עצבות מיט נבואה קענען נישט געהן צוזאַמען: „אין הנבואה שותה מתוך עצבות") אַזאַ מענש איז צוגעגרייט צו קענען ווערען אַ נביא. אויב ער ברענגט אַרויס די איינגעבוירענע מעלות מכח אל הפועל — דורך אַ סך לערנען, איינגעוואוינען דעם שכל צו דענקען ריכטיג און קלאָר, זיך פערפאָלקאָמען אין מידות טובות, אָנגעהען דעם גאָלדענעם מיטעלוועג אין אַלע הנהגות און זיי צו פּראַקטיצירען אין אַלטעגליכען לעבען.

האָבענדיג אַרויסגעבראַכט די גייסטיגע גלייכגעוויכט מכח אל הפועל, פון טעאָריע אין דער פּראַקטיק, דאַרף זיין הויפּט שטרעבונג זיין צו דערגעהען די סודות פון דער גאַנצער עקזיסטענץ, איהרע געזעצען און סבות; מיט די הויכע ענינים דאַרף ווערען אויסגעפיהלט זיין גאַנצער געדאַנק, ביז ער דערגרייכט צו מציאות ה'. זיין עקזיסטענץ מצד פעולות אויף וויפיל אַ מענש קען שטרעבען צו דערגרייכען און וואו ער דאַרף זיך אָפּשטעלען, וויסענדיג אַז ווייטער אהין קען דער מענשליכער פערשטאַנד קיינמאָל נישט קומען.

וואָס אַמבעטרעפט די ערדישע וועלט, דאַרף זי מיט איהרע רייך־מיטלען איינגאַנצען פערדרוקט ווערען און אַ זייט; קיין תשוקה צו בערי־המטקייט, כבוד אָדער נצחון, נאָר דער גאַנצער געדאַנק זאָל זיין פערנומען צו דערגרייכען די אמת'ן אין זייער גאַנצער קלאָרקייט.

דערצו טאָר ער קיין בשותפותקייט נישט האָבען מיט די מענשען אַרום זיך, זייער כבוד זאָל איהם נישט הנאה טון, אַזוי ווי זייער מבזה זיין זאָל איהם קיין צער נישט פערשאַפען, דעם נביא'ס בעציהונג צו זיי דאַרף זיין ווי דעם אַלגעמיינעם מענשענ'ס בעציהונג צו בהמות און חיות; ענטוועדער צו קריגען נוצען פון זיי, אָדער זיך בעשיצען געגען זייערע אָנפאַלען.

(בעמערקונג: אַזוי דאַרף מען פערשטעהען דאָס רמב"ם אין מו"נ ח"ב פרק ל"ו, ממילא פאַלען אַרונטער די טענות געגען איהם וואָס מאַנכע האָבען, איהם אויפוואַרפענדיג מיט דער מידה פון שנאה צום פשוט'ען אומגעלערנטען המון).

אָט אַזאַ מוסטער־מענש, ווען ער טראַכט זיך אַריין אין איין ענין, קען ער איהם געוויס דערגרייכען מיט זיין גאַנצער טיפקייט.

און וויסענדיג, אַז אַ נביא מוז זיין פאָלקאָם אין דריי מעלות: 1) מיט נאַטירליכע אייגענשאַפטען, וואָס קומט מיט דער געבורט; 2) אַ סך לערנען און דענקען; 3) גוטע מדות און אויפהערען טראַכטען וועגען אַלע ערדישע ענינים, ווי למשל: תאוה, נצחון, בערי־המטקייט, כבוד א. ד. ג.—קענען מיר זיך פאַרשטעלען דעם אונטערשיד צווישען נביא און נביא, לויט די פאָלקאָמענהייט פון די דריי אייגענשאַפטען וואָס יעדער פון זיי בעזיצט.

דערמיט ווערט אויך פערשטענדליך די סיבה, פאַרוואָס נבואה קען נישט רוהען אויף דעם נביא וואָס איז אין כעס, אומעטיג א. ד. ג. וואָרים ווי פריהער ערקלערט, שפּילען דאָ די קערפּערליכע כוחות אַ וויכטיגע ראָל, און זיי ווערען אָפּגעשוואַכט דורך איינע פון די קערפּערליכע ליידענשאַפטען, דערפאַר פערשווינדט נבואה פון דעם ליידענדען נביא.

ווי מיר האָבען שוין פריהער ערקלערט, ווערט נבואה אַרויסגעבראַכט דורך דער מיטווירקונג פון צוויי כחות: לאָגיק, וואָס קומט פון אַ סך לערנען, און אימאַגינאַציע (פאַרשטעלונגס קראַפט) אַ מיטגעבוירענע פעהיגקייט. דערמיט ווערען מענשען איינגעטיילט אין דריי מדרגות: 1) חכמים, געלערנטע מענשען וואָס קענען דענקען לאָגיש, אָבער זיי פעהלט אימאַגינאַציע פון דער נאַטור, באופן, אַז די שפע פון שכל הפועל קען קומען אַ סך אויפ'ן שכל, אָבער גאָרנישט אויפ'ן כח הדמיון; 2) נביאים, וואָס בעזיצען ביידע דערמאָהנטע כחות און די שפע קומט אויף זיי ביידען צוגלייך; 3) פאַנטאַזיאָרען, וועמעס כח הדמיון איז גרויס מצד דער איינגעבוירענער פעהיגקייט, אָבער זיי פעהלט דער לאָגישער אַרט דענקען, צי מחמת זייער נאַטור אומפעהיגקייט אָדער פון נישט לערנען. די דאָזיגע ווערען בעהערשט נאָר פון דמיון, וועלכער פערטומעלט דעם שכל, דערפאַר זענען זיי שטענדיג עמאָציאָנעל, פול מיט עקסטאַז, התפעלות און התרגשות; פון אַזעלכע קומען אַרויס:

1) רעוואָלוציאָנערען, וואָס חלומ'ען וועגען אָפּשאַפען די אַלטע אָרדנונג און שאַפען נייע, נישט בעהמענדיג אין אנבעטראַכט די אוממעגליכקייט וואָס שטעלט זיך איינמיטען ווי אַ שטיין אין וועג.

2) דיכטער, וואָס חלומ'ען אויס וועלט אידעאַלען מיט אַ צייט פריהער איידער בעלי שכל הויבען נאָך גאָר אָן טראַכטען וועגען דעם. די פאַנטאַזיעס ווערען שפּעטער די לייכט־טורעמס נאָך וועלכע די שפּעטער געקומענע לאָגישער דענקער פיהרען דער וועלט־שיף צו אַ זיכערען האַפען, יורידיש, עקאָנאָמיש, פּאָליטיש, צי געזעלשאַפטליך.

3) שוואַרצקינסטלער, וואונדער־ווייזער און קונצענמאַכער דורך געוויסע פערבאָרגענע כחות וואָס נאָר אַ שטאַרקער בעל דמיון קען זיי אויסגעפינען.

4) מיסטיקער, דאָס זענען אַזעלכע וואָס חלומ'ען וואַכענדיג און זעהען וואונדערליכע האַלוצינאַציעס אין שלאָף. אַ סך רעדען זיך איין אַז זיי זענען פון דער השגחה געשטעלט צו ווערען משיחים, וועלט־ערלייזער, נביאים און שיעור האַלב־געטער. צו דעם סאָרט געהערען אַלע פאַלשע משיחים. מען דאַרף זיי אַלעמען נישט בעשולדיגען אין אָפּנאַרעריי, נאָר בעדויערען אַז זיי אַליין זענען נעבעך אָפּגענאַרטע.... קיין מלאכים בעווייזען זיך צו זיי נישט אין חלום. דאָס איז בלויז דער פּראָדוקט פון זייער איבערגעשטריבענעם דמיון, די איבערהערשאַפט פון דמיון איבער'ן שכל, דערפאַר מישט זיך אויס ביי זיי נאַרישקייט מיט חכמה, חלומות מיט ווירקליכקייט און פאַנטאַזיע מיט מעגליכקייט.

5) געלערנטע, אָבער מיט אַ צו שטאַרקען כח הדמיון, און דערפון קומען אַרויס די פערשידענע ספּיריטואַליסטען, וואָס גלויבען אין פערבינדען נשמות מיט זייערע לעבעדיגע קרובים. מענשען זענען גענויגט דערין צו גלויבען, מחמת זייער בערוף אַלס געלערנטע. דערצו אַלס אויפריכטיגע מענשען, וועמען מען קען בשום אופן נישט חושד זיין אין רמאות; אָבער זייער לעהרע איז דאָך נישט אמת, טראָץ זייער אמת־מיינען, מחמת דער צו שטאַרקער דמיון האָט פערטומעלט דעם קאַלטען לאָגישען שכל און איהם איבערגעוואויגען צו חלומות...

כדאי צו בעמערקען, אַז אַ גרויסער טייל פון דער טעאָריע איז אָנגענומען געוואָרען פון היינטיגע גרעסטע פּסיכאָלאָגען, ווי: פּיר'י, לאַמבראַזאָ, פרויד און נאָך. אויף דעם סאָרט בעלי דמיון זאָגט דער געלערנטער ליכטענבערג: „פאַרהאַן פאַנטאַזירער, אומגעלערנטע. וואָס קענען איבערפיהרען די וועלט מצד זייער גרויסער השפעה אויף די אַרומיגע מענשען, און האָבען טאַקע אַ סך צרות געבראַכט אויף דער מענשהייט". פונקט אַזוי זאָגט דער רמב"ם.

מיר האָבען שוין ערקלערט די וועגען און מיטלען ווי צו שאַפען „ערקענטעניש": דעם אָנפאַנג מאַכען די חושים: אויגען זעהען, אויערען הערען און פינגער טאַפּען. דערמיט „פיהלט" מען די זאַך; אָט די „פיהלונג", „אנשויאונג" ווערט איבערגעטראָגען צום „איך", וואָס בעהאַלט די ווירקונגען, די סכעמעס פון חושים, ערפאַהרונגען, און גיט זיי איבער צום שכל: דער לעצטער קלאַסיפיצירט זיי, נעהמט אַרויס נייע פועל־יוצא'ס פון די געמאַכטע קלאַסען, וואָס האָבען זיך צונויפגעקליבען פון די פריהערדיגע און איצטיגע חושים־דערגרייכונגען. קר־

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

דער אוצר, וואס טראגט אין זיך דעם כשוף פון לעבען

פון וו. לאצקי-בערטאלדי

אין רעדאקציע איז אנגעקומען פון בערלין דאס פראבע העפט פון דער אלגעמיינער ענציקלאפעדיע אין יודיש ארויסגעגעבען פון „דובנאוו־פאנד".

עס איז אזוי שיין ארויסגעגעבען (און מען זאגט אונז צו, אז נישט נאר די פראבע, נאר אויך דאס גאנצע ווערק וועט ארויס אין אזא מהודר־דיקען לבוש), אז מען האט הנאה שוין אליין פון איבערמישען די בלעטער. עס שמעקט מיט גוטער, נאר גוטער דייטשער טעכניק.

אמת ארייגעטראגען די שיינקייט פון יפת אין די געצעלטען פון שם. און מיר, וואס זענען גארנישט צעבאלעוועט מיט שיינקייט אין דער יודישער ספרים־טעכניק, ווילען קאנען קוקען אויף דעם אוצר, ווי אויף א מין תיקון, א מין גאולה פונ'ם יודישען בוך פון דער טעכנישער קבצנות: בעווייזען איצטער דער וועלט נישט נאר א נוציגען, נאר אויך א שיינעם ספר, ספרים הייליקע זענען ביי אונז געווען און פאראן גענוג, אבער ספרים שיינע? א יקר המציאות. פאר א וועלטליכען ספר איז שיינקייט געוויס נישט קיין איבעריגע זאך. זי פערשאפט איהם לכתחילה דעם אפשיי, וואס ביז איצטער האט דער יודישער לייענער געהאט נאר פאר הייליקע ספרים.

נאר דאס נייס אין דעם אוצר איז נישט נאר די שיינקייט; נישט נאר מיט היינטוועלטיגער טעכניקע. עס שמעקט פון איהם אויך מיט היינטוועלטיגען גייסט. און אויך אין דעם פרט זענען מיר גארנישט צעבאלעוועט. די יודישע ענציקלאפעדיעס, וואס זענען ביז איצטער ארויס אין פערשידענע שפראכען, — ענגליש, דייטש, העברעאיש, — זענען ס'רוב געווען סיסטעמאטיזירטע ארכיוועו און, נישט קוקענדיג אויף דער מאדערנער טעכניקע, האט איבער זיי געשוועבט אנ'אלט פרענקישער גייסט, וויפיל ארט פלעגען אין זיי פערנעמען טויטע מענשען, טויטע ענינים, טויטע תקופות, און ווי ווייניג ארט איז ביי זיי פערבליבען פאר לעבען און לעבעדיגקייט. דער שטויב פון יאהר־טויזענטער איז געלעגען אויף די יודישע ענציקלאפעדיעס, וואס זענען ארויס ביז איצטער. און עס ווערט ממש פרעהליך אויף דער נשמה, בעת מען בלעטערט אינ'ם פראבע־העפט פון דער נייער „אלגעמיינער ענציקלאפעדיע" אין יודיש. קלאר און בולט ווייזט זיך ארויס די כוונה פון די מחברים זיך צו רעכענען מיט'ן נייעם יוד, מיט דער היינטוועלטיגער יודישקייט, און, אפגעבענדיג דעם געהעריגען ארט פאר געשיכטע, פאר דער יודישער פערגאנגענהייט קאנצענטרירען אונזער אויפמערקזאמקייט אויפ'ן גייסט פון דער נייער צייט מיט איהרע איבערקעהרענישען אין יודישען לעבען.

און דאס גרעסטע נייס איז דער אלגעמיינער כאראקטער פון דער ענציקלאפעדיע. ביז איצטער פלעגט מען אונז מזכה זיין מיט אנ'„אוצר היהדות" מיט ענציקלאפעדיעס פון יודישקייט, פונקט ווי יודען גאלטען הונדערט יאהר נאך דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציע נאך אלץ געלעבט אין א גייסטיגען געטא. די נייע ענציקלאפעדיע האט איבערגעריסען מיט דער דאזיגער געטא־טראדיציע און גיט אונז אין יודיש סיי אלגעמיינע, סיי יודישע וויסענשאפטען, זייט ביי זייט מיט'ן יודישען רעוואלוציאנער לעקערט, וואס האט זיך נוקם געווען אן רוסישען גובערנאטאר פאן־וואל פאר זיין עקזעקוציע איבער יודישע און פוילישע ארבייטער, געפינט איהר א בעשרייבונג פון אמעריקאנישען פרעזידענט לינקאלען, דעם בעפרייער פון די נעגער־שקלאפען אין אמעריקע. אנ'אפשאצונג פון רוסישען פאעט לערמאנטאוו און די אפשאצונג פונ'ם יודישען שרייבער נאמבערג האלמאנירען דאך גאר נישקשהדיג אין היינטוועלטיגען יודישען קולטור־לעבען, טא פארוואס זאל דאס נישט אריין אינ'ם אוצר פונ'ם יודישען וויסען?

און אויב עמיצער וועט ווערען ברוגז, וואס מען האט אין איין מחיצה אוועקגעשטעלט די ביאגראפיע פון תנאים און אמוראים מיט דער געשיכטע פונ'ם סאקסאפאן (א בלאז־אינסטרומענט, וואס מען נוצט איהם אין דזשאז־באנד־ארקעסטערס), וועט ער נאר ברענגען דערמיט א ראיה, אז ער איז נישט קיין מענש מן הישוב, נישט פון אונזער צייט.

ווי איהר זעהט, עס גרייט זיך א ווערק פון רייגע בייעסען, א ווערק, וואס נוצט אויס אלע אוצרות פון אלטערטום, אויף זיי צו בעהעפטען מיט אונזער צייט און אלע איהרע אנגעווייטאגטע פראבלעמעס.

אנ'ערנסטע ענציקלאפעדיע, אבער וואס שרעקט נישט וואס דערמאנט נישט אן טויט, וואס האט דעם חן און דעם כישוף פון לעבען און לעבעדיגקייט, וואס פיהרט אונז אריין און מאכט אונז פערשטיין דעם גייסט פון אונזער תקופה מיט זיין קאך און ברען. מיט זיינע קאמפען און איבערקעהרענישען, מיט איין ווארט, אזא מין אוצר, וואס דערנעהנטערט דאס וויסען — דאס אלטע און דאס נייע וויסען — צום לעבען, צו אונזער לעבען.

אזא מין ספר וועט יעדער לעבעדיגער יוד מוזען האבען אין זיין שטוב.

די „אלגעמיינע ענציקלאפעדיע" אין יודיש וועט ארומנעמען צעהן בענד גרויסען פארמאט, און א חוץ די יודישע ארטיקלען אין די פערשידענע בענד, וועט זיין א ספעציעלער באנד אפגעגעבען פאר יודען.

די ענציקלאפעדיע ווערט ארויסגעגעבען פונ'ם „דובנאוו־פאנד" (מן הסתם וועט דער צענטער פערבלייבען בערלין), וואס האט בעשטימט א רעדאקציע־קאמיסיע אין פאלגענדיגען בעשטאנד: ר. אבראמאוויטש, בן־אדיר, ד"ר מ. ווישניצער, א. טשעריקאווער און יעקב לעשצינסקי.

פערהאן א שטאב פון רעדאקטארען און מיטארבייטער, וואו איהר געפינט די גרעסטע יודישע [illegible], אונזער גאנצע גייסטיגע האב און גוטס. עהרען־פארזיצער פון דער רעדאקציע־קאלעגיע איז שמעון דובנאוו.

לאמיר מאכען שהחיינו און ווינשען די איניציאטארען, אז זיי זאלען דערפיהרען די אנגעהויבענע ארבייט ביז צום סוף.

דאס, וואס מ'דארף נישט טון...

(ענדע פון דער 7־טער זייט)

וואוהר, אז דאס איז נישט קיין טריפער, נאר דער אזוי גערופענער קאטאר.

פונקט אזוי ווי ס'איז נויטיג צו מאכען א מיקראסקאפישע אונטערזוכונג פארן אנהויב פון היי־ [illegible] כען אנ'אונטערזוכונג ביים סוף פון דער קראנקהייט, אבער אקוראט ווי ביים אנהויב פון דער קראנקהייט איז דאס פעסטשטעלען די אנוועזענהייט פון גאנאקאקען א זיכערער בעווייז, אז מיר האבען דא צו טון מיט א טריפער, אזוי איז דער מאנגעל פון גאנאקאקען ביים סוף פון דער קוראציע, לחלוטין נישט קיין בעווייז, אז די קראנקהייט איז שוין פערשוואונדען. דאס איז זעהר א וויכטיגע זאך. אמאל האט מען טאקע געמיינט, אז קוים איז דער אויספלוס פון מאטעריע פערשוואונדען, איז דער בעסטער בעווייז, אז דער טריפער איז שוין אוועק, איצט אבער וועט קיין שום דאקטאר זיך נישט לאזען פערפיהרען פון אזא טעות. מחמת ער ווייס, אז דער טריפער קען אין 2 טעג ארום, אין א וואך שפעטער, צי נאך לענגער זיך אויפסניי איבער'חזר'ן, אויב ער איז נישט פולשטענדיג אויסגעהיילט געווארען.

פולשטענדיג אויסגעהיילט פון טריפער איז מען ערשט דאן, ווען מ'האט אדורכגעפיהרט פערשידענע פראוואקאציע־מיטלען אויף ארויסצורופען פון אויבען די מיקראבען פון טריפער, וועלכע קענען האבען עווענטועל זיך בעהאלטען אין דער טיף פון די גרוטשאלען.

ס'איז כדאי ביי דער געלעגענהייט צו בעמערקען, אז ביי די פאמיליעס, וואו איין פאמיליען־מיטגליד האט זיך אנגעשטעקט מיט א טריפער, און ער האט געהאט דאס אומגליק צו טיילען זיך מיט דער מתנה מיט זיין פארטנער, אז ביי אזעלכע פאמיליעס בעמערקט זיך גאנץ אפט אנ'ערשיינונג, וואס די פראנצויזען רופען אן איין שפאס, א שפיל אין טעניס... ווי בעוואוסט, בעשטעהט דאס שפיל אין טעניס דערין, וואס איין שפילער ווארפט איבער דעם באלעם צום צווייטען, און יענער ווידער ווארפט איהם צוריק. די ראל פון באלעם ביי די דערמאהנטע פאמיליעס שפילען די גאנאקאקען, וועלכע וואנדערן, פון איינעם צום צווייטען לויט דער רייה. דער ענין שטעלט זיך פאר אויף אזא אופן: לאמיר אננעהמען, אז דער מאן, זעהענדיג, אז אלע סימנים פון טריפער זענען פערשוואונדען, האלט זיך פאר א פולשטענדיג געזונדען, און ער שטעקט אן די פרוי מיט'ן טריפער. נאך א שטיקעל צייט קומט ביי איהם א רעצידיוו. שטעקט איהם די פרוי אן מיט'ן טריפער, וועלכען זי האט פון איהם בעקומען. ער היילט זיך פולשטענדיג אויס, אבער אין א קורצער צייט בעמערקט ער ווידער סימנים פון טריפער. וואס איז? די פרוי איז נישט געווען פולשטענדיג אויסגעהיילט, האט זי איהם אויפסניי אנגעשטעקט, און אזוי געהט עס חוזר חלילה. דער מאן ווערט אויסגעהיילט און שטעקט זיך צוריק אן פון דער פרוי. די פרוי ווערט אויסגעהיילט און זי שטעקט זיך אן פון מאן, ביי וועלכען ס'איז געקומען א רעצידיוו.

ער נעהמט זיך ענערגיש צו היילען, און ער דערפיהרט פאקטיש די קוראציע ביז'ן סוף. ער ווערט אויסגעהיילט. אבער אויב די פרוי איז דורך דער צייט נישט אויסגעהיילט געווארען, צאהלט זי צוריק איהר מאן מיט גוטע פראצענטער די מתנה, וואס זי האט פון איהם בעקומען מיט א קורצער צייט צוריק.

אזוי האב איך געהאט פאלען מיט א סך פאמיליעס, וואו די פרוי שטעקט צוריק אן מיט'ן טריפער דעם מאן, וועלכער האט זיך שוין געהאט אויסגעהיילט. דאס ערקלערט זיך דערמיט, וואס די שליים הויט, אין געשלעכטליכען ארגאן ביי דער פרוי בעשטעהט פון א סך פאלדען. די גאנאקאקען קענען זיך לייכט פערשטעקען ערגעץ אין א פאלד, און נאכדעם שטעקט זי מיט זיי אן דעם מאן. אזעלכע פרויען ווערען אנגערופען: גאנאקאקען־טרעגער, פונקט אזוי ווי מענשען, וואס פערשפרייטען דעם טיפוס ווערען אנגערופען: טיפוס־טרעגער.

נייעס פון סאוועט-רוסלאנד

איבערמאכען די מאפע פון סאוועטען-פערבאנד

מיט א פאר וואכען צוריק איז אין מאסקווע פארגעקומען א קאנפערענץ, וואס איהר צוועק איז געווען צו בעהאנדלען די פראגע וועגען דער ריכטיגער פונאנדערטיילונג פון די פראדוקטיווע כוחות לויט דעם צווייטען פינף־יאהר־פלאן. אין דער צייטונג „דאס עקאנאמישע לעבען", געפינען מיר א לייט־ארטיקעל, אין וועלכען עס ווערט אנגעוויזען ווי נויטיג עס איז „איבערצומאכען די מאפע פון דעם סאוועטישען־פארבאנד, לויט די עקאנאמישע כוחות פונ'ם לאנד."

וואס מיינט מען מיט אט דעם „איבערמאכען".

„דאס מיינט: אויסנוצען אלע געגענדען פונ'ם לאנד, אויסגעפינען, וואס עס קאן אין יעדער געגענד אמבעסטען פראדוצירט ווערען, און איינשטעלען א דירעקטע פערהעלטעניש צווישען אלע ראיאנען מיט דעם צוועק צו בעזארגען דאס גאנצע ריזיגע לאנד מיט אלעם נויטיגען.

פאר די לעצטע יאהרען איז אין צוזאמענהאנג מיט דעם מלוכה־פלאן שוין צונויפגעזאמעלט געווארען א גרויסע מאסע מאטעריאלען וועגען די פערשידענע עקאנאמישע מעגליכקייטען פון די בעזונדערע טיילען פון סאוועטען־פארבאנד. איינע פון די אויפגאבען פון דער אפגעהאלטענער קאנפערענץ איז געווען די דאזיגע מאטעריאלען, וואס בעסער אויסצונוצען און זיי אנווענדען, וואס פראקטישער און טיכטיגער.

אויף וויפיל די פלאנירטע ווירטשאפטליכע אנפיהרונג אין דעם סאוועטען־פערבאנד האט שוין ביז איצט ערשאפען נייע עקאנאמישע רייכטימער פאר'ן לאנד און פאר דער בעפעלקערונג, ווערען בעוויזען עטליכע קאנקרעטע ביישפילען. בלויז מיט פינף יאהר צוריק האט מען, למשל. וועגען צענטראל אזיע, (טורקעסטאן און אנדערע פראווינצען) געוואוסט, אז דארט וועט זיך ענטוויקלען א באזע, פאר דער סאוועטישער באוועל־אינדוסטריע (קארטאן), היינט ווייסט מען שוין, אז דארט געפינען זיך די גרעסטע אוצרות פון אלערליי וויכטיגע מעטאלען און פון זעלטענע מינעראלען, וואס קאנען האבען די גרעסטע בעדייטונג פאר דער ענטוויקלונג אין די סאוועטישע אינדוסטריען. אין אנדערע געגענדען האט מען ענטדעקט אומגעהויערע רייכע קוילען־זאפאסען. דאס אויסניצען דאס דאזיגע גרויסע געווינס האט שוין געבראכט וויכטיגע רעזולטאטען פאר דער געגענד ביים אוראל און ארום דעם טייך וואלגע. אזעלכע ראיאנען ווי סיביר, און בעזונדערס מזרח־סיביר, וואס זענען אויך

אנ'איבערזיכט איבער די לעצטע וויכטיגע געשעהענישען

פון ה. בארנשטיין

רייך מיט די פערשידענארטיגסטע און נויטווענדיגסטע נאטור־אוצרות, זענען נאך כמעט נישט בעריהרט. אבער די סאוועטען־רעגירונג האט שוין א היבשען מאטעריאל וועגען דעם, וואס קאן דארט געטון ווערען. מען האט אויך שוין אנגעהויבען פראקטיש אויסצונוצען אט דאס וויסען — און מיט גוטע רעזולטאטען.

די ווירטשאפטליכע בעזארגונג פון דעם לאנד געהט אן אין סאוועטען־פארבאנד נישט כאאטיש. נישט לויט דעם, וויפיל פראפיטען דער איינצעלנער קאפיטאליסט אדער א גרופע קאפיטאליסטען קאנען ארויסציהען פון א בעשטימטער געגענט. אדער פון בעשטימטע ווירטשאפטליכע אונטערנעמונגען, נאר לויט אנ'אלגעמיינעם גראנדיעזען פלאן, וואס האט אין זינען די בעדערפענישען פון דעם גאנצען לאנד און זייער בעפרידיגונג אויף דעם בעסטען אופן. איצט, ווען עס איז שוין דא א היבשע דערפאהרונג אין דעם פרט פון געפלאנטער ווירטשאפטליכער בויאונג, געהט מען נאך א שריט ווייטער, און מען זוכט איינצושטעלען די בעסטע הארמאניע צווישען די פערשידענע טיילען לאנד — לויט די פראדוציר־מעגליכקייטען פון איינעם און לויט די בעדערפענישען פון דעם אנדערן."

קרוליקעס אויף קאטלעטען און געבראטענס

ווי בעקאנט, איז סאוועט־רוסלאנד נאך אלץ נישט גענוג בעזארגט מיט פלייש אלס טעגליכער שפייז־ארטיקעל, עס פעהלען נאך אלץ אויס די געוועהנליכע פליישען, וואס בילדען די הויפט שפייז אין אנדערע לענדער. דאס איז אלץ א רעזולטאט פון דעם, וואס די פויערים האבען אין 1929 און 1930 אויסגעקוילעט א מאסע רינדער, שאף, עופות און חזירים אלס פראטעסט קעגען דער געצוואונגענער קאלעקטיוויזאציע. צו העלפען דעם נאך אלץ שטארקען פלייש־דוחק, ווערען פארגעשלאגען, אז מען זאל אנהויבען אויף דעם ברייטסטען מאסשטאב צו האדעווען קראליקעס און אויסצונוצען זייער פלייש פאר שפייז.

דערביי ווערט אנגעוויזען אויף א רייה וויכטיגע מעלות פון קראליק־פלייש. עס זענען שוין געמאכט געווארען אהן א שיעור אנאליזען און עס איז בעוויזען געווארען, אז אין פרט פון נאהרהאפטיגקייט, און לייכטקייט צו פערדייען איז אט דאס פלייש בעסער ווי, רינד־קאלב־, חזיר־ און אפילו הינער־פלייש, קראליק־פלייש פערלירט אויך נישט די גוטע אייגענשאפטען אין קיין שום פארם, נישט ווען עס ווערט גערויכערט, געפרוירען אדער מארנירט. ווייטער: א קליינטשיגקע קראליק־בעל־הבית'ישקייט, וואס בעשטעהט פון פינף „זי"ען און איין „ער" ברענגט אריין איבער הונדערט רובעל יעהרליכען איינקונפט. און פון אזא קליינטשיקער פאמיליע קאנען אויסוואקסען איבער צוויי טויזענט קראליקעס שוין אויפ'ן דריטען יאהר.

חוץ דעם קאן מען פון קראליקעס האבען פעל, וואל פאר קאפעלושען, און עהנליכע זאכען, לעדער־פאר שיך, הענטשקעס, און האנט־טאשען, קליי און עהנליכע פראדוקטען.

דער שרייבער פונ'ם ארטיקעל ווייזט אן דערויף, אז אין די בורזשואזע לענדער ווערט קראליק־פלייש בעטראכט פאר אבעזונדערען טייערען דעליקאטעס. דאס איז דורכאויס נישט אמת. אויב עס איז א דעליקאטעס לויט דעם טעם און נאהרהאפטיגקייט, איז עס אבער גאנץ ביליג, אז די ברייטסטע מאסען זאלען קאנען דערפון הנאה האבען. ער פאדערט אויף די געהעריגע אנשטאלטען זיך וואס גיכער צו נעמען צו בעשאפען א רייה גרויסע קראליק־ווירטשאפטען איבער'ן לאנד.

די יודישע קאמוניסטישע פרעסע וואקסט

נישט לאנג צוריק איז אין דעם קיעווער קולטור הויז פארגעקומען א פערזאמלונג פון אלע אזוי גערופענע ארבייטער־קארעספאנדענטען, וואו ליטוואקאוו, דער רעדאקטאר פון מאסקווער „עמעס", איז ארויסגעטראטען מיט א וויכטיגען פארטראג וועגען דעם וואוקס פון דער יודישער קאמוניסטישער פרעסע אין דעם סאוועטען־פארבאנד.

די יודישע פרעסע האט ליטוואקאוו אנגעוויזען, האט זיך די לעצטע צייט גרינטליך איבערגעבויט, געווארען קאמפפערישער, און נעהנטער צו די טעגליכע אינטערעסען און בעדערפענישען פון די יודישע ארבייטענדיגע מאסען. מען האט פערפעסטיגט די רעדאקציעס דערמיט, וואס אין זיי האבען זיך גענומען בעטייליגען אלץ מעהר און מעהר ארבייטער. אויך אין דעם פראלעטארישען כאראקטער פון די יודישע צייטונגען איז פארגעקומען א וויכטיגע ענדערונג. פריהער מיט יאהרען פלעגט די יודישע פרעסע זיך פערנעהמען דערהויפט מיט די פראבלעמען פון די קליינע שטעטלעך, פון דעם בעל־מלאכה לעבען און פון לייכטע אינדוסטריען. איצט האט די יודישע קאמוניסטישע פרעסע שטארק אנגעהויבען אריינצודרינגען אין דער שווערער גרויס־אינדוסטריע פון פאבריקען און זאוואדען, פריהער האט דעם אויבענאן אין דער יודישער צייטונג פערנומען דער איינצעלנער ארבייטער־קארעספאנדענט. איצט דאמינירען אין דער יודישער קאמוניסטישער צייטונג גאנצע בריגאדעס פון ארבייטער־קארעספאנדענטען וואס בעשטעהען דער עיקר פון „שלאגלערס" (ספעציעל טיכטיגע און פלייסיגע ארבייטער) אין דער גרויס פראדוקציע.

ליטוואקאוו האט אויך אנגעוויזען, ווי אזוי דער „עמעס" האט געשאפען דריי יודישע צייטונגען אין די יודישע נאציאנאלע ראיאנען וואס אין קרים: ווי אזוי די צייטונג בעווירקט דירעקט די פראדוקטיווקייט פון די יודישע ארבייטער אין די פאבריקען און אונטערנעהמונגען, און ווי זי האט זיך ענג פערבונדען מיט די יודישע ארבייטער־מאסען אין די גרעסערע צענטערן, ווי לענינגראד, קיעוו, אדעס א. ד. גל. דער „עמעס" איז אויך געקומען דירעקט צו הילף אין דער צוגרייטונג פון נייע געגענטליכע יודישע צייטונגען, ווי אין וויניצע, דניעפראפעטראווסק.

צום שלוס האט ליטוואקאוו אנגעוויזען, אז מען דארף נאך ווייטער ארבייטען דערפאר, אז די פאקטישע פאבריק־ארבייטער זאלען דערפיהלען אז זיי זענען איינס מיט די יודישע קאמוניסטישע צייטונגען, אז די פרעסע עקזיסטירט בלויז פאר זיי און דורך זיי.

פינק א זייגער פארטאג...

(פון דער סעריע: „מענשען פון א גאנץ יאהר")

פון יוסף זעלקאוויטש

ניין, נישט אזוי לייכט קומט אן דאס זינדיגע ביסעל לעבען אויף דער וועלט. ס'איז מענדעלען נישט אזוי לייכט אנגעקומען דאס גלייכשטעלען דאס ביסעל גראַטעס. פון די צוויי אייזערנע בעטען, האט מען איינס געדארפט אפגעבען דעם יונגען פארפאלק, איז ממילא געבליבען נישט מעהר, ווי איינס, וואס מענדעלע האט נישט געוואוסט פאר וועמען עס זאל פריהער זיין, צי פאר די צוויי יונגען שמואל יאנקעשי און העשלייבישען, צי גאר פאר די צוויי מיידען פייגע גליקע און שיינע גאלדעלען, וואלטען נאך ביידע בעטען גוט געווען.

וואלט נאך געווען, ווי עס איז צו דערליידען, איז אבער איין בעט פון די צוויי שוין געווען אזוי צוסגעשלאפען, אז האט מען עס אויפגעשטעלט, איז עס צוריק איינגעפאלען און מ'האט עס געמוזט אונטערשפאר'ען מיט ביינטלעך האלץ און מענדעלע האט געהאט א פרישען קאל אין קאפ, וואס מ'ט דער קאליעקע צו טון, אוועקגעבען איהר דעם פארפאלק און דאס געזונטע האלטען פאר די קינדער, צי פעו־קעהרט.

נאר א גליק נאך, וואס דבורה רויזע פלעגט אייביג אין אזעלכע פאלען זיין די לעצטע אינסטאנץ און זי האט אפגעפסק'ענט:

— מיר האבען, מענדעלע אויפגעשטעלט די באבע מיט'ן זיידען; יאכעט צו לאנגע יאהרען הייסט נאך דער באבען און דער זיידע, א גוטער מליץ זאל ער זיין, האט אויך געהייסען יוקעל, היינטזשע, מענדעלע, אז גאט האט אונז געהאלפען און מיר האבען אויפגעשטעלט די באבע מיט'ן זיידען, דארף מען זיי געבען גוטע, געזונדע בעטען אויף לאנגע יאהרען, אין דעם צובראכענעם בעט וועלען שלאפען די יונגען, אם ירצה השם צו די חתונות, זייערע, וועלען זיי בעקומען גוטע, נייע בעטען און די מיידען וועט מען אויסבעטען אויף בענקלעך, עלעהיי די היים וועט זיי פער'מיאוס'ט ווערען און וועלען זיך זוכען מענער.

נאך דעם פסק־דין האט שוין מענדעלע געהאט פאר זיך א גלייכען וועג, האט ער צו יאכעטס בעט, היינטערן קוימען צוגעשטעלט דאס צווייטע, אייזערנע בעט, נאר אפגערוקט א קאפעטשקע, איינס פון צווייטען, עס זאל זיין יודישליכער.... פון דער אלטער, בכבוד'ער שאנק האט מענדעלע געמאכט א מחוצה צווישען דער שטוב און דעם פארפאלקס ווינקעל און די שפאר'ע, וואס איז נאך געבליבען צווישען דער שאנק און קוימען האט מענדעלע פערהאנגען מיט אנ'אלט טישטוך, אזוי'ער נאך האט דאס פארפאלק בעקומען זייערען אנ־אייגענעם, א בעקוועמען ווינקעל, וואו די קעפ אנצושפארען.

דאס בעט, די קאליקע האבען טאקע בעקומען די יונגען, אין וועלכען זיי זענען געשלאפען, לויט'ן אלטען סדר, ווי אמאל אין דער וויג, שמואל יאנקעשי צו קאפענס און העשלייביש צו פיסענס און די מיידען האט מען אויסגעבעט אויף די דריי בענקלעך.

די בענקלעך זענען אויסגעשטעלט געווארען אין דער רייהע, ווי די עשרת בני המן, איינס נאכ'ן צווייטען, אויף די בענקלעך האט מענדעל אונטערגעלייגט, שבע מירעלס פלושענע שובע, א קישען צו קאפענס און א קישען אלס צודעק.

אזוי אבער, ווי די בעטען האבען נישט געהאט קיין אנדער אר'ט, ווי נעבען דער שאנק, האט שיינע גאלדעלע יעדעסמאל, ווי נאר ס'געלעגער איז געווארען געמאכט, זיך געגעבען א טו־אויס און א רוק זיך אין ווינקעל אריין, הארט אויף די שאנק ארויף און זיך געמאכט גע'פגר'ט. קוים אבער האט מענדעלע אראפגעדרייט דאס לעמפעל, האט זי אריינגעקוועטשט דעם קאפ אין דער שפאר'ע, וואס צווישען שאנק און וואנד און געבוי'ער'ט מיט די אויגען דעם פארפאלקס ווינקעל....

דאס איז געווען די ערשטע פאר נעכט, שפעטער אבער, אז שיינע גאלדעלע האט זיך בחנם ארויסגענומען די אויגען, ווייל אין פארפאלק־ווינקעל איז געווען פינסטער, ווי אין א זאק, האט זי זיך צובונטעוועט:

— א געלעגער איז דאס פאר א מענש? — א הונט אין דער בודע האט אויך א בעסער געלעגער, די ביינער קען מען זיך אפדרוקען! און— נחמן פויער, פלאדר נאך, שיינע גאלדעלע האט אנגעהויבען און פייגע גליקע האט צוגעהאלפען און אז די נאכט איז צוגעפאלען, האט שבע מירעלע זיך דעם טויט פערוואונשען, ווייל די מיידען האבען געשמאלט, זיך נישט געוואלט כאליען אויפ'ן געלעגער ארויף, מענדעלען אבער האט עס געארט, ווי דער פאראיאהריגער שניי:

— זיי ווילען נישט צעקען? — זאלען זיי אויפזיין אין געהאקטע וואונדען.

די מיידען פלעגען אפריטשען און אפקוויטשען צו האלבע נעכט און ערשט פארטאג, ווען מענדעלע שבע מירעלע און יוקעל זענען אויפגעשטאנען, כדי צו גיין אין דארף אריין, האבען זיי זיך א־ריינגעפאקט אין די אויסגעווארימטע בעטען אריין און אפפאפען צו האלבע טעג און דבורה רויזע האט זיך געהאלטען אין איין פער'ענטפער'ען:

— גאט איז מיין עדות, אז איך האב נישט קיין כוח צו די אקסען! — אז דאס ווייסט נישט מעהר אדער פרעסען, אדער פאפען, אדער ארומ־רייסען זיך, ווי די הינט! נו, יא, דאס איז שוין אזא גזע, מענדעלעס גזע, גאט איז מיין עדות, אז כ'האב נישט קיין כוח צו זיי...

דער יום־טוב איז עפעס געגעבען אזא לויף אוועק, ווי ס'וואלט איהם דער בית־דין־שמש מיט שטעקענעס געיאגט, מ'האט נאכנישט רעכט געדאנקשעט אפצוהאבדלען, האיננו — דער בחור איז שוין געווען דארט ערגעץ וואו דער שווארצער פעפער וואקסט און עס האבען זיך אנגעהויבען אזעלכע שאר'ע, וויינענדיגע טעג און מ'האט ווייטער געדארפט זיך איינשפאנען אין די טלומאקעס, אויסדרייהען די פיס און אויסקנעטען די בלאטעס, צוליב די וויסטע פאר גראשען.

בראש האט זיך נאך דער ווינטער געגעבען אזא שטעל צו, ווי א שטייגער עס וואלט איהם גאנץ קיקעלע קהל נאכגעלאפען און איהם אפגעריסען די פאלעס און געבעטען רחמים:

— זעה, למען־השם, נישט אנדערש צו טון, ווי תיכף צו קומען.

פארטאג די שטאט איז איינגעהילט אין ווינד, וועלכער פייפט אין אלע קוימענס ווי דער טויטע־גובער וואלט זיך אויפגעהאנגען. די גאסען שלאפען אין ... ווייגען פון שלאף, ווי עס וואלט זיך זיי מורא'דיגע חלומות גע'חלומ'ט. ערגעץ־וואו איך קריסטליכען קיילער־געסעל, רייסט זיך א הונט אויף דער קייט, מיט א פער'שפיצטע געמבע קייגען הימעל, שפרינגט ער אויף זיינע דלת אמות אהין און אהער און לאזט ארויס אין פייכטען חלל אריין אפגעשפיצטע און פערשווארצטע יעלות:

— א הא.... א.... או.

די בלאטעס אין מארק גליווער'ען און זעהען אויס, ווי [illegible] געשוויר'ען און דעם הימעלס לייב איז איינגאנצען בעדעקט מיט שווארצע פלעקער, ווי מ'וואלט איהם אקארשט געהאט געשטעלט געהאקטע באנקעס.

די זון האט ווי מורא זיך צו בעווייזען איינפערוויינט'ן מארק אריין, און האט דעריבער נאך די שטאט איבערגעלאזט אין נאכטליכען חשכות — ס'איז פינף א זייגער פארטאג, אלע לאדענס זענען נאך פערהעמערט, עס חלומט זיך נאך אפילו נישט משה מרדכי'ן, דעם שוהל־שמש ארויסצוקריכען פון דער ווארעמער גנאַיעווקע, נעהמען דעם הילצערנעם האמער און גיין וועקען יודישע קינדער לעבודת הבורא. די יודישע קינדער שלאפען נאך אויף זייערע הארטע אדער ווייכע געלעגערס. אבער ביי מענדעלען אין שטוב ברענט זיך שוין דאס פינעווער נאפט־לעמפעל אויפ'ן טיש.

דאס לעמפעל ווארפט א משופעדיגן שאטען צו די מיידענס געלעגער, אויסגעבעט אויף די דריי שטילען און פון דעם קאפעטש בילדעט זיך אין דער הויך, איבער'ן לעמפעל, אויפ'ן סופיט, א רעדערלע ,וועלכעס בעוועגט זיך און קען נישט איינרוהען, ווי להבדיל העשלייבישענס אויגען.

דבורה רויזע דרייט זיך ארום איבערן שטוב אין ד ירו'ישע, גאנצע באַ־כאַטענע הויזען מיט'ן סטאַן און מיט'ן שליף פון פארענט און פון הינטען, דאַווענט פון פארענט און אלע ווילע בלאזט זי אין קוימען אריין, כדי דאס ביסעל לאבער זאל שנעלער אויפקאכען.

מענדעלע און יוקעל דרייען זיך אויך שוין אין דער שטוב איינער ארויף און איינער אראפ, איינגעהילט אין די טלתים און עס גייט א געוויג פון יודישע ווערטער, וועלכע פאלען פון זייערע מיילער ארויס הארטע און פערשפיצטע און צעקאלערען זיך איבער דער שטוב ווי רונדיגע ארבעס.

שבע מירעלע שטייט נעבען בעט און בינדט צונויף טלומאקעס פאר זיך און פאר די מאנספערשוינען און אלע ווילע האט זי זיך עפעס אנדערש צו פרעגען

— מענדעל, מיטנעהמען דאס רעשטעל בלויע בויקע? ווי מיינסטו, מענדעל, מיטנעהמען פאר דער שוואנטקאווער פריצה ס'האלבע שטיקעל בעטציוג?

מענדעל טאר נישט מפסיק זיין, ענטפער'ט ער מיט די הענט, מיט די אויגען און מיט דעם געקרוינטען בערדעל:

— נו, עי ,הם... נו, איי, אי.

שבע מירעלע פערשטייט אט דעם לשון אויסגעצייכענט: „נו, עי, הם...” וואס קען עס דיך ארען, אז דו וועסט מיטנעהמען דאס רעשטעל בלויע בויקע? אפשר וועט זיך גראד טרעפען א קונה, דערויף ,וואס דען וועסט עס האבען ליגען אינדערהיים ,וועט דאך זיכער גארנישט דערפון ווערען”, נעהמט זי דאס רעשטעל בלויע בויקע און פאקט עס אריין אין טלומאק. „נו, איי, אי” הייסט: וואס פאלט דיר עפעס פלוצלונג איינמיטען דריינען איין די שוואנטקאווער פריצה, אז מיר האבען דאך גאר אפגערעדט הייבט צו זיין אין פארשעוויק”?! געהמט שבע מי'רעלע ס'האלבע שטיקעל בעטציוג און לייגט עס אן א זייט, לאז עס דערוויל ליגען, דער טייוועל וועט עס נישט נעהמען און קיין ברויט שרייט עס אויך נישט...

מענדעלען פערשטייט זי אויפ'ן וואונק, דערפאר אבער איז איהר שווערער מיט יוקלען: יוקעל איז נאך א יונג לאשעקל, ערשט וואס אנגעטון איהם דעם צוים און נישט געוואוינט נאך צו גיין אין שפאן, האלט זי אין איין ציטערען איבער איהם:

— יוקעל ס'וועט דיר נישט צו שווער זיין מיט צונעהמען די פאר איילען ליאמע? וועסט זיי בעהמען בעזונדער, אין דער האנט, צו איינפאקען זיי דיר אין דער הוקע?

יוקעל שטייט גראד שמונה עשרה און ער קען אפילו אויפ'ן וואונק אויך נישט ענטפערען, גיט ער זיך אויף דער שנעל א קלעפעל, צוויי אין הארץ אריין, א בוק זיך אויפ'ן קוימען ארויף, א רוק זיך אויס, א דריי אויף רעכטס, א קירעווע אויף לינקס, און א שפרונג אונטער אויף ד ישפיצען:

— לאז די שוויגער טון, ווי זי פארשטייט.

דאס ווארט „שוויגער” צעגייט שבע־מירעלען ווי א גוטע היינערנע יויך איבער אלע אברים און דאס הארץ ווייקט זיך איהר אין נחת, ווארפט זי אריבער א ליבען מאמעשין בליק אונטערן קוימען ארונטער, וואו יאכעט ליגט נאך אין איהר בעט און שלאפט און די ליפען שעפטשען א חנופהדיג תפילה'לע צום רבונו של עולם:

— כ'בין נישט ווערט די חסדים, וואס דו האסט מיט מיר געטון, איינציגער טאטע יחיד פון דער גאנצער וועלט ס'זאל מיר נאר קיין בייז אויג נישט שאטען, די שליפיעס זאלען זיי ארויסזעצען, און די צונגען זאלען זיי פערדאר'ט ווערען וואס מיך איז דא פערהאן ,מישטיינס געזאגט, מקנא צו זיין, טאַטע זיסער אין הימעל...

ווערען די תפילין אפגעוויקעלט, די טליתים אפגעווארפען. דבורה רויזע לייגט אויפ'ן טיש א ברויט, זאלץ, און ציבעלעס, גיסט אן א שיסעלע מיט הייסע לורע. די מאנספילען וואשען זיך בהפזונדיג און שבע מירעלע, וועמען דאס ווארט „שוויגער” האלט אין איין בנחתדיגען אנקוועלען אין דער ברוסט, האלט אין איין פילנעווען.

— עסטע, עסטע, נעהם, יוקעל עס נאך א ציבעלקעלע, ס'איז זייער געזונד א ציבעלקעלע מעהרט בלוט, מעהרט כוח — געזונד און קראפט אין ענקערע ביינער! מענדעלע, עס נאך ברויט, מאמע, דערגיס זיי אביסעלע ווארעמס!

זופט מען, עסט מען, קייעט מען, עס האקט צאהן אן צאהן, לעפעל אן טעלער, מעסער אן ברויט די אויגען פלאמען .ד יבערדלעך פערשפיצען זיך איינזייטיג און די היטלעך פעררוקען זיך יוצא־דופנדיג, פון דעם געקלעפער און גערידער כאפט זיך העשלייבישל אויף, ווי פון די הינערפלעט, קוקט זיך ארום מיט פערשלאפענע אויגען ביז ער כאפט לסוף אויף דעם תמצית פון דעם געקלעפער, הויבט איהם אן סוועגדזשען אין בייכעל און ער הויבט אן מאהנען:

— בויט! בויט! מיע בויט!

שיינע גאלדעלען וועלכע האט זיך געהאט בנתיים אריינגעכאפט אין דער מאמעס אויסגעווארעמטען בעט אריין און וועלכע האט אבער נאכנישט בעוויזען איבעראנייעס איינצושלאפען, מחמת דעם, וואס איהר קיצעלט אויך אין האלז, דער ריח פון דער ערשט וואס אפגעקאכטער זופ, פערדרוסט עס, וואס העשלייביש לאזט איהר מיט זיינע געוואלטען נישט איינשלאפען און זי צעשנאבעלט זיך:

— אהא ,דער זולל ,סובא האט שוין די שליפיעס געעפענט, הונגערט איהם שוין.

מענדעלע פיהלט זיך אבער זייער שטארק באַלעבאס'דיג, ווישט ער איהר באלד אפ די נאז:

— ליג דארט אין געהאקטע וואונדען, ס'האט ד יך קיינער נישט געפרעגט! און העשלייבישען ווארפט ער צו א לחמה:

— נא, עס, העשלייבישל ,און האב זיי אלע אין דער ער'ד! און דבורה רויזע וועלכע שטייט אונטערן קוימען און שישקעט זיך עפעס מיט יאכעט'ן וועלכע איז אויך דערווייל אויפגעקומען מויכעלט אין דעם אויסגעליידיגטען קרופניק־טאפ אריין:

— כ'וואלט שוין געוואלט עלטער ווערען מיט א פאר יאהר און זעהן וואס פון דעם וועט ארויסקומען — א בייז איבערבלייבעכץ נעבעך, א יונג פון פיער יאהר, נישט קיין וואשען, נישט קיין מודה אני, ווייסט נישט פון זיין לייב און לעבען צו זאגען ,נאר בויט און בויט! א קישקע אהן באדעם א מדינה קען דאס ח"ו מאכען, כ'זאל מיך מיט די רייד נישט פערזינדיגען.

שויז היינט

מעלדען מיר א סעריע פון די בעדייטענדסטע פילמען, וואס וועלען זיך בעווייזען אויפ'ן עקראן פון קלאנג־קינא

„CAPITOL"

„עקספרעס פון שאנכאי”
מיט Marlena Dietrich
Clive Brook, Anna May Wong

„זיין קליינינטשקע”
מיט Janett Gaynor
Warner Baxter

„אונטער דער קוראטעלא”
מיט Vlasta Burian

שבת, 4 נאכמ. צו גאנץ ביליגע פרייזען

קריזיס־פרייזען
פון 60 גר. ביז 1.60 זל.
יעדער קאן מיטנעהמען א קינד בחנם.

די זעהר אויסגענומענע קאמישע דזשאז־אפערעטע

דאס נעגער־מיידעל

פון י. ליליען, מוזיק מאקס האלם. רעזשי: מ פאסטאר
מיט ערנא זיגלער אין דער הויפט־ראלע.

אין ביידע פארשטעלונגען בעטייליגען זיך פרויען: ערנא זיגלער, ר. זיגלער, ע. זיגלער, טופמאן, רובינא. מענער: מ. זיגלער, מ. פאסטאר, ד. נאכבאר, ה. באלבירסקי, מ. האמבורגער, וו. אמזעל. מוזיק. לייטונג: מאקס האלם. טעכנישע לייטונג: ק. גוטמאן. סופלאר: אייזענבערג.

פרייזען פון 60 גר. ביז 1.60 זל.
א קינד בחנם!

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע”
דירעקציע: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאז.

איבערראשענדע נייעס!!!
פייערליכע
פרעמיערע! די היים פון דער יודישער אפערעטע!
גאסטשפילען פון
זיגלער'ס אפערעטען־סטאר־טרופע

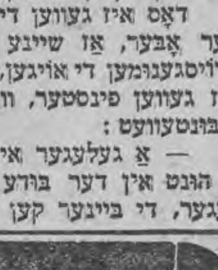

מארגען שבת, 9 אווענד – גרעסטע טעאטער־אטראקציע

דאס מיידעל פון דער וואלגא

זעהר פרעהליכע דזשאז־אפערעטע פון ראזענבערג, מוזיק—שלום סעקונדע,
רעזשי: מ. פאסטאר מיט ערנא זיגלער אין דער הויפט־ראלע.

די אפערעטע „דאס וואלגא־מיידעל” האט ארויסגערופען א שטורם אין דער גאנצער וועלט. ס'איז די גרעסטע רעקארד־סוקצעס־אפערעטע מיט שעהנע הארציגע יודישע און רוסישע לידער, קופלעטען, דועטען, וועלכע רופען ארויס ביי יעדען ענטציקונג און בעגייסטערונג.

רעדוצירטע פרייזען פון 80 גר. ביז 2.20 גר. קריזיס־פרייזען

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
כא
27
אייר תרצ״ב

מאי

זון-אויפגאַנג 3.26
זון-אונטערגאַנג 7.41

ליכט-צינדען: 7.27

א רייכע הויזווירטין צוזאגט אפ מיט אנ'עמער קאלט-וואסער

אנ'ארימע לאקאטארקע איז דוהט זיך דערפאר איצט אפ 7 טעג אין „יושב בסתר" אויף מילשא גאס

די הויז-ווירטין פון זגערזשער נומער 49, גאָלדע ליבעצקאַ ווייסט זיך אַרום שוין אַ לענגערע צייט מיט'ן לאַקאַטאָר מאיר לייבמאַן.

איינמאָל איז לייבמאַנס פרוי זיסעל צוריק־געגאַנגען פון דער פּלומפּ מיט אַנ'עמער וואַסער. די הויזווירטין איז דאַן צו איהר צוגעשפּרונגען, געכאַפּט דעם עמער און מיט'ן וואַסער זי אָפּגע־צוואָגען אַזוי גרויס, ווי זי איז געווען.

די לאָקאַטאָרקע האָט תיכף פערקלאָגט די ווירטין אין געריכט און זי איז פערמשפּט געוואָרען אויף 7 טעג אונבעדינגטען ארעסט.

אנ'אומצופרידענע פון אורטייל האָט די פער־משפּט'ע דערלאַנגט אַנ'אַפּעלאַציע און אויך דאָס קרייז-געריכט האָט בעשטעטיגט דעם אורטייל.

געגען אורטייל פון קרייז-געריכט האָט די הויז-ווירטין ווייטער אָנגעגעבען אַ קאַסאַציע, דאָס העכסטע געריכט האָט די טעג בעטראַכט די דאָ־זיגע קאַסאַציע און צוליב מאַנגעל אין מאָטיווען זי אָפּגעוואָרפען.

אַזוי אַרום איז דער אורטייל געוואָרען גע־זעצקרעפטיג און די הויזווירטין איז טאַקע גלייך אַרעסטירט געוואָרען און זיצט איצט אָפּ איהר שטראָף אין דער תפיסה אויף קאָפּערניקאַ.

א נאקעטער יונגערמאן שפאצירט אויף נארוטאוויטשא גאס

גייסטיג קראנקער אפגעפיהרט אין שפיטאל

(2) די דורכגעהער אויף נאַרוטאָוויטשאַ גאַס, האָבען זיך נעכטען צוגעקוקט צו אַנ'אויסטערלישער סצענע:

אין מיטען טאָג, האָט זיך פאַר'ן טויער נומ. 38 אַ יונגערמאַן אויסגעטון אדם נאַקעט. ער האָט זיך ווענינ וואָס געמאַכט פון די בעמערקונ־גען פון פּאָליציאַנט, אַז די גאַס איז נישט קיין פּליאַזשע.

דער דאָקטאָר פון דער פּאָגאָטאָוויע האָט פעסטגעשטעלט, אַז דער יונגערמאַן האָט בעקומען אַ שגעון-אָנפאַל. ער איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל ביים שטאָטישען זאַמעלפּונקט.

מחמת דעם וואָס מען האָט ביי איהם נישט געפונען קיין דאָקומענטען, ווייסט מען נישט ווער דער גייסטיג קראנקער איז.

הונדערטער יודישע יתומים ווארטען אויף הילף!

אלע לאדזער יודען וועלען אונטערשטיצען די „יתומים-וואך" אין לאדז

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, האָט די צענטראַלע יודישע געזעלשאַפט פאַר קינדער-שוץ און יתומים-פערזאָרגונג אין פּוילען, אָרגאַניזירט אַ „יתומים-וואָך" אין לאָדז.

די „יתומים-וואָך" האָט זיך אָנגעהויבען דעם 25-טען און ביז'ן 31-טען ד. ח. ווענט אין אונזער שטאָט פאָרקומען אַ גרויסע זאַמעל-אַקציע פאַר די יתומים, וואָס ווערען דערצויגען אין די לאָדזער יודישע יתומים הייזער. די זאַמלונג וועט פאָרקומען אויף די גאַסען, לאָקאַלען, געשעפטען א. ד. גל.

ס'איז איבעריג אָנצווייזען אויף דער וויכ־טיגער אַקציע. גענוג איז צו דערמאָנען, אַז הונ־דערטער יתומים, וואָס ווערען געשוצט, געקליידט, דערנעהרט און געלערנט אין די לאָדזער יתומים-הייזער, זענען בעדראָהט צו בלייבען אויף הפקר, און דערצו טאָר נישט דערלאָזט ווערען!

כדי די דאָזיגע קאַטאַסטראָפע צו פערמיידען, איז אָרגאַניזירט געוואָרען די „יתומים-וואָך", און ס'איז צו האָפען, אַז די לאָדזער יודישע געזעל־שאַפט, וועט טראָגן דעם איצטיגען קריזיס אַרויס־ווייזען אַ געהעריגע פערשטענדעניש פאַר דער דאָזיגער וויכטיגער אַקציע און דעם געשאַפענעם קאָמיטעט בייהילפיג זיין ביים אויספיהרען די גרויסע אויפגאַבע, וואָס ער האָט אויף זיך גענומען.

ס'איז צו האָפען, אַז דאָס יודישע לאָדז, וועט די זאַמלונג אונטערשטיצען מיט אַ ברייטער האַנד, כדי אַזוי אַרום די הונדערטער יתומים צו פערהיטען פון הונגער און פון אַהן אַ היים.

כדי די „יתומים-וואָך" זאָל האָבען דעם גע־וואונשענעם ערפאָלג, איז געשאַפען געוואָרען אַ קאָמיטעט, אין וועלכען ס'זענען פערטרעטען פאַר־שטעהער פון די 6 יתומים-הייזער: יתומים-הויז (פּולנאַצנא 38), „העלענאָוועק". בית-היתומים (זגער־זשער 40), „הרצליה", פרויען-שוץ-פעראיין, און יתומים-הויז (פּולנאַצנא 39), דער סעקרעטאַריאַט געפונט זיך אין לאָקאַל פון וואַיאַזשאָרען-פעראיין (שיענקיעוויטשא 3/5).

Składy Towarowe „Warrant"
Sp. Akc. w Łodzi —:— Piotrkowska 56
נעהמען אויפצובעוואהרען
בעט'ן זומער-סעזאן
שטובען-זאַכען, איינגעפּאַקט אין קופערס, קויבערס, קיסטען און באַלען מיט דער מעגליכקייט
צו פערזיכערן פון פייער און גנבה
אין ספעציעלע צו דעם צוועק איינגעארדענטע לאגערן.

פאבאר פון יאהרגאנג 1911

היינט, דעם 27-טען מאַי ד. י. דאַרפען זיך שטעלען:

פאַר דער פאָבאָר-קאָמיסיע נומער 1 (נאַרו־טאָוויטשאַ 75) די פאָבאָראָווצעס פון יאָהרגאַנג 1911, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאָל. קאָמיסאַריאַט, וועמענס נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט די ליטערעס:

B Ł

פאַר דער קאָמיסיע נומער 3 (קאָשטשושקי 21) די פאָבאָראָווצעס פון 1910, קאַטעגאָריע B, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4-טען פאָליציי-קאָמיסאַר־יאַט, וועמענס נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט די אותיות:

DELŁU

צו די פאָבאָר-קאָמיסיעס דאַרפען די פאָבאָ־ראָווצעס מיטנעמען די פּעסער, אָדער פּערזענליכע דאָקומענטען אַרויסגעגעבען פון די פּאָליציי-קאָמי־סאַריאַטען, פּראָלאָנגאַציע און רעגיסטראַציע-קאַר־טען, וואָס זענען אויסגעשטעלט געוואָרען פון לאָדזער מאַגיסטראַט, און בעשייניגונגען וועגען פאַך און בילדונג.

די פליכט פון צושטעלען פּערזענליכע דאָקו־מענטען איז אויך חל אויף די פאָבאָראָווצעס פון קאַטעגאָריע ב., וועלכע האָבען די דאָזיגע בעשיי־ניגונגען צוגעשטעלט צו די פאָבאָר-קאָמיסיע אין די פריהעריגע יאָהרען.

Dr. med. REICHER
פּאָלודניאָווע 28, טעל. 20193
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אָן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אָוועגד
זונטאָג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאָג.

עקספּארט-מעגליכקייט קייז כינע

לאדזער אינדוסטריע איז קאנקורענץ-פעהיג אויפן ווייטן מזרח

(אג) דער לאָדזער עקספּאָרטערער-פערבאַנד, האָט דערהאַלטען גענויע ידיעות, אַז די לאָדזער טעקסטיל-אינדוסטריע האָט איצט גרויסע עקספּאָרט־מעגליכקייטען אויפן ווייטען מזרח, הויפּטזעכליך קיין כינע. דאָס איז צוליב דעם, וואָס אין כינע ווערען כסדר באָיקאָטירט די יאַפּאַנישע אינדוסטריע־לויט די אינפאָרמאַציעס, איז די לאָדזער אינ־דוסטריע קאָנקורענץ-פעהיג געגען די ענגלישע און פראַנצויזישע סחורות.

אפּטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) קאַפּראָווסקי (נאָוואָמיעסקאַ 15), טראַוו־קאָווסקי (בזשעזשינער 56), ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21), באַרטאַשעווסקי (פּעטריק. 95), קלופּטאַ (קאָנטנאַ 54), טשינסקי (ראָקאָטשינסקאַ 53).

17772 קלאוזולעס אין 4 חדשים

ארויסגעגעבען אין די לאדזער געריכטען

(2) פון 1-טען יאַנואַר ביזן 1-טען מאַי ד. י. איז אין שטאָטישען געריכט אַרויסגעגעבען גע־וואָרען 16180 קלאַוזולעס. אין דער זעלבער צייט איז אין קרייז-געריכט אַרויסגעגעבען געוואָרען 1592 קלאַוזולעס.

אויסצאהלונגען פאר ארבייטס-לאזע פאר'ן חודש מאי

די אַרבייטסלאָזע אונטערשטיצונגען פאַר'ן חודש מאַי הויבען זיך אָן היינט, פרייטאָג ד. 27 ד. ח. לויט פאָלגענדען סדר:

פרייטאָג, ד. 27-טען די ליטערעס:

A B C D E F G H

שבת, ד. 28 טען די ליטערעס:

I J K L Ł

מאָנטאָג, ד. 30-טען די ליטערעס:

M N O P R

דינסטאָג, ד. 31-טען די ליטערעס:

S T U W Z Ź

נייע פארשריפטען פאר'ן ארבייטסלאזען פאנד

(2) דער אַרבייטסלאָזער פאָנד אין לאָדז, האָט דערהאַלטען אַנ'אָקולניק פון אַרבייטס-מיניס־טעריום מיט נייע פאָרשריפטען בנוגע די פערזיכע־רונגען פון אַרבייטסלאָזע און רעכט אויף אונטער־שטיצונגען.

לויט די נייע פאָרשריפטען, מוז דער פער־זיכערטער האָבען געענדיגט 16 יאָהר. אויב ער אַרבייט אין אַנ'אונטערנעמונג, וואָס בעשעפטיגט אַמווענינסטען 5 אַרבייטער. רעכט אויף אונטער־שטיצונגען האָט דער, וואָס איז פערזיכערט מינ־דעסטען 26 וואָכען. בפרייט פון די פערזיכערונגען קענען ווערען די אַרבייטער, וואָס אַרבייטען ווע־ניגער פון 6 חדשים אין יאָהר.

גענויע פּרטים וועלען בקרוב פערעפענטליכט ווערען.

א קינד וויל הערען מוזיק

אראפגעפאלען פון ערשטען שטאק

(2) אויף פּראַנטשישקאַנער 38, זענען נעכ־טען געקומען הויף-קלעזמער. די 3 יעהריגע אַליצ־יאַ מיכאַלסקאַ הערענדיג מוזיק, איז צו צום פענס־טער און אַראָפּגעפאַלען פון ערשטען שטאָק. דאָס קינד האָט בעקומען שווערע וואונדען אויפ'ן גאַנ־צען קערפּער.

זעלבסטמארד

(2) אין דער אייגענער וואוינונג, אויף לוואָווסקאַ 11, איז דער איינוואוינער מאַקסימיליאַן טעאָדאָראָוויטש בעגאַנגען זעלבסטמאָרד, די סיבה פאַמיליען-טכסוכים.

Dr. med.
I. Weinberg
Ceglelniana 11, tel. 126-02
ספּעצ. פאַר
האַרץ- און לונגען-קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 3–4 און פון 8–9 אָוועגד. 22229

בעפאר איהר פאהרט אויף ערהאלונג
קויפט איין אייער
קאסמעטיק
נור אין דער איבעראַל-בעוואוסטער
קאנקורענץ-פּערפומעריע פון
J. Drukier, 5 ZAWADZKA 5
tel. 175-92
וואָס בעזיצט ספּעציעל צום זומער-סעזאָן די נייעסטע פּערפומען, פּודערן, טואַלעט-זייפען ווי אויך אַלערליי בלומען-וואַסערן
צו פערקלענערטע פרייזען
בעמערקונג: פאַר ענגראָסיסטען בעדייטענדער ראַבאַט.
בעזוכט מיין פּערפומעריע און איהר וועט זיך איבערצייגען.

ערשטער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
SPLENDID
היינט און פאָלגענדע טעג!
Maurice Chevalier, Janette Mac Donald
אין אַ פּראַכטפולען פילם, רעזשי Ernest Lubicz
א.נ. „א שעה מיט דיר"
מוזיק Oscar Strauss :-: אָנהייב 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

צום קאמף מיט די קראנקהייטען אין לאדז

מיניסטעריום בעשטימט צו דעם צוועק 3,610 זל.

דאס אינערן-מיניסטעריום (געזונדהייטס-דעפארטאמענט) האט צוגעשיקט 3,610 זל. אויף צו בעקעמפען אנשטעקענדע קראנקהייטען אין לאדז פון דער סומע איז בעשטימט געווארע 2,110 זל. צו בעקעמפען טובערקולאזי-קראנקהייט, 1'110 זל. צו בעקעמפען די טראכאמא-קראנקהייט און 500 זל. צום קאמף מיט דיפטעריט.

געפונען אנ'אונטערגעווארפען יודיש קינד

(א) אויף רוג סטאדאלניאנא און אגראדאווא איז געפונען געווארען אנ'אונטערגעווארפען קינד פון 14 טעג. ביים קינד איז געפונען געווארען א יודיש צעטעלע, אין וועלכען די מוטער בעט, מ'זאל דאס קינד אפגעבען צו יודען.

דאס קינד איז אפגעגעבען געווארען אין א זויג-היים, די פערברעכערישע מוטער זוכט די פאליציי.

גנבות

(א) ביי קארל צווייפוס פון כאיני, האבען גנבים ארויסגענומען א פארטפעל מיט 200 זל.

פון יאן מאטושאק'ס וואוינונג (גלובנא 56), איז ארויסגע'גנב'עט געווארען פערשידענע חפיצים פאר 750 זל.

אויף פאביאניצער 68 האבען גנבים צוגעגומען בוי-מאטעריאל פאר 800 זל.

פארפאל ביי דער ארבייט

(א) אין דער פאבריק פון ברידער זעליגער, פיעטרק. 186, איז דער ארבייטער וואיטשעך וואלסקי אריינגעכאפט געווארען אין דער מאשין און איהם אראפגעריסען די פינגער.

בעני אדלער איז קאמעראל-טעאטער

היינט ווערט אין קאמעראל טעאטער געעפענט דער זומער-סעזאן. ס'טרעט אויף דער גאסטראליער בעני אדלער. ס'ווערט אויפגעפיהרט די בעריהמטע פיעסע פון ז. ליבין „דער איבריגער מענש" מיט בעני אדלער אין דער הויפט ראלע.

מארגען שבת 12 בייטאג ווערט געגעבען מיט בעני אדלער „דער ווילדער מענש".

שבת 4 נאכמיטאג ווערט געשפילט די בעריהמטע פיעסע פון גארדין „דער יודישער קעניג ליר" שבת אוונט „דער איבריגער מענש".

פרעמיערע פון „דאס מיידעל פון דער וואלגא" אין פילהארמאניע

מארגען שבת אוונט קומט פאר אין פילהארמאניע א פרעמיערע פון א גאנץ בייער שפאנענדער זעהר פאפולערער אפערעטע „דאס מיידעל פון דער וואלגא" אויסגעפיהרט דורך דער גאנצער זיגלער טרופע צוזאמען מיט די בעסטע ארטיסטען פון פילהארמאניע די הויפט ראלע פיהרט אויס די בעליבטע ארטיסטין פרוי ערנא זיגלער.

שבת בייטאג ווערט געשפילט די זעהר קאמישע אפערעטע „דאס נעגער מיידעל" וואס האט געשלאגען דעם רעקארד מיט'ן ערפאלג אין די פארשטעלונגען בעטייליגען זיך די גוט בעקאנטע ארטיסטען פרויען: ערנא זיגלער, ר. זיגלער, ע. זיגלער, טופמאן רוביגא, מענער: מ. זיגלער, מ. פאסטאר, ד. נאכבאר, באל-בירסקי, האמבורגער, אמזעל, מוזיקאלישע לייטונג פון מאקס האלם.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!

„פלאן ש"

דראמע פון אב'ענגלישען אפיציר פון „Inteligence Service" וואס פיהרט אויף דער דייטשער טעריטאריע העלדישע אויסשפירונגס-טאטען. אין די הויפטראלן:

Brian Aherne i Magdalena Caroll

אויסערן פראגראם

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכט.
שבת און זונטאג 12 א זייגער בטאג.
אויף די פריהמארגען-פארשטעלונגען זענען די פרייזען 50 גראשן און 1 זלאטי.
צוליב'ן זומער-סעזאן די פרייזען פערקלענערט!
זעמטליכע הנחה-בילעטען זענען גילטיג.

די יודישע געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט, לאדזער אפטיילונג

ארדענט איין פרייטאג, דעם 27.5 א זייגער האלב 10 אוונט א פארלעזונג פון ה' זעלחיאנסקי א. ד. ס. „זאמד-ווידמען".

שבת, דעם 28.5 אנ'אויספלוג קיין ראדאגאשטש און אין לאגעווניקער וואלד.

זונטאג, דעם 29.5 אנ'אויספלוג צו די קאלעקטארן אין קאראלעוו און אויף אפרייניגונגס-סטאציע אין לובלינעק.

שבועות, פון 9.6 ביזן 11.6 אנ'אויספלוג קיין פיעטריקאוו און סולעיאוו. אפצאהל פאר מיטגלידער—17 זל. פאר געסט—20 זל.

פון 10.6 ביזן 12.6 אנ'אויספלוג קיין פלאצק, וולאצלאוועק און טורן. אפצאהל פאר מיטגלידער 32 זל. פאר געסט—35 זל.

יונגער געביסען פון א משוגענעם הונד

(2) אויף דער קעלמא גאס האט נעכטען א משוגענער הונד א ביס געטון דעם 9 יעהריגען יוזעף טאמטשיק און איהם אדורכגעביסען דעם ביין פון פוס, א פאליציאנט האט דעם הונד דערשאסען.

גרשון סיראטא אין דער לאדזער „פילהארמאניע"

כאר אונטער דער לייטונג פון יונגען דיריגענט הערץ רובין

קומענדיגען פרייטאג צו נאכט און שבת דאווענט דער בעריהמטער אויבער-קאנטאר גרשון סיראטא אין לאדז.

גרשון סיראטא איז א מארקע, וועלכע נויטיגט זיך נישט אין קיין רעקלאמע. דער נאמען „סיראטא" איז גענוג, אז די לאדזער „פילהארמאניע" זאל איבערפולט ווערען איבער די ברעגעס.

די ליבהאבער פון יודישע נגינה, וועלען דאסמאל הערען פון דעם קינסטלער די בעסטע קאמפאזיציעס און ספירה ציילעי.

ס'איז כדאי צוצוגעבען, אז דאס דאווענען ווערט בעגלייט פון א גוט איינשטודירטען כאר אונטער דער לייטונג פון דעם יונגען, טאלאנפירטען הירינענט הערץ רובין.

די ליבהאבער פון יודישער נגינה, וועלען זיכער אויסנוצען די געלעגענהייט און קומענדיגען שבת בעזוכען די „פילהארמאניע".

אגרויסע גארטען פערוויילונג

לטובת די בארכאוו-שולען

מארגען, שבת, קומט פאר אין העלענאוו די גרויסע גארטען פערוויילונג לטובת די בארכאוו-שולען.

דאס וועט זיין די ערשטע גארטען פערוויילונג אין דעם סעזאן און דאס וועלען זיכער אויסנוצען די ברייטע פאלקס מאסען, כדי צו פערברענגען דעם טאג אין דעם ספעציעל שיין אויפגעפרישטען העלענאוו-פארק.

די גארטען-פערוויילונג וועט זיין רייך מיט א סך פערשידענארטיגע פרייליכע אטראקציעס, א בעזונדערען אכט ווערט געלייגט אויפ'ן פראגראם פון דער קינדער-פערוויילונג, בעת וועלכען יעדעס קינד וועט בעקומען א מתנה.

אויף דער גארטען עסטראדע וועט דער גרויסער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער דירעקציע פון סעוו. פיעטרושקע, געבען א קאנצערט פון פאפולערער מוזיק און א גירלס-אנסאמבל וועט אויספיהרען א גאנצע רייה מאדערנע אנסאמבל-און סאלא טענץ.

ס'איז בעזונדערס ווערט אויפמערקזאם צו מאכען אויף דער רייכער פאנטען-לאטעריע, וועלכע וועט ענטהאלטען איבער 1000 זעהר ווערטפולע זאכען.

ביי אישיאס

ערפאלגט אויף א גלאז נאטירליך מיטערהאמער

Franciszka Józefa

דאס ווערט גענומען ניכטערנהייט, וויקט אויף אוימגיבונג דארם-ענטלערונג. צו בעקומען אין אלע אפטייקען א סקלאר-אפטעקשנעס. 3371

קאמיטעט פאר די שטשעקאטשינער נשרפים

ווי בעקאנט איז דאס שטעטיל שטשעקאטשין (קעלצער וואיעוואדזטווע) אפגעברענט געווארען און עס איז געבליבען 200 פאמיליעס אהן א דאך איבערן קאפ און אהן מיטלען צום לעבען.

אלע שטשעקאטשינער, ווי אויך אלע בארמהערציגע לאדזער יודען ווערען געבעטען צו העלפען מיט וואס איינער קען נאר די אומגליקליכע נשרפים.

ס'איז שוין געשאפען געווארען א ציטווייליגער קאמיטעט פון סענדעראוויטש, שווארצמאן און גראסמאן, וועלכע דארפען ארגאניזירען א ברייטע הילפס-אקציע. זונטאג 10 א זייגער פריה קומט פאר אין ראד-פערקעהר-פעראיין פילסודסקיעגא 43, אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע שטשעקאטשינער וועגען דער הילפס-אקציע.

ספארט - בעוועגונג

מעטשען פון „א"-קלאס אין לאדז

ל.ק.ס. I — טוריסטען 1:0
ל.ט.ס.ג. — ווידזעוו 1:1
וו.ק.ס. — פ.ט.צ. 1:0
ווימא — סטזשעלעץ 1:1

מעטש פון מייסטערשאפט פון קלאס „ב"

מכבי — סאקאל (זגערזש) 1:2

ליגע-מעטשען

קראקאוויא — ווארשאוויאנקא 6:0
וויסלא — 22 פולק 5:2
פאגאן — משארני 1:0
ל.ק.ס. — רוך 6:0

מעטש הכח — מכבי

שבת, 5 א זייגער נאכמיטאג, קומט פאר אויפ'ן פלאץ פון וו. ק. ס. א געזעלשאפטס-מעטש צווישען מכבי און הכח.

רינג-קאמפען אין צירק

די נעכטיגע קאמפען אין צירק האבען געגעבען פאלגענדע רעזולטאט:

1-טע פאר גארקאווענקא – קראוזער – אהן רעזולטאט.

אין דער 2-טער פאר קאלעף-טארנא קעמפען זעהר פערביסען. אין דער זעכצענטער מינוט זיגט טארנא.

אין דער 3-טער פאר קעמפען: ארלאוו – מארטינאוו. דער קאמף ענדיגט זיך מיט'ן זיג פון מארטינאוו'ן.

דער קאמף קאוואן—אליוויערא, אין דער 4 פאר, האט זעהר שפאנענדע מאמענטען און ענדיגט זיך מיט'ן נצחון פון אליוויעראן.

בירקענמייער און סאן-מארס, אין דער פינפטער פאר, האבען ארויסגעוויזען איבערנאטירליכע גבורה און מייסטערהאפטע טעכניק. דער קאמף ענדיגט זיך מיט'ן זיג פון בירקענמייערן.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארק-שטראהלען.

נעמט אן פון 8–2 און פון 5–9 אוונד.

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

קלאנג-קינא-טעאטער

Casino

די לעצטע טעג!

פרעמדע איז ער-לויבט צו קושען!

אין דער הויפטראלע

NORMA SHEARER

פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער: 1 זל., 1.50 זל. און 2 זל.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 27 מאי 1932

11,45 טעגליכער פרעסע-איבערזיכט, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטען, 3,25 רעפעראט פון ווילנע, 3,50 גראמאפאן-פליטען, 4,20 פארלעזונג, 4.40 גראמאפאן-פליטען, 4,55 לעקציע ענגליש, 5,10 „אין דעם אראבישען מדבר" – רעפעראט פון פראפ. ריכטער, 5,35 מיליטער-קאנצערט, 6,50 פערשידענעס, 7,15 קאמוניקאטען פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 פילם-קאלענדאר, טעאטער-רעפערטואר, גראמאפאן-פליטען, 7,45 ראדיא.פרעסע, 8 מוזיק-געשפרעכען, 8,15 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשאווער פילהארמאניע, 10,40 פרעסע און מעטעאראלאגישע קאמוניקאטען, 10.50 טאנץ-מוזיק פון ווארשא.

שבת, דעם 28 מאי

11,45 טעגליכער פרעסע-איבערזיכט, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 שול-פריהמארגען, 3,50 גראמאפאן-פליטען, 4,10 ראדיא-כראניק, 4,30 רעפעראט פון קראקא, 4,55 אונטערהאלטונג פאר קינדער און יוגענד, 5,20 קאנצערט פאר יוגענד, 6 מאי-גאטעסדינסט, 7 פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאטען פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, פילם-קאלענדאר, טעאטער-רעפערטואר, 7,40 ספארט און פרעסע-ידיעות, 8 טראנסמיסיע פון ווארשא, 8,15 אפעל פון קאדעטישען קארפוס. טראנסמיסיע פון לעמבערג, 8 45 אוונד-קאנצערט, 9,55 פעליעטאן, 10,10 שאפען-קאנצערט. 10,40 פרעסע און מעטעראלאגישע קאמוניקאטען. 10,50 קאנצערט פון גראמאפאן-פליטע.

מעלדונגען

סעקציע אבפאל אויפקויפער ביים קליינהענדלער-פעראיין.

אין צענטראלען קליינהענדלער פעראיין פאר מארסקא 15 איז פארגעקומען אנ'אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג פון די לאדזער יודישע אפפאל אויפקויפער אונטער'ן פארזיץ פון ה' יחיאל קראקאוו.

די רעדנער שילדערען די שלעכטע מאטעריעלע לאגע פון די אפפאל אויפקויפער אזוי אז זאגאר קיין טרעגער געלד ווערט נישט פערדינט מען האנדעלט אויף א גראשען 2 גראשען פערדינסט און מען שלעפט פיל מאל זאגאר א קילאמעטער, אזוי אז ביי א זאק פון 40 קילא קען מען פערדינען 40 — 80 גראשען, און עס איז בעשלאסען געווארען זיך צו ארגאניזירען ביים צענטראלען קליינהענדלער פעראיין, און עס איז אויסגעוועהלט געווארען פאלגענדע פערוואלטונג: 1) יחיאל קראקאוו (פרעזעס) 2) ישראל מילך, (וו. פרעז.), 3. זאלצבערג, 4) פעלדמאן, 5) טוש, 6) אפענהיים, 7) הערשקאוויטש (סעקרעטאר לייבאוויץ).

יוג. סאצ. א.ב. פארטיי „פועלי ציון" (פאר. מיט צ. ס. פ.) אין לאדז, פיעטריקאווער 83.

פרייטאג ד, 27. ד. ח. 9.30 אוונד קומט פאר אין לאקאל א חברישער גלעזעל טיי.

שבת, ד .28. ד. ח. 6 פריה אויספלוג פון ספארט-קלוב „הפועל" אין רודא-פאביאניצקא, זאמעל פונקט — פיעטריקאווער 83.

שבת 1.30 בייטאג אויספלוג פון די „פריידריט" קרייזען קיין לאגעווניק, זאמעל פונקט — באלוטער מארק.

שבת, 8.30 אוונט קומט פאר א רעפעראט פון ח. ראביבאוויטש . ד. ט. „הונגער אין שיין פון ליטעראטור" (האמסון, פינק, אנדרעיעוו).

זונטאג 9 אוונט א חברים-פערזאמלונג מיט א זעהר וויכטיגען טאג-אָרדנונג, אלע מוזען זיין.

ד"ר. מע.

Józef Izykson

פאלודניאווא 9, טעל. 210-75

אן רעי, נאז-און האלז-קראנקהייטען שטים און שפראך-שטערונגען 8117

נעמט אן פון 12–2 פארמ. און פון 5–7 נאכמ.

Przeciw hemoroidom? ...jedynie

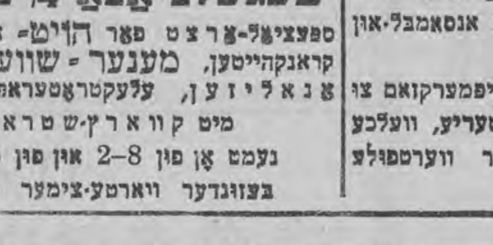

HERIDAL
Barcikowski
najlepszy i najtańszy środek
Do nabycia we wszystkich aptekach i składach aptecznych
Cena tylko Zł. 3.20

גרויסע זשורנאליסטען-מאיובקע אין „לונא-פארק" (רוג טראוגוטא און שענקעוויטשא) ארגאניזירט דורכ'ן סינדיקאט פון די לאדזער זשורנאליסטען

שבת, „פון נאכט ביז נאכט"

ד. 28-טען און 29-טען מאי

די פערוויילונג הויבט זיך אן שבת פון 3 א זייגער נאכט און ענדיגט זונטאג ביינאכט.

טויזענטער אטראקציעס און איבעראשונגען. ● קינא, דאנסינג, ביהנע. ● קאנקורסען מיט איבערראשונגען

ר. איזראעל

דאס בופעט־מיידעל

א סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן
פון דער לאדזשער ווירקליכקייט

28

קיצור פון ראמאן

דוד פראַנקענשטיין איז פערמשפּט געוואָרען צום טויט דורך הענגען...

מאַנקע איז געווען אַ בופעט־מיידעל ביים שענקער. פריידמאַן, זי איז געזעסען הינטער'ן בו־פעט און געטראַכט וועגען פראַנקענשטיינס פּראָ־צעס. זי איז דאָרט געווען, אויסגעהערט די ער־קלערונגען פון אַלע עדות, און איז ווייטער גע־ווען איבערצייגט אַז פראַנקענשטיין איז אומשול־דיג.

פאַר דער שענק האָט זיך אָפּגעשטעלט אַ פּראַכטפולער אויטאָ, וועלכער איז עפּעס קאַליע געוואָרען, דער שאָפער האָט פערריכט דעם אויטא און דער בעזיצער, אַן עלטערער עלעגאַנ־טער הער איז דערווייל אַריינגעגאַנגען אין דער שענק, כדי נישט צו שטעהן אונטער דעם קאַל־טען הערבסט־רעגען. דער דאָזיגער „דזשענטעל־מען" האָט זיך איינגעקוקט אויף מאַנקען. דאַן איז ער צוגעגאַנגען צו איהר און געוואָלט פערפיהרען מיט איהר אַן אינטימען געשפּרעך. מאַנקע האָט איהם געגעבען אַ געהעריגען אָפּשניט, און דער דזשענטעלמען איז אַוועק.

אין שענק איז אַריינגעקומען דער „געשטור־פּעלטער ברוך" איינער פון די אונטערוועלט, וועל־כער האָט געפיהרט אַ געשפּרעך מיט מאַנקען, וועלכע איז אַמאָל געווען אַ פּראָסטיטוטקע, און היינט האָט זי געוואָלט ערליך, ווערען און אַנ־גענומען אַ שטעל ביי פריידמאַנען אַלס בופעט־מיידעל.

דאָס געשפּרעך צווישען מאַנקען און ברוך איז אַרויפגעפיהרט געוואָרען אויפ'ן פּראָצעס פון פראַנקענשטיינען. ברוך האָט זעהר פיל גע־וואוסט וועגען דעם גאַנצען ענין, און ווען ער האָט געוואָלט דערפון רעדען האָט זיך פּלוצלונג דערהערט אַ שאָס, און ברוך איז געפאַלען אַ טוי־טער. דאָס מערקווירדיגסטע הערבייַ איז געווען, וואָס קיינער האָט נישט געזעהען ווער ס'האָט גע־שאָסען און פונוואַנען די קויל איז געקומען.

אין דער „מלינה פון משה יאָס" האָבען זיך געפונען „בעריש מויז" אַן אַלטער גנב, און די פּראָסטיטוטקע אַדאַ, אַלע האָבען גערעדט וועגען די אַלטע גוטע צייטען, און וועגען די איצטיגע צייט, ווען יונגע שניעקעס, שילער און גלאַט באַלעבאַטישע קינדער אָרגאַניזירען פערברעכערי־שע באַנדעס, און ווילען אַרויסשטויסען די „אַל־טע" פון דער אונטערוועלט.

אין דער „מלינה" איז אַריינגעקומען „ליאָוו־קע קאַביעטשאַוש". דאָס איז געווען אַן אָנפיה־רער פון אַ יונגער באַנדע. באַלד איז געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס צווישען „בעריש מויז" דעם פאָרשטעהער פון די „אַלטע" און „ליאָווקע קאַ־ביעטשאַוש" אַלס פאָרשטעהער פון די „יונגע". ליאָווקע איז געקומען כדי צו בעצאָהלען „משה יאָס" אַז ביי איהם זאָל פאָרקומען אַ פערזאַמ־לונג פון זיין באַנדע, די פערזאַמלונג איז אין אָרט פאָרגעקומען.

ליאָווקע האָט געגעבען זיינע חברים פער־שידענע אָנווייזונגען וואָס זיי האָבען ווייטער צו טון, באַלעק האָט בעקומען פון ליאָווקען אַ פער־אָרדנונג אַז ער זאָל ווייטער שאַנטאַזשירען די פרוי פראַנקענשטיין, דער „געלער העניעק" ווי־דער. אַז ער זאָל שאַנטאַזשירען די רייכע חסידי־שע טאָכטער אַלאַ פייערמאַן.

דערווייל זענען געמאַכט געוואָרען אַלע פאַר בערייטונגען אויסצופיהרען די עקזעקוציע איי־בער'ן פערמשפּטען דוד פראַנקענשטיין, דער מלוכה־פּרעזידענט האָט נישט בעריקזיכטיגט די ביטע וועגען בעגנעדיגונג.

מאַנקע האָט נישט געקענט רוהען, זי האָט געוואוסט אַז פראַנקענשטיין איז אומשולדיג פער־משפּט געוואָרען, און אַז זי קען איהם ראַטעווען. זי איז דעריבער אַוועק צו דער פרוי פראַנקענ־שטיין, אין דער וואוינונג און איהר געוואָלט אי־בערגעבען אַלץ וואָס זי ווייסט וועגען דעם. דאָרט האָט מאַנקע אָבער, צו איהר גרעסטער איבעראַ־שונג געטראָפען דעם אַלטען „דזשענטעלמען", וועלכער איז מיט אַ טאָג פריהער געווען ביי איהר

אין שענק. מאַנקע האָט דער פרוי פראַנקענשטיין געוואָלט אַלץ דערציילען, אָבער צו איהר גרע־סטער איבעראַשונג האָט דער עלעגאַנטער הער וועלכען די פרוי פון פערמשפּטען האָט אָנגערו־פען בערגער, ערקלערט אַז מאַנקע איז משוגע און מ'דאַרף איהרע ווערטער נישט נעהמען אין אַכט, זי איז דעריבער אַוועק, פראַנקענשטיין'ען האָט מען אויפגעהאָנגען די זעלבע נאַכט.

ס'איז געווען פרייטאג־צו־נאַכט אין דער וואוי־נונג פון לייב פייערמאַן, די פרוי אסתר פייערמאַן האָט געפרובט ווירקען אויף דער טאָכטער אַז זי זאָל זיך נישט חבר'ען מיט דעם געלען סטודענט העניעק, און זאָל אַ כלה ווערען פאַר דעם אָרענט־ליכען יונגערמאַן אַלטמאַן. אַלאַ האָט דערפון נישט געוואָלט הערען, איהר איז געפעלען גע־וואָרען העניעק, וועלכער איז געווען אַ פּאַצעט, פון קאָפּ ביז פיס, האָט געקענט טאַנצען און פלירטעווען.

דערווייל איז געקומען העניעק, וועלכען אַלאַ האָט געהאַט איינגעלאַדען אויף שבתדיגע פיש. לייב פייערמאַן איז געווען צוליב דעם שרעקליך אין כעס. אין מיטען עסען האָט אַ פּאָסלאַניעץ אַריינגעבראַכט אַ בריף, אַלאַ האָט איבערגע־לייענט דעם בריף און איז בלאַס געוואָרען.

דער בריף איז געווען אַן אַנאָנים, עפּעס אומ־בעקאַנטע שאַנטאַזשיסטען האָבען פערלאַנגט פון אַלאַ'ס עלטערען אַ גרויסע סומע געלד, ווען נישט וועלען זיי דערציילען, אַז אַלאַ קומט זיך צונויף מיט פערשידענע יונגעלייט אין אויסגעלאַסענע הייזער, וואו ס'קומען פאַר די ווילדעסטע אָרגיעס, אין שטוב איז געוואָרען אַ מהומה, העניעק האָט זיך געוואָלט איינשטעלען פאַר אַלאַן צוליב'ן כעס פון איהרע עלטערען, לייב פייערמאַן האָט איהם אָבער פשוט געוויזען די טיר.

העניעק איז אַוועק צו ליאָווקען און איהם דערציילט ווי אַלץ האָט זיך איינגעגעבען, וואָס פאַראַ טומעל ס'איז געוואָרען ביי פייערמאַנען אין שטוב. דערווייל האָט איינער פון דער יוגענט־ליכער באַנדע, זאַנעק, ווידער געבראַכט אַ ניי־עם קרבן. אַ שעהנע העריליכער בלאָנדינקע פון איינעם פון די רייכסטע לאָדזשער הייזער.

לייב פייערמאַן האָט פיל געהאַנדעלט מיט דעם סוחר בערגער, דאָס איז געווען דערזעלבער בערגער, וואָס האָט זיך געהאַלטען פאַר פראַנ־קענשטיינס בעסטער פריינד, פייערמאַן האָט בער גערן געהאַלטען פאַר אַ וועלט־מענש, וואָס האָט גרויסע בעקאַנטשאַפטען, פייערמאַן איז דעריבער געקומען פרעגען אַן עצה וואָס ער זאָל טוען מיט דעם אַנאָנימען בריף. בערגער האָט גאַנץ גוט גע וואוסט פון וואַנען דער בריף שטאַמט, ער האָט דעריבער געזאָגט פייערמאַנען אַז ער זאָל דער־ווייל גאָרנישט טוען, ביז ער וועט וועגען אַלעם זיך דערוויסען.

בערגער האָט געפיהרט אַ דאָפּעלט לעבען, בייטאָג איז ער געווען אַ גרויסער סוחר, אַ פיינשטענדיגער „דזשענטעלמען", ביינאַכט איז ער אַוועק אין הייזעל פון דער „מוהמע" גוטשאַ, וואו ס'זענען זיך צונויפגעקומען די יוגענטליכע באַנדע און האָבען אַריין פערנאַרט זייערע יונגע קרבנות. בערגער האָט זיך פאַר קיינעם דאָרט נישט געוויזען, ער האָט געהאַט אַ בעזונדער צי־מער, פון וואַנען ער האָט געגעבען בעפעהלען דורך גוטשאַ'ן, אין דעמזעלבען אויפדערנאַכט, ווען בערגער איז דאָרט געווען, האָט זאַנעק דורך פערשידענע מיטלען אַריינגענאַרט אין דעם אויס געלאַסענעם הויז די שעהנע בלאָנדינקע, די רייכע טאָכטער קלאַראַ קליינבערג. זאַנעק האָט איינ בערעדט קלאַראַן, אַז ער האָט דאָ אַ קאַוואַלערס קען צימער, און זי געבעטען דאָרט אַהין אַריינצו־געהן, זאַנעק האָט זיך פאַר איהר דאָרט ערקלער'ט אין ליבע, אויסגעטון זי האַלב נאַקעט און...

ס'איז געווען אַזוי צוגעגרייט אַז אין דער דראַסטישסטער מינוט האָט זיך געעפענט די טיר און ס'איז אַריינגעקומען ליאָווקע, וועלכער איז געווען אַ לעבעדיגער עדות פון דער גאַנצער סצענע, און דאָס אַלעס קען שוין געווען גוטע מאַטעריאַלען אויף שאַנטאַזש.

קלאַ ● האָט זיך שטאַרק איבערגענומען מיט דעם וואָס ליאָווקע איז „צופעליג" אַריינגע קומען, ליאָווקע האָט אָבער פערזיכערט מיט זיין „דזשענטעלמענישען" „עהרען־וואָרט" אַז ער איז נאָר אַריינגעקומען צופעליג און קיינער וועט וועגען דעם נישט וויסען.

בערגער האָט געוואוסט וועגען אַלעם און האָט געגעבען בעפעהלען ווי אַזוי איינצואָרדנען אַלע עסקים, דאָס איז געווען אַ מענש מיט אַזאַ קראַנקהייט, ער האָט געהאַט אָפּטע שרעקליכע אָנפאַלען, גוט ● א האָט שוין געוואוסט וואָס צו טון, כדי איהם זאָל בעסער ווער'ען.

מאַנקע ווידער האָט זיך נישט געקענט בער־רוהיגען, זי האָט געוואָלט אומבעדינגט אַז דער אמת וועגען פראַנקענשטיינען זאָל אַרויסקו־מען, אַז כאָטש נאָכ'ן טויט זאָל מען זיין נאָמען ריינוואַשען. זי האָט זיך בעראַטען וועגען דעם, וואָס זי האָט צו טון מיט „בעריש מויז" בעריש וועלכען בערגער איז נישט געפעלען און בכלל געווען ביין אויף דער יונגער באַנדע האָט צוגע־זאָגט מאַנקען הילף מיט וואָס ער וועט נאָר קענען.

די באַנדע איז דערווייל נישט געשלאָפען, באַלעק, וועלכער איז געווען „קאָמאַנדיר" צו שאַנטאַזשירען יהודית פראַנקענשטיין, די פרוי פון געהאַנגענעם, באַלעק האָט זיך איהר ער־קלערט אין ליבע, ער האָט איהר געגעבען צו פערשטעהן, אַז אַלע שטערונגען זענען בעזייטיגט אַז זיי זאָלען קענען חתונה האָבען.

די פרוי פראַנקענשטיין, וועלכע האָט איהר מאַן נישט אַזוי שטאַרק געליבט און זיך אַריינגע־לאָזען אין אַ פלירט מיט דעם שעהנעם בלאָנדען באַלעק, האָט דערווייל מיט איהם וועגען דעם נישט געוואָלט רעדען. קודם־כל האָט זי געוואָלט, אַז דער נאָמען פון איהר מאַן זאָל ריינגעוואַשען ווערען, צו דעם צוועק האָט זי בעשלאָסען אויפ־צוזוכען דאָס בופעט־מיידעל, וועלכע איז געווען ביי איהר. און וועלכע בערגער האָט משלח גע־ווען פון איהר וואוינונג. זי האָט געבעטען באַלעקן, אַז ער זאָל אויפזוכען דאָס דאָזיגע בו־פעט־מיידעל און פון איהר אַרויסבעקומען וואָס זי ווייס וועגען דעם ענין פראַנקענשטיין, אַ חוץ דעם איז יהודית אויך אַוועק צום אַדוואָקאַט פּאַרעלסקי, וועלכער איז געווען פראַנקענשטיינס פערטיידיגער און איהם אויך איבערגעגעבען די געשיכטע וועגען בופעט־מיידעל. פּאַרעלסקי האָט גלייך געשיקט נאָך מאַנקע, דעם בופעט־מיידעל.

דערווייל איז אין טיורמע, וואו פראַנקענ־שטיין האָט זיך געפינען ענטדעקט געוואָרען אַ סענסאַציאָנעלע געשיכטע, אין דעמזעלבען טאָג ווען ס'איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס פון פראַנ־קענשטיינען איז פאָרגעקומען נאָך אַ פּראָצעס פון אַן אַנדער פערברעכער פון איינעם לאַניר־קאָווסקי, ביידע זענען דעמאָלס פערמשפּט געוואָ־רען צום ● ; לאַניראָוסקי איז אָבער בעגנע־דיגט געוואָרען און די שטראָף איז איהם פערבי־טען געוואָרען אויף אייביגע תפיסה, דאַגעגען פראַנקענשטיינען איז נישט בעגנעדיגט געוואָרען די טיורמע־וואַך האָט אָבער אַנשטאָט אויסצו־פיהרען די עקזעקוציע איבער פראַנקענשטיינען אויסגעפיהרט געוואָרען איבער לאַניראָווסקי, ביי דער עקזעקוציע איז נישט געווען נישט דער פּראָקוראָר און נישט פּאַרעלסקי, ווען מ'האָט אין טיורמע בעמערקט דעם שרעקליכען טעות האָט דער טיורמע־נאַטשאַלניק מיט זיין געהילף בע־שלאָסען פאַר קיינעם זיך נישט וויסען מאַכען און זיך בעמיהען, אַז פראַנקענשטיין זאָל שטאַר־בען אין טיורמע און דעמאָלס וואָלט אַלץ גע־קענט פערוויש'ט ווער'ען, צוליב דעם איז פראַנ־קענשטיין אַריינגעזעצט געוואָרען אין אַן איינצעל קאַמער.

מאַנקע מיט „בעריש מויז" זענען געקומען צום אַדוואָקאַט פּאַרעלסקי.

— אמת, האָט אַדוואָקאַט פּאַרעלסקי געזאָגט, צו שפּעט פאַר פראַנקענשטיינען, אָבער פאַר דעם ענין אַליין איז גאָרנישט צו שפּעט, ס'ליגט דאָך אין אונזער חוב צו דערגעהען דעם אמת, צו דערוויזען, אַז פראַנקענשטיין איז אומשולדיג, ריינוואַשען זיין נאָמען אַפילו נאָכ'ן טויט.

— ס'זענען אָבער פערהאַן מענשען, וועלכע ווילען נישט דערצו דערלאָזען, אין זייער טאַטען אַריין... האָט „בעריש מויז" זיך אַרויסגעכאַפּט. מאַנקע האָט געוואָלט אָנהויבען צו דערציילען

GRAND KINO

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער עראָטישער זיטען־קלאַנג־פילם
אין דער טשעכישער ווערסיע
רעזשי Machaty שעפער "Eroticon".

די טרעהרען
פון א 20־יעהריגער

געוועהנליך געשיכטעלע, אָבער ווי
עס ריהרט און דערהויבט. דער פילם
איז אין דער טשעכישער שפּראַך.

אויסערן פּראָגראַם:
דאָס נייעסטע קלאַנג־טאָג־בוך פון FOX

דער זאַל איז מאָדערן ווענטילירט און
געקיהלט. אָנהויב 12 א זייגער בייטאָג
אויף די פריהמאָרגען - פאָרשטעלונגען:
זענען די פּרייזען פון די פּלעצער
50 גראָשען און 1 זלאָטי.

Czy piłeś już
rum-bę
i Perłę Leśna
z lodu
?

וואָס זי ווייסט וועגען דעם ענין פראַנקענשטיין, ווען אימיצער האָט לייכט אָנגעקלאַפּט אין דער טיר.

— ווער שטערט, האָט דער אַדוואָקאַט געשרי־גען, אויפרעגענדיג זיך צוליב דעם וואָס מ'רייסט איבער מאַנקעס אינטערעסאַנטע ערצעהלונג

— דאָ איז פּאָליציי, האָט מען פון הינטער דער טיר געענטפערט

— פּאָליציי? וואָס טוט ביי מיר פּאָליציי איז פּאַרעלסקי אויפגעשפּרונגען פון אָרט

בעריש מיט מאַנקען האָבען זיך איבערגעקוקט

— פּאָליציי? האָט בעריש געזאָגט, ווידער אַ שפּיצעל אין זיין טאַטען אַריין... כ'האָב דיר געזאָגט אַז מיר זאָלען נישט אַהערגעהען

— נישט צו אונז איז דאָך די פּאָליציי, וואָס קענען זיי דען צו מיר האָבען?

דערווייל איז פּאַרעלסקי אַן אויפגערעגטער צו־ריק אַריין אין צימער צוזאַמען מיט צוויי פּאָליציי־בעאַמטע.

— די העגד אַרויס פון די טאַשען, האָט איינער פון די בעאַמטע אַ בעפעהל געגעבען בערישען, וועלכער איז געשטאַנען אין זיין געוועהנליכער פּויזע בעריש האָט געפאָלגט

— ווי הייסט איהר? האָט דער בעאַמטער געפרעגט

— בעריש פּלאַכטאַ

— דיין צונאָמען איז „בעריש מויז"?

— יאָ, אַזוי איז עס

— אַלזאָ איך האָב נישט געהאַט קיין טעות, האָט דער פּאָליציסט זיך געווענדעט צום אַדוואָקאַט

— אייער בעשעפטיגונג?

— קיין שום בעשעפטיגונג, איך בין געווען אַמאָל אַ גנב, היינט אַן אָרענטליכער מענש, גע־זעסען זעקס מאָל פערשידענע טערמינען, היינט איינגאַנצען אוועקגעוואָרפען דאָס פאַך, האָט בעריש אַרויסגערעדט אַזוי ווי אַן אויסגעלערנטען פּזמון

— זייט ווען האָט איהר אוועקגעוואָרפען דאָס פאַך, אפשר זייט נעכטען אין אָוונט

— ביין שוין זייט 2 יאָהר, זייט איך בין דאָס לעצטע מאָל אַרויס פון טיורמע

— בלויז איין געשעפט האָט איהר נעכטען געמאַכט נישט אמת, כדי צו קענען ווערען אַן אָ־רענטליכער מענש האָט איהר זיכער געדאַרפט געלד און איהר האָט נאָך געוואָלט מאַכען איין געשעפטל.

בעריש מויז האָט אָנגעקוקט דעם פּאָליציסט, ער האָט צוערשט נישט פערשטאַנען וואָס מ'רעדט צו איהם, אָבער שפּעטער האָט ער זיך געכאַפּט.

— אַזוי אַרום ווילען זיי אונז פּטור ווערען, מילא מיר וועלען זעהען

— און איהר ווי הייסט, האָט זיך דער פּאָלי־ציסט געווענדעט צו מאַנקען

— מרים אשעראָוויטש

— בעשעפטיגונג

— אַ בופעט־מיידעל

— און פריהער וואָס געטון?

— אַ רעגיסטרירטע פּראָסטיטוטקע געווען

— שטימט גאַנץ גענוי האָט דער פּאָליציסט געזאָגט, אַריינקוקענדיג אין אַ פּאַפּיר

— איהר ביידע געהט מיט מיר, האָט דער פּאָ־ליציסט געזאָגט און איהר הער אַדוואָקאַט וועט מוחל זיין וואָס מיר האָבען זיך אַריינגעריסען אין אייער וואוינונג אויף אַזאַ אופן, מיר האָבען אַנדערש נישט געקענט האַנדלען

— אָבער מיינע הערען, האָט אַדוואָקאַט פּאַ־רעלסקי אַרויסגעשטאַמעלט, דאָ איז געוויס פאָרגע־קומען אַ מיספערשטענדניש, די דאָזיגע מענשען זענען געקומען צו מיר...

— מיר ווייסען נאָך וואָס, איהר זאָלט זיי אַן עצה געבען, ווי אַזוי זיך צו פערטיידיגען...

— נישט אמת, אַ ליגען, די מענשען זענען געקומען איינגאַנצען נישט אין זייער אייגענער אַנ־געלעגענהייט, נאָר אין אַ גאַנץ פרעמדען ענין

— מיר ווילען איצט נישט דיסקוטירען, דאָס וועלען מיר טון אַן אַנדערש מאָל

— ס'זענען איבריג אייערע רייד, פּאַניע אַד וואָקאַט — האָט „בעריש מויז" געזאָגט, איך ווייס בעסער פון אייך וואָס ס'איז פאָרגעקומען און פרעגט אויך נישט

די פּאָליציסטען זענען אַרויסגעגאַנגען צוזאַמען מיט בערישן און מאַנקען, אַדוו. פּאַרעלסקי האָט זיך נישט געקענט בערוהיגען, צוליב זיכערקייט האָט ער אָנטעלעפאָנירט אין דער פּאָליציי, צי ס'זענען ווירקליך אַרויסגעשיקט געוואָרען צו איהם פּאָלי־ציסטען, כדי צו אַרעסטירען צוויי קליענטען, מ'־האָט איהם געענטפערט, אַז ס'איז אמת, דעמאָלט האָט ער שוין גאָרנישט געוואוסט וואָס צוטראַכטען און וואָס צו טון

— ס'איז קיין שום ספק נישט, אַז אויף די דאָזיגע מענשען איז געמאַכט געוואָרען אַ בלבול און דווקא אין איצטיגען מאָמענט, ווען זיי האָבען מיר געוואָלט איבערגעבען זעהר וויכטיגע זאַכען. ס'איז נישטאָ קיין שום ספק, אַז ס'זענען פערהאַן מענשען וועמען ס'איז געלעגען דערין, אַז דער אמת וועגען פראַנקענשטיינען זאָל נישט זעהען די ליכטיגע שיין, אָבער ווער? ווער איז דאָס אַזעל־כער? און איבריגענס צו וואָס טויג מיר זיך אַריינ־צו לאָזען אין אַזעלכע געשעפטען

בעריש צוזאַמען מיט מאַנקען זענען אוועקגע־פיהרט געוואָר'ען אין דעם נאָהענטסטען קאָמיסאַרי־יאַט, דאָרט זענען פונאַנדערגעטיילט געוואָרען יע־דער אין אַ בעזונדער צימער, אַזוי האָבען זיי גע־מוזט וואַרטען אָהן דעם צו וויסען צוליב וואָס מ'האָט זיי דאָ אַהערגעבראַכט.

(פאָרזעצונג קומט).

נביא און נביאות

(ענדע פון דער 9־טע זייט)

מענדיג צו דער מדרגה קען שוין דער שכל אַרויסצי־העו ריין געדאַנקליכע בעגריפען, וואָס האָבען אינ־גאַנצען נישט צו טון מיט די חושים, ווי למשל, געאָמעטרישע כללים, בעגריפען פון „צייט און אָרט". מאַטעריע און פאָרמע, א. ד. גל.

אָבער די דריי כוחות (חושים, דמיון און שכל) זענען נאָך נישט גענוג אַרויסצוברענגען ערקענטע־ניש אָהן דער הילף פון אַ דריטען כוח, דאָס איז דער „כוח הדוחה", דינאַמישער כוח, אַ מין טרייב־קראַפט, אין דער פאָרמע פון „ווילען", אַ מין „אונטערבעוואוסטזיין" (ווי די היינטיגע פּסיכאָ אַנאַ־ליסטען פון פרוידס שולע בעהויפּטען). וואָס האַלט אין כסדר'דיגען שטויסען די דריי ערקענטניש פּראָ־דוצירער (חושים, דמיון און שכל) צו אַרבייטען, אַזוי ווי דער דינאַמישער כוח. וואָס טרייבט דעם בוים, גראָז און לעבעדיגע בעשעפעניש צו וואַקסען, און נאָר אַ דאַנק דעם כוח איז דער ערקענטע־ניש־פּראָצעס אַ שטענדיג־אומאויפהערליכער. די פּאָטענציעלקייט צו קריגען פועל יוצא'ס איז אין די דריי פאַרהאַן, נאָר בלויז בכוח. דער „ווילען" טרייבט זיי אָבער אַרויסצוברענגען בפועל.

די מעהרסטע מענשען בעזיצען אַ שוואַכען „ווי־לען", דערפאַר איז זיי שווער צו שאַפען אַזעלכע ציורים, צו קענען זעהן די צוקונפט פון דער פער־גאַנגענהייט; אָבער דער, ביי וועמען די דינאַמישע קראַפט איז שטאַרק, ער שאַפט ציורים מיט אַן ער־שטוינענדע פלינקייט, ער בינדט צונויף איין ציור פון ערפאַהרונג מיט אַ צווייטען, דער צווייטער אַלס רעזולטאַט פון'ם ערשטען, דער דריטער פון צוויי־טען, דער פירטער פון דריטען — און אַזוי כסדר, ביז ער דערגרייכט די ענדע פון דער סיבות־קייט... און דאָס איז דער נביא. דער לעצטער פועל יוצא איז — נבואה.

ווי מיר זעהען, מאַכט דער רמב"ם נביאות פערשטענדליך לויט דעם פּסיכאָלאָגישען באַטאַ־געזעץ. דער וואונדער איז בלויז, ווי אַזוי דער נביא קען אין אַ הרף עין דורכמאַכען די אַלע אַרזאַכען און עפעקטען, כדי אַרויסצוקריגען דעם ענדליכען פועל יוצא, וואָס מיר רופען „נבואה".

צוקערניע „ADLON“ אין אוועגדברויטען.

פיעטריקאווער 17, טעל. 247-22 אינהאבער ר. ברייטשטיין

עמפפעהלט טעגליך: פריהשטיקען, יארסקע מיטאגען

בעמערקונג: 2 מאל טעגליך פרישע לאדעס.

פאלודניאווא 8

MLECZARNIA

ווילט איהר עסען א געשמאק פריהשטיג און אוועגדברויט – בעזוכט אונזער היגיעניש איינגעאָרדנעטע מלעטשארניע! אונזער פירמע האָט שוין א מאַרקע מיט איהרע געשמאקפולע, נאַרהאַפטע, יארסקע מיטאגען צו מעסיגע פרייזען. אונזער קוך איז איינגעאָרדנעט היגיעניש שטרענג כשר אונטער דער לייטונג פון א ספעציעלען פאכמאן! אונזער מילך איז פריש, גלייך פון דער סוה, געמאלקען אין אייגענער קראַווארניע.

טעל. 119-44. גאַנץ לאָדז ווייסט דאס און דאס איז דער ערפאלג פון דער גוט בעקאַנטער מלעטשאַרניע פאלודניאווא 8, טעל. 119-44.

CORSO

קלאנג-קינא-טעאטער

אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! — גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם! — היינט און פאלגענדע טעג!

1) „דאס דאפעלטע לעבען פון אנ'אפאש“

אין די הויפטראָלען: Ivor Novello i Mabel Paulton

2) „דאס געשפענסט פון די סאלאנען“

אין די הויפטראלען: Jack Raine i M. Angelus

דער זאל איז ווענטילירט.

PRZEDWIOŚNIE

הלאנג-קינא-טעאטער

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 1

אנהויב טעגליך 5 נ"מ אויפ'ן ערשטען סעאַנס זאגען אלע פלעצער צו 60 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! — די גרעסטע רעוואלאציאנס-קלאנג-דראמע א. ג.

„די ליבע פון זשאַרזשעט“

אין די הויפטראָלען: DANIELE PAROL i PIERRE BACZEW .·. אויסערן פראָגראם: לאנד-אקטואַליטעטען און קלאנג-צייכען פון פעראמאָנט .·. נעכסטער פראָגראם: „בלויער עקספרעס“ אין די הויפטראָלען: Minia, Czerniak .·. Hal Young i inni .·. הנחה-קופאָנען צו 75 גראָשען גילטיג אויף אלע פלעצער אין אלע טעג א חוץ שבת, זונטאג, יו"ט

בעמערקונג: פאספארטוס און פריי-קארטען זונטאג און יום-טוב אונבעדינגט אונגילטיג.

RAKIETA

קלאנג-קינא-טעאטער

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! — גרויסער עכטישער פילם א. ג. — היינט און פאלגענדע טעג!

„גרויסשטעטישע גאסען“

אין די הויפטראָלען: GARY COOPER i SYLWIA SIDNEY

אנהייב פון די סעאנסען טעגליך 4 א זייגער נ"מ. שבת 2 בייטאג, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג.

LIRA

דירעקציע: הערשענבערג

היינט און פאלגענדע טעג!

עלטערן! וועלכע האבען פערלוירען זייערע קינדער אין וועלט-קריג.

פרוילען! וואס האבען פערלוירען זייערע מענער אין דער שוידערליכער מלחמה.

קינדער! וואס האבען פערלוירען זייערע פאטערס און ברידער אויפ'ן שלאכט-פעלד

מוזען קומען זעהען דעם גרויסען קריגס-פילם א. ג.

גרעסטער מלחמה-פילם פון אלע צייטען!

די שלאכט ביים סאם

סוויזענדער סטאטיסטען! אויטענטישע מלחמה-אויפנאהמען.

אנהויב אין נעוו. טעג 4 נאכמיטאג שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק

פאבריק-לאגער: נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 137-70

אין: א מבילנסטען, מבעסטען, מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל-בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען, קינדערוועגעלעך, פעלד-בעטען מעטאלענע, Perfekt-Patent, ווי אויך וואש-געשירען, סערוויזען, ווישימאטשקעס, אייז-קאסטענס, וואנעס, קינדער-בענקעלעך, ראָווערען א. ד. גל.

עקזיסטירט פון 1896 יאהר.

בעדייטענד נידריגע פרייזען!

בעמ.: בעטלעך מיט שאטקעס און דראט-מאטראצען פון 30 זל. אן ס'ווערט אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

Dr. med. Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-

און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעהמט אן פון 8–11 פריה, 12.30–1.30 מיטאג און פון 5–9 אוועגד, זונטאג פון 10–1.

פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פרייזען.

ענטשולדיגונג

דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאר'ן פערוואל-טונגס-מיטגליד פון קעלבער-שעכטער-פעראיין

ה' יעקב אוניקאווסקי

פאר מיין נישט דערלאזבארע אויפפיהרונג געגען איהם. אלס צייכען פון חרטה שפענדע איך 5 זל. פאר די בארָאכאוו-שולען.

בעריש וואלדמאן

די דרוקעריי

פון מ. שימסיא, לאדז, גדאנסקא 17

איז איבערגעטראגען געווארען אויף

11. ליסטאפאד 49 (קאנסטאנטינער)

אונטער דער פירמע

„די צייט“ „CZAS“

אינה. מ. שימסיא

אינגיכען דערשיינט מיין וואכען-קאלענדאר ווי אויך טאשען-קאלענדאר פאר'ן יאהר 1933 (18-טער יארגאנג). בעשטעלונגען ווערען שוין אנגענומען. פאר פעראיינען און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, גרויסער ראבאט.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פריוע פאסטענס

עס ווערט געזוכט א מאשין און האנד-נייהערין צו סוויטערס אויך איז נויטיג א לערן-מעדעל. ד. שימאנאוויטש, סטאדאלניאנא 2 1. שטאק. 3362

קוואליפיצירטע ציקערלעך ארבייטער קענען זיך ווענדען צו דער פירמע „ארקאדיא“ אגראדא-ווא 13.

א קוואליפיצירטע נייהערין צו טריקא וועש ווערט פון זאפאָרט געברויכט די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמ. 3395

א גוטע פאדרענטשנע א נייהערין צו קליידער קען זיך מעלדען שרודמיעסקא 80 פארטער. 3391

עס איז נויטיג א לערן-יונגעל צו גאלאנטעריע ארבייט געגען באלדיגער צאהלונג ביי שפילקא אלטער מארק 13, פראנט 1-טער שטאק. 3416

עס ווערט געזוכט קוואליפיצירטע טריקא-נייהע-רינס און א לערן-יונגעל פון באלד געצאהלט, צו ווענדען זיך קאמיענא 20, וו. 13. 3411

א קוואליפיצירטע טריקא-נייהערין און אנ'-אויספערטיגערין קענען זיך מעלדען זונטאג ביי רעדליך, פאמארסקא 11. 3415

פערשידענעס

שילדען אלער ארט בעזונדערס פאר ליאדעס און זאדע וואסער אויפשריפטען אויף די ווענד און פענסטער אויך אין ווישניאווע גורא שיין שנעל און שפאט ביליג ביי שילדענמאלעריי „ליטערא“ שוו. יאקובא 5. 3773

א יונגערמאן א. ע. איינזאמע פרוי קענען וואוי-נען אויף זומער וואוינונג און זיין א שותף צו א זיכער פערדינסט ביי א לייכטען מיטהעלפען נויטיג 200—300 זל. אפערטען אין נ. פ. פאר זומער-וואוינונג. 3374

עלטסטער פעלדשער נ. ביימאן, 6. שערפיען (בענאדיקטא)) 43 נעהמט אן פון 8 פריה ביז 10 ביינאכט. מאכט עליקטריזאציעס, פרישע פיאווקעס. 3375

עס ווערט אנגענומען צו שפולען אויף קראפט אויך גלייכצייטיג רעכדער צו טריקא-וועש אויף ביליגע פרייזען. צו ערפאהרען דרעווגאווסקא 32 פארטער וו. 12. 3386

צו פערפאכטען א זאקען-פאבריק פון 5 מא-שינען, פולקאמע איינריכטונג אויך א פארטער-לא-קאל. קאפלאוויטש, פאמארסקא 44. 3384

צו פערקויפען ביליג א ווילע פון 11 צימערען מיט א פלאץ און א גארטען. ערפאהרען ביי לובאַ-נינסקי, זגערזשער „א“30 בלויז מיטוואך, דאנער-שטאג און פרייטאג פון 7 אוועגד אן. 3382

א שטוהל מיט רעדלעך פאר א קראנקען וויל איך קויפען. אפערטען אונטער „שטוהל“. 3402

אנ'ערשטקלאסיקער דאמען בעשטעלטער שניי-דער נעמט אן מענטלען און קאסטיומען צום פרייז פון 25 ביז 30 זל. רעעלע אויספיהרונג, ווסכאד-ניא 49 שולץ. 3398

ווילט איהר עסען א כשר געשמאק מיטאג? קומט זיך איבערצייגען, וואו עס ווערט ארויסגעגע-בען טעגליך היימישע מיטאגען צו ביליגע פרייזען פאיארסקא 70 פראנט, רינבערג. 3393

א קוואליפיצירטער שטריקער נעמט אן ארבייט אויף 12-ער און 13-ער שטריק-מאשינען. צו ער-פאהרען אין אדמינ. 3388

Zaginiony został kwit kaucyjny na imię Rafała Hauptmana wydany przez Elektrownię Łódzką. 3389

א שותף צו א גוט-אייגעפיהרט געשעפט מיט ביז 10 טויזענד זלאטעס ווערט געזוכט. פרנסה גע-זיכערט. אפערטען אונטער פרנסה געזיכערט. 3341

אכטונג, הענטשקע-פאבריקאנטען. איך נעהם אן קעטען-שטוהלווארע אויף לוין יעדען קוואנטום. צו ערפאהרען אין דער טריקאטאזש-פאבריק פול-נאצנא 25. 2-טער הויף. 3399

וויכטיג פאר צייכנער און גאלאנטעריע-געוועלבער! פערקויף פון שאבלאָנען צו צייכנען סערוועטקעס. די נייעסטע מוסטערן, ערשטקלאסיגע ארבייט, נידריגע פרייזען. לאדז, פראנציסקאנער 13 אין גאלאנטעריע-געוועלב. 3346

לאקאלען

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוי-נונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה-געלט, גע-וועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען. מעב-לירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פער-שידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. נאר דורך דער ביורא לאקום", וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. אינפארמאציעס אהן בעלוינונג, פיעט-ריקאווער 62, פראנט, 2. שטאק, טעל. 15-166, טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אוועגד

אנ'ארט צו שלאפען פאר צוויי מענער אדער צוויי פרויען מיט בעקוועמליכקייטען, ביי גיטלין, פאלודניאווע 86. 3363

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר צוויי יונגע-לייט צעגעלניאנא 24 קווער אפיציגע 2. שטאק וואוינונג 26. 3385

לאזשי ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע אין א שעהן בעזונדער צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג קענע זבעקומען פאר 2 יונגעלייט אדער פריילינס עווענטועל א פארפאלק. גלובנא 42, וו. 19, רעכטע אפיצינע. 3383

אנ'ארט צו שלאפען פאר צוויי אנשטענדיגע יונגעלייט, עווענטועל 2 פריילינס אין א שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען, ביליג זאפארט אבצוגעבען ביי א בעסערער פאמיליע. צו ערפאהרען ביי וויערבאך, קילינסקיעגא 41.

Przyjmuję 2-ch panów na mieszkanie przy inteligentnej rodzinie za skromnem miesięcznem wynagrodzeniem. Pomorska 14, front, 2 piętro m. 4/5. 3399

ביליג אבצוגעבען א צימער אויף א פרא-צאווניע, געאייגנעט פאר א דאמען-שניידערין. אויך אנ'אויספערקויף פון פערשידענע מאלער-שאבלאנען און שפריץ-מאשינען, ביי פישאף, לאדז, פולנאצנא 9

ביליג איבערצוגעבען א שטוב אויף ווסכאד-ניא 57 פראנט וו. 13, 3-טען שטאק, פאגעל. צו ערפאהרען טעגליך פון 6 אוועני. 3401

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע
גרויסער אויסוואהל
שפאציר־וואגענס
אייזען - ניקעל-
בעטען
מאטראצען
ספרענזינאווע „Patent".
ווידזשימאטשקעס אמעריקאנער
צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL", Łódź
Piotrkowska 73 (אין הויף)

חדר „תורה ודת"
עם גן-ילדים
פל. וואלבאשטשי (נייע שטאט) 6
איז דאס איינציגע מוסטערהאפטע חדר, וואס עס ווערט אנגעפירט אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטע מלמדים און לעהרער פעדאגאגען - ספעציאליסטען.
ס'ווערט געלערנט א"ב, עברי, חומש, רש"י, קריאת התורה, נ"ך, שלחן ערוך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען! ס'ווערען אנגענומען קינדער פון 4 ביז 12 יאהר.
א ספעציעל נאכמיטאג-חדר פאר קינדער וואס לערנען אין פוילישע שולען.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט ראסמעטיק.
-- טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אוונד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- באזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72
נעהמט אן פון 2½ — 4 און פון 7 — 8 אוונד

Dr. Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען
11-טען ליסטאפאד 9
קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11

SZ. DERESZ עלטסטער פעלדשער
לוטאמירסקא 4 (האטעל-גאס), טעל. 184-78
נעהמט אן קראנקע ביי זיך אינדערהיים פון 8 ביז 10 פריה און פון 1.30 ביז 3.30 נאכמ.
שטעלט פאקען מיט פרישע קראוויאנקע און גיט ארויס בעשייניגונגען.
3231

צאהן-ארצט
J. ROZIN-REICHOWA
15 זגערזשער 15
נעהמט אן פון 10—2 מיטאג און פון 4—7 נאכמ.
צו לעטשניצע-פרייזען.
3203

Lekarz-Dentysta
H. EICHER
przeprowadził się
na ul. PIOTRKOWSKĄ 24, tel. 127-82

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז פון 13-טען מאי ד. י. האבען מיר איבערגעגעבען די פירמע
Bcia Sz. i N. PINCZEWSCY
Łódź, ul. Piotrkowska 61
telefon 208-91
די פערטרעטונג מיט'ן רעכט פון אויסשליסליכען פערקויף אויף קאמי און אייגענע רעכנונג בוימוואל-אפפעלע אימפארטירט פון
Z. S. S. R.
אויף דעם גאנצען געביט פון דער פוילישער רעפובליק
אלע בעשטעלונגען בעטען מיר צו ריכטען אויפ'ן אדרעס פון דער אויבענדערמאנטער פירמע
מיט אכטונג
SOWPOLTORG
WARSZAWA
ul. Wierzbowa Nr. 11.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט האבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען, אז מיר האבען איבערגענומען דעם אויסשליסליכען פערקויף אויף קאמי און אייגענע רעכנונג אויפ'ן גאנצען געביט פון דער פוילישער רעפובליק פון די בעוואוסטע פון זייער אונגעוועהנליכער קוואליטעט בוימוואל-אפפעלע פון Z. S. S. R.
מיר פערזיכערן, אז אונזער שטרעבונג וועט זיין אמפינקטליכסטען און געוויסענהאפט צו בעדינען אונזערע אפנעהמער. עמפפעהלענדיג זיך העפליך דער געעהרטער קונדשאפט. בעטען מיר מיט אלע אנפראגען און בעשטעלונגען זיך צו ווענדען דירעקט צו אונז.
מיט אכטונג
Bcia Sz. i N. Pinczewscy
Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 61
telefon 208-91.
פ. ס. מיר בעזיצען שוין א רייכען לאגער, וואס איז פערזעהען מיט פערשידענע סארטען סאוויעטישע אפפעלען.

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריי-אנשטאלט
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
גינעקאלאגיש-וועכנעריי-אבטיילונג
ד"ר מעד. ש. אייגער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מע ריימלער-סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאסאוו
כירורגישע אבטיילונגפון ד"ר מעד. מ. קאנטאר.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען

Doktór
G. WEGMAJSTROWA
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער קראנקה.
ZAWADZKA 20, tel. 246-58
נעהמט אן פון 4—6 אוועגד
פון 10. יוני—אין קאלומנע
ul. Palacowa, willa Goldberga.

Spółdzielnia
Handlowo-Towarowa
z odp. ogr. w OPOCZNIE
w związku z likwidacją wzywa wierzycieli do ogłoszenia swych roszczeń.
Zarząd.
3387

א שאקאלאד- און צוקער-ווארען-פאבריק
אין לאדז
מיט אן איינגעפיהרטער קונדשאפט אין א גוטען צושטאנד, מאשינען פון דער מארקע „לעהמאן"
צו פערפאכטען
אדער צו פערקויפען
זיך צו ווענדען צו אנטאני נאוואצקי, ווארשא, מארשאלעק פאסאזש נ' 8 וו. 10

יעדער איינציגער
מעבעל
האט זיך איבערצייגט, אז פאר דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

ספעציעלע אבטיילונג פאר קינדער-שיך

שיך פון 8.75 זל.

האלב-שיך פון 8.75
אכטונג!
דער באטשאן קומט
האט איהר שוין קינדער-וועש?

צו בעקומען ביי
J. Fаymer Piotrkowska 75
פיליאס: פיעטריקאווער 112.

אלע דארפען וויסען
אז די פירמע
פערדער זגערזשער 7
לוטאמירסקא 2 און זגערזשער 20
איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אמביליגסטען צו קויפען
דאמען- און מענער-היטען
פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען, וואס איז ספעציעל צוגעגרייט געווארען אויף דעם קומענדיגען יום-טוב און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירן מענער- און דאמען-היטען פון גאר אלט אויף גענצליך ניי און אלעס צו ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג. געדענקט די אדרעסען!

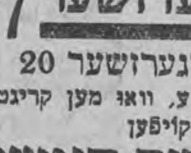
Solidnie i tanie są
Ogrodzenia druciane, plecionki i tkaniny
nabyte w Firmie R. Jung,
Łódź, Wólczańska nr. 151
tel. 128-97. Rok zał. 1894.
2397

DR. MED. J. ŁUBICZ
כירורג-ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען: הקלאדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. אז. וו.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.03 נאכמיטאג.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים; אויף דער פראווינץ — 6 זל. א חודש אין אויסלאנד — 8 זל.
[illegible]
די אדמיניסטראציע איז אפען ביי טאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פריידאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 ... 60— ... 4
נאכ'ן טעקסט—12 ... 18— ... 8
[illegible] 60 [illegible] 100 [illegible] 10 גר. א ווארט

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. [illegible] i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. [illegible]
[illegible] „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.